

DESPAUTERIUS, Johannes

Rudimenta et prima pars grammaticae..

. -- Luteria [sic] : Badius, 1529

147 p., A-H8, I10 ; 8°

Contiene: Modus examinandae
constructionis in oratione / Ioanne
Pelissone... autore, p. 125-147

1. Lengua española-Gramática 2.

Hizkuntza espainola-Gramatika I.

Pellisson, Jean II. Modus examinandae
constructionis in oratione III. Título

R-6506

[Faint handwritten text at the top of the page]

Norma signados *Amilata*

2.65.06

1851.10.1

[Faint handwritten text at the bottom left]

[Faint handwritten text at the bottom of the page]

ad illa auctorum acroamata, unde certior petitur & melior dicendi facultas: magno id quidem temporis dispendio, & ingeniorum onere ac fatigatione. Meo iudicio (si quod tamen est) nihil æquè adolescentulos turbat, & eorum captum impedit, quàm multiplicia, & uaria ceu tenebras illis offundere. Ergo Progymnasmata, seu potius Rudimenta in hanc nunc postremum formam redegei.

PRIMO. Quando puerilis institutio statim à pietate proficisci debet, cõplexus sum uersiculis paraphrasim in Precationem Dominicam, Salutationem angelicam ad uirginẽ matrem nudam, Duodecim fidei, quos uocant articulos, paraphrasi etiã explicatos, Decalogi præcepta, Parænesim ad ueram pietatem: hæc ceu prima ad Christianismum exercitamenta.

SECUNDO. Quàm simplicissimè, & breuissimè potui, descripsi, quæ pueros oportet in numero habere, & in promptu tanquam digitos: Et quasi uiam muniui ad institutionis grãmaticas Ioannis Desputerij. Sunt nude orationis partẽ cum suis accidentijs principalibus: omisso quicquid in Desputerianis libris continetur, ijs, quos in Enchiridium contraxi: ne usquam remoraremur discendi cupidos, quo minus statim accederent ad primam illam partem grammatices. Quorsum enim in Nomine (ut reliqua omittam) adiecissẽ species deriuatiuorum (nam ceteras priorum, appellatiuorũ, satis erit, ni fallor, si uiderint prouectiores ubilibet) quorsum, inquam, de differentijs illis deriuatiuorum mëtionem attulissẽ, cum libro secũdo Desputerij fuisse tractarit de patronymicis, quanto de cõparatiõẽ? præter quæ nõ uideo, quid negotij sit in alijs, si adsit bonus præceptor. Tum non est illic insistendum. Sunt Laurentij Vallæ Elegantiarum præcepta. In quibus modicum operæ ponendũ, interim dum puerum assuefacis ad optimorum tutorum lectionem: & in primis, Terentij & Ciceronis. Eodem iudicio usus sum in Verbo, & ceteris orationis membris.

A 3
sõi de Miguel de Zup

Reg. N.º 147/82

R V D I M E N T A

TERTIVM LOCVM sortitæ sunt præceptiucula illæ
 generales ad structuram Latini sermonis, quibus Syntaxim de-
 liniaimus, quo & sine negotio ad illam maiorem discendam li-
 terarum candidati adducerentur, & iam possent respondere de
 toto orationis corpore, quid, cum quo, & quur sic, uel sic cohæ-
 reat: animaduertentq; quot, & quæ uoces sententiam absol-
 uant, & quo pacto singula singulis respondeant in serie ora-
 tionis. In hoc quoq; feci, ut examen seu diatribe accederet, ubi
 exigo à discipulo, ut totam periodum distinguat in membra:
 tum ordine prouocabula enumeret, quæ sententiam perficiant,
 pariter & rationem reddat de re quaque, ut diximus. Quod
 dum facimus, simul & uiam indicamus, quam placuisse uideo
 Prisciano grammaticorum facile principi, & abs qua ne nunc
 quidem abhorrent exercitatisimi pædotribæ. De his omnibus,
 quisquis es, candidus puerilium studiorum formator, ut êris iudi-
 cio tuo: & si non displicuerint, pueros, quibus hoc operæ dedi-
 mus, fines frui. Omnino enim in tua humanitate, & candore
 situm est, ut illi amplectantur, quod ipsis elaborauimus. Vile
 æternum, & te totum studiose pubis usui impende. Parisijs,
 Coqueretio, Cal. Ian. anno M. D. XXIX.

R V D I M E N T A A D
 P I E T A T E M.

PARAPHRASIS DOMINICAE
 P R E C A T I O N I S.

PATER omnipotens totius conditor orbis,
 Summum quod petimus nocte, dieq; bonum:
 Perdiderat quondam miseri nos culpa parentis,
 Atque sibi seruos fecerat arte Satan:
 Sed tamen unius meritis & munere CHRISTI

Nos

A D P I E T A T E M.

Nos tua iam soboles, progeniesq; sumus.

Ad tua (nec temere) coelestia regna uocamur

Nec temere noster diceris esse parens.

Diceris in caelis habitare, quod omnia quamuis

Plena tui, fecis nil tamen huius habes.

Immò terrenis nos subuehis undiq; rebus,

Corda q; nostra tuus spiritus intus alit:

Vnde animis aspiramus flagrantibus istuc,

Et desiderio ducimur usq; tui.

Si rursus geniti caelo tibi fidimus uni,

Nostra precor clemens accipe uota pater

Reddito nos tales, ut quisquis nouerit, inde

Cogatur nomen glorificare tuum.

Scilicet immaculata tuo sit uita fauore

Nostra: sit in rebus mensq; animusq; pijs.

Atque tuam toto queramus pectore laudem:

Sit tua, sit nosler gloria sola scopus.

Adueniatq; illud florens, et amabile regnum,

Quo tremat ad uerbum uir, mulierq; tuum.

Nos rege, nos in te transforma: quæso, tuo sit

Spiritus noster spiritus unanimis.

Ac tua quod dictat, uel mandat sanctæ uoluntas,

Vt faciat, quisq; id curet amore tui.

Largire, in terra tibi mos pater alme geratur,

Non secus ac summi fit regione poli.

Inde salutiferis ac spiritualibus escis,

Cottidieq; sacro nos ale pane tuo.

Panis hic est sermo tuus, est et sacra synaxis:

Hinc fac pascamur: post dato quicquid opus.

Nostraq; clementer nobis peccata remitte, ut

Qui nos offendunt, sponte damus ueniam.

Da cum fratre meo mihi sit concordia semper:

*mi in terra noster spiritus bibier
nos ben nos aca da rano
de las mat q nos af echo
aunq pagat no lappodemo
doxaco nobis in uia tua uoz om
fuo y memoria menti q nos tui
est infixa, licet nullo ca opa
sunt nobis con per san ta
da qui aqua tua diq nos dara & l onap
baracis nos
quæ uia ab hunc die b
tuos pcepto perfect litara
num inferon flo
a ser que morca automato
Es pda En la mano le manda
ixala quæ ra
magc quimi litaxam arte
nunc quam & lex au it m
Behon va cogitap
nos qoc on et po co
pim dotta er omter
nos tan uen in fortu nion
fa lit.*

R V D I M E N T A

*Nec quenquam offendam, condoleamq; alijs.
 Tota hæc innumeris agitatur uita periclis,
 Nusquam tentator non struit insidias:
 Aut ne tentari, aut certè nos ne sine uinci:
 Hostilis nobis impetus esto bono.
 Ni tua nos, fœdo clementia seruet ab hoste,
 Cernis, in æternum qui trahet exitium.
 Nos ergo à technis illius tolle maligni:
 Asseritoq; tua pro bonitate pater.*

S A L V T A T I O   A N G E L I C A   A D   V I R G I N E M   M A T R E M .

*V I R G O mater aue diuino numine plena,
 Cœlica quam totam gratia delibuit.
 Est Dominus tecum, cui sic te uirgo dedisti,
 Ut sit dignatus filius esse tuus.
 O felix una ante alias purissima uirgo:
 Supra fœmineos tu benedicta choros:
 Atque tui fructus uentris benedictus I E S V S:
 Felix uirgo tui mater es alma patris.
 O felix uenter, felicia uiscera prorsum,
 Quæ summæ templum contigit esse Dei:
 O M A R I A æternam nobis orato salutem:
 Chara Deo miseris tempus in omne faue.*

S Y M B O L I   A P O S T O L O R V M P A R A P H R A S I S .

*I N T E credo pater, rerum cui summa potestas,
 Qui sine principio es, qui sine fine Deus.
 Omnium es & Deus, & Dominus, moderator & autor,
 In quo uno ipse meam spemq; fidemq; loco.
 Conditor es uastæ, parientisq; omnia terræ,
 Atque tuæ cœli sunt bonitatis opus.
 Iussisti, pelagus spatiosum cingeret orbem,*

AD PIETATEM.

Ac passim dulces exorerentur aquæ:
 Aëra fecisti, & flammis uelocibus ignem:
 Omnia quæ nostro sunt elementa solo.
 Tu solo nutu propter nos cuncta creasti:
 Sic nos ex omni tempore semper amas.
 Vnum te colimus, nam te pendemus ab uno:
 Ac tibi, quicumq; est, omnia debet homo.
 Tu pater es noster, requies tu certa laborum:
 Te penes est, quicquid maximus orbis habet.
 Si tu nos pateris disertos esse, perimus.
 Tu uirtus unus, uita, salusq; hominum.
 Nulla est humanis prorsum fiducia rebus:
 In te uno nostram ponimus ergo fidem.
 Hæc sincera fides, pater optime, maxime, si quis
 Se tibi committat credulitate pia.
 In te igitur credo, & confido, certior eius
 Omnis, quod famulis pollicitare tuis.
 Inq; tuum natum credo constanter I E S U M,
 Aeternum, æqualem, consimilemq; tibi.
 Hunc hominem factum seruandis omnibus, atq;
 Hunc ego credo Deum de genitore Deo.
 Confiteor CHRISTUM, mundiq; agnosco monarcham,
 Omnia qui teneat sub ditione sua.
 Qui sit diuino conceptus numine, natus
 Intacta è MARIA uirgine uerus homo:
 Quò nos æterno cœli donaret honore,
 Purgatos uitij, letiferisq; malis.
 Quis memoret, quantos uoluit perferre labores?
 Quàm nostra causa dura, & acerba pati?
 Nostra lubens in se commissa recepit, & insons
 Tanquam agnus, nobis cuncta ferenda tulit.
 Heu toties cæcus, toties sua membra ferinis

Iudæis ultro dilaceranda dedit.

Passus inauditam, Pilato iudice, mortem,

Adfixus sæuæ, probriferæq; cruci:

Vnde salutiferum per uulnera quinq; cruorem

Fudit, eo pacto crimina nostra luens.

Mortuus est nobis: etenim nos morte redemit:

Inq; nouo nobis conditus est tumulto.

Interea ut premeret Stygium uirtute tyrannum,

Iuit in infernas, Tartareasq; domos.

Inde triumphator superas emerfit ad auras,

Tertius ut primum coepit adesse dies.

Coram discipulis tandem super æthera uectus,

Ascendit patriam, coelica regna, domum.

Et sedet ad patris dextram, & dominatur Olympo,

Cunctaq; iure suo celsa uel ima regit.

Idem olim ueniet rursus, quò iudicet omnes,

Siue erimus, seu nos fata fuisse uolent.

C R E D O in Spiritum item sanctum, qui recreat aura

Vitali, firma pectora septa fide.

Et te sancta Dei credens Ecclesia, quicquid

Adstruis, ore lubens, cordeq; confiteor.

In te Christigenæ coeunt ceu corpus in unum,

Cuius I E S V M unum credimus esse caput.

Hinc est sanctorum unanimis coniunctio, qua nos

Vt fratres unit spiritualis amor.

In te tum fateor, tum credo piacula solui,

Quicumq; ut par est, ad tua sacra uenit.

Postremò ut uitæ reddatur mortuus omnis,

Spero fore, inq; sua carne resurgat homo:

Ac deinceps uitam ducat sine fine perennem:

Et capiat factis præmia digna suis.

AD PIETATEM.

25

DECALOGI PRAECEPTA.

Vnum agnosce Deum, dominumq; & amando uerere,
Inq; uno tua spes h'ereat atque fides.

Ne temere iures, Domini irreuerenter habere
Nomen adorandum sit tibi religio.

Sabbata sanctifica: CHRISTI sine spiritus in te
Regnet, & impurum de sine carnis opus.

Ex animo patrem & matrem cole, qui tibi praesunt:
Subditus esto libens, iusq; suum tribue.

Ne sis occisor: cuiquam male uelle caueto
Ne ue nocens ullo sit tua lingua modo.

Ne moechare: uoluptates fuge: castus es: atque
Ex omni serua parte pudicitiam.

Viue labore tuo: fur ne sis, usque caueto.
Frater eget: facito, qua potes, ipse iuues.

Candidus & dexter sis: uirtus maxima candor:
Mentire, aut falsum testificare nihil.

Munditiam cordis summam Deus ecce requirit:
Adfectus discas ut ressecare malos.

Ne captes nuptam: nec rem quam scis alienam:
Alterius quidquam concupisse nefas.

Haec meditanda decem summi praeccepta Tonantis,
Sunt nobis omni frater amice loco:

Vt pie & ex animo seruemus, ubiq; studentes
Tota immortali mente placere Deo.

AD CHRISTIANVM TY

RVNCVLVM.

Qua sit iter uirtutis, habe puer, idq; teneto,
Si tibi consultum rectius esse uelis.

Desudas multum, quandoq; beatulus ut sis:
Sed tamen in totum proficis ipse nihil.

Danda opera in primis, simul hoc ardenter agendum,

Grata

R V D I M E N T A

Grata sit in cunctis ut tua uita Deo.
 Huc enitentes Deus optimus adiuuat ultro:
 Consequiturq; hominum non sine laude fauor.
 Nil siquidem uel amabilius, uel pulchrius ipsa
 Virtute: hæc pueros prouehit una bonos.
 Ipse autem Domino placeas, mihi crede, licebit,
 Atque inter magnos connumerare uiros,
 Semper alexicacum si tu conabere **C H R I S T V M**
 Omni ope, synceris moribus exprimere.
 Huc igitur mellite puer contendito, quaeso:
 Ut **C H R I S T V M** spires, ut sapias, refras:
 Hoc est, ut castus sis, purus, & integer omni
 Ex parte, interius mundus & exterius.
 Ad communem usum factus, tractabilis, expers
 Et fuci, atq; doli, nescius inuidiæ.
 Ut mitis, patiensq; malorum, sis quoq; simplex
 In primis: gaudet simplicitate Deus.
 Semper morigerare parentibus atq; magistris:
 Semper & his præstes, quod potes, obsequium.
 Mundi contemptor, diuinis rebus inhaerens,
 Sed curis animo sordidulis uacuo.
 Ut breuiter cælo, mundoq; probere: ita demum
 Diuino expressus munere **C H R I S T V S** erit.
 Optima quæq; statim ac primò discenda: sed ut nil
 Quàm **C H R I S T V M** studio sit didicisse prius.
 Quem nosse, est æterna, beataq; uita. Tuum ergo
 Omne fac ut semper spectet in hoc studium.
 Litterulis incumbere bonis, amplectere linguas:
 Peruius ut tandem sit tibi sermo Dei.
 Præq; oculis **C H R I S T V M** consuescito semper habere,
 Scitaq; seruari queis sine nemo queat.
 Is felix, in quo rudibus grandescit ab annis.

CHRISTVS, & usq; suo numine cuncta regit.
 Hæc puer in summa sanctæ ratio optima uite,
 Quam seruando, Deo proximus esse potes.
 Allecabit honos famæ diffusus honestæ,
 Hincq; Deo multi nomina sponte dabunt.

RVDIMENTA

AD DECLINATIONES.

VOT sunt partes orationis? Octo.
 Quæ? Nomen, Pronomē, Verbum, Par
 ticipium, Præpositio, Aduerbiū, Inter
 iectio, & Coniunctio.

NOMEN, est quod declinatur per
 casus & significat rē, nō agere aliquid:
 Tout mot en Latin qui signifie quelque
 chose quelle quelle soit, uisible ou inuisible: et ne signifie point
 faire aucune chose, mais signifie la chose quelle elle est, & com
 me elle se nomme. Nomen enim, rerum nomenclaturam conti
 net, Le nom de toutes choses.

PRONOMINA sunt quindecim illa indubitata, adeoq; cognitu
 facilia, quoniam certo numero constant.

VERBUM, est quod declinatur per modos & tēpora sine
 casu, & significat agere aliquid. Tout mot qui signifie faire
 quelque chose, comme aimer, enseigner, lire, ouyr, &c. Ex acti
 uis facile cognoscuntur passiua.

PARTICIPIVM, est quod desinens in ans, ens, tus, sus,
 xus, rus, dus, declinatione per omnia Nomen, significatione
 Verbum, à quo descendit, imitatur. Ce qui ressemble le nom
 adiectif, & est terminé en ans, ens, &c. & tousiours fault qu'il
 uienne du uerbe, & signifie comme le uerbe.

PRAEPOSITIONES extra compositionem usu rece

ptæ, non plures ferè sunt quinquaginta.

ADVERBIVM, quod significationem uerbi explanat, atq; implet. Le mot en Latin qui declaire comme, quant, ou combié de fois, &c. la chose se faiçt. Il escript fort biè, scribit admodum bene, ces deux mots admodum, et bene, monstrent comme & en quelle maniere il escript, pource sont ilz aduerbes.

INTERIECTIO, uox incondita, qua significatur animi adfectus. *heles, &c. heu.*

CONIUNCTIONES etiam breui gyro sepiri queüt, scilicet ad quinq; solum potestates redactæ.

Declinantur per numeros, casus, genera, partes orationis casuales, Nomen, Pronomen, Participium.

Numeri sunt duo, Singularis, & Pluralis.

Casus sex: nominatiuus, genitiuus, datiuus, accusatiuus, uocatiuus, ablatiuus.

Quot sunt notæ generum apud Latinos? Tres. Quæ? Hic hæc hoc. Hic cuius generis? Masculini. Hæc? Fœminini. Hoc? Neutri. Hic & hæc? Communis. Hic & hæc & hoc? Omnis. Hic uel hæc? Incerti.

Cur non dixisti articulos nominum? Quia Latini deficiunt in uniuersum articulis præpositiuis.

Quis usus, quæ uis articuli præpositiui? Arguit & discernit genera & casus, atq; in sermone rem certam demonstrat.

In qua lingua hoc licet uidere? Græca præsertim, & Gallica. Ostende in Gallica. *le, ung, masculini generis. la, une, fœminini. le, ung, neutri: ut, Le poëte, ung homme. la femme, une pucelle. le temple, ung banc.*

Declina omnes ordine.

Masculino genere, Singulariter nominatiuo *le, ung.* genitiuo *du, dung.* datiuo *a, au, a ung.* accusatiuo *le, ung.* uocatiuo *o, o le.* ablatiuo *du, de, dung, par, par le.* Pluraliter nominatiuo *les.* genitiuo *des.* datiuo *aux.* accusatiuo *les.* ablatiuo *des, par, par les.*

Fœminino

Fœminino genere, Singulariter nominatiuo *la, une*. genitiuo *de la, dune*. datiuo *a la, a une*. accusatiuo *la, une*. uocatiuo *o, o la*. ablatiuo *de la, dune, par la, par une*. Pluraliter nominatiuo *les*, genitiuo *des*, datiuo *aux*, accusatiuo *les*, uocatiuo *o les*, ablatiuo *des, par les*.

Neutro genere, Singulariter nominatiuo *le, ung*, genitiuo *du, dung*, datiuo *au, a ung*, accusatiuo *le*, uocatiuo *o le*, ablatiuo *du, de, par le, ung*. Pluraliter nominatiuo *les*, genitiuo *des*, datiuo *aux*, accusatiuo *les*, uocatiuo *o les*, ablatiuo *des, par les, &c.*

Declina Poëta Gallice. Singulariter nominatiuo *le Poëte*, genitiuo *du poëte*, datiuo *au poëte*, accusatiuo *le poëte*, uocatiuo *o poëte, o le poëte*, ablatiuo *du poëte, dung poëte, par le poëte, si que le poëte*. Et pluraliter nominatiuo *les poëtes*, genitiuo *des poëtes*, datiuo *aux poëtes*, accusatiuo *les poëtes*, uocatiuo *poëtes, o les poëtes*, ablatiuo *des poëtes, par les poëtes, si que les poëtes*.

Cuius generis? Masculini. Quare? Quia ei præponitur articulus declinando, *le*. Ita de alijs. Sed iam ad formulas declinationum Latinarum.

PRIMA NOMINIS DECLINATIO.

PRIMA declinatio habet quinque terminationes in nominatiuo singulari, *a, as, e, es, & am*.

Singulariter nominatiuo hic *poëta*, genitiuo *poëtæ*, datiuo *a poëtæ*, accusatiuo *poëtam*, uocatiuo *ò poëta*, ablatiuo *à poëta*. Et pluraliter nominatiuo *hi poëtæ*, genitiuo *poëtarum*, datiuo *poëtis*, accusatiuo *poëtas*, uocatiuo *ò poëtæ*, ablatiuo *à poëtis*.

Singulariter, nominatiuo hic *Aeneas*, genitiuo *Aeneæ*, datiuo *Aeneæ*, accusatiuo *Aeneam uel Aenean*, uocatiuo *ò Aeneas*, ablatiuo *ab Aeneâ*. Et pluraliter *hi Aeneæ*, genitiuo *Aenearum, &c.*

Singulariter nominatiuo *hæc Calliope*, genitiuo *Callopes*, datiuo

datiuo Calliope, accusatiuo Calliopē, uocatiuo ò Calliope, &c.
Et pluraliter, nominatiuo hæ Calliope, genitiuo Calliopearum,
&c. Vna ex nouem Musis.

B S Singulariter nominatiuo hic Anchises, genitiuo Anchisæ,
datiuo Anchisæ, accusatiuo Anchisen, uocatiuo ò Anchise, ab-
latiuo ab Anchise. Et pluraliter nominatiuo hi Anchisæ, geni-
tiuo Anchisarum, &c. Pater Aeneæ.

A M Singulariter nominatiuo hic Adam, genitiuo Adæ, datiuo
Adæ, accusatiuo Adam, uocatiuo ò Adam, ablatiuo ab Adam.
Et pluraliter, nominatiuo hi Adæ, genitiuo Adarum, &c.

S E C V N D A.

S E C V N D A declinatio octo nominatiui desinētias com-
plectitur, er, ir, ur, um, us, eus, on, & os.

E R Singulariter nominatiuo hic aper, genitiuo apri, datiuo ae-
pro, accusatiuo aprum, uocatiuo ò aper, ablatiuo ab apro. Et
pluraliter, nominatiuo hi apri, genitiuo aprorū uel aprūm, da-
tiuo apris, accusatiuo apros, uocatiuo ò apri, ablatiuo ab apris.
Sanglier.

I R Singulariter nominatiuo hic uir, genitiuo uiri, datiuo uiro,
accusatiuo uirum, uocatiuo ò uir, ablatiuo à uiro. Et pluraliter
nominatiuo hi uiri, genitiuo uirorum uel uirūm, datiuo uiris,
accusatiuo uiros, uocatiuo ò uiri, ablatiuo à uiris.

V R Singulariter nominatiuo satur satura saturum, genitiuo sa-
turi saturæ saturi, datiuo saturo saturæ saturo, accusatiuo sa-
turum saturam saturū, uocatiuo ò satur satura saturum, abla-
tiuo à saturo satura saturo. Et pluraliter nominatiuo saturi sa-
turæ satura, genitiuo saturorum saturarum saturorum, datiuo
saturis, accusatiuo saturos saturas satura, uocatiuo ò saturi sa-
turæ satura, ablatiuo à saturis. Saoul.

V M Singulariter nominatiuo hoc templū, genitiuo templi, da-
tiuo templo, accusatiuo templū, uocatiuo ò templum, ablatiuo
à templo. Et pluraliter nominatiuo hæc templa, genitiuo tem-
plorum

plorum, datiuo templis, accusatiuo templa, uocatiuo ò templa, ablatiuo à templis, L'eglise.

Singulariter nominatiuo hic dominus, genitiuo domini, datiuo domino, accusatiuo dominum, uocatiuo ò domine, ablatiuo à domino. Et pluraliter nominatiuo hi domini, genitiuo dominorum, datiuo dominis, accusatiuo dominos, uocatiuo ò domini, ablatiuo à dominis. Seigneur.

Singulariter nominatiuo hic Orpheus, genitiuo Orphi, Orphei, uel Orpheos, datiuo Orpheo, accusatiuo Orpheum, & Orpheon, & Orphea, uocatiuo ò Orpheu, ablatiuo ab Orpheo. Et pluraliter nominatiuo hi Orphei, genitiuo Orpheorū. &c. Poëte nomen.

Singulariter nominatiuo hoc Ilium, genitiuo Ilij, datiuo Ilio, accusatiuo Ilium, uocatiuo ò Ilium, ablatiuo ab Ilio. Regis Troie Priami regia.

Singulariter nominatiuo hic logos, genitiuo logi, datiuo logo, accusatiuo logon, uocatiuo ò loge, & logos, ablatiuo à logon. Et pluraliter nominatiuo hi logi, genitiuo logorum uel logon, &c. Id est, sermo.

T E R T I A.

TERTIA declinatio innumeros fere nominatiui singularis fines ambit.

Singulariter nominatiuo hoc poëma, genitiuo poëmatis, uel poëmatos, datiuo poëmati, accusatiuo poëma, uocatiuo ò poëma, ablatiuo à poëmate. Et pluraliter nominatiuo hæc poëmata, genitiuo poëmatum, uel poëmaton, datiuo poëmatis uel poëmatibus, accusatiuo poëmata, uocatiuo ò poëmata, ablatiuo à poëmatis, uel poëmatibus. Oeuure poëtique.

Singulariter nominatiuo hoc cubile, genitiuo cubilis, datiuo cubili, accusatiuo cubile, uocatiuo ò cubile, ablatiuo à cubili. Et pluraliter nominatiuo hæc cubilia, genitiuo cubilium, datiuo cubilibus, accusatiuo cubilia, uocatiuo ò cubilia, ablatiuo à cu-

B   bilè

bilibus. Licet.

- Singulariter nominatiuo hic aquilo, genitiuo aquilonis, datiuo aquiloni, accusatiuo aquilonem, uocatiuo ò aquilo, ablatiuo ab aquilone. Et pluraliter nominatiuo hi aquilones, genitiuo aquilonū, datiuo aquilonibus, & c. *Ventus Septentrionalis.*

Singulariter nominatiuo hic ordo, genitiuo ordinis, datiuo ordini, accusatiuo ordinem, uocatiuo ò ordo, ablatiuo ab ordine. Et pluraliter nominatiuo hi ordines, genitiuo ordinum, datiuo ordinibus, & c. *Ordre.*

Singulariter nominatiuo hæc caro, genitiuo carnis, datiuo carni, & c. Et pluraliter nominatiuo hæc carnes, genitiuo carniū, & c. *Chair.*

Singulariter nominatiuo hæc Clio, genitiuo Clius, datiuo, Clio, accusatiuo Clio, uocatiuo ò Clio, ablatiuo à Clio. *Nomē Musæ.*

Singulariter nominatiuo hic Anio, genitiuo Anienis, datiuo Anieni, accusatiuo Anienē, uocatiuo à Anio, ablatiuo ab Aniene: aut hic Anien, Anienis. *Fluuius.*

- Singulariter nominatiuo hoc lac, genitiuo lactis, datiuo lacti, accusatiuo lac, uocatiuo ò lac, ablatiuo à lacte, sine plurali. *Lait.*

Singulariter nominatiuo hoc halec, genitiuo halecis, datiuo haleci, accusatiuo halec, uocatiuo ò halec, ablatiuo ab halece, sine plurali: aut hæc alec, alecis, aleci, alecem.

- ▲ L Singulariter nominatiuo hic sal, genitiuo salis, datiuo sali, accusatiuo salem, uocatiuo ò sal, ablatiuo à sale. Et pluraliter sales, salibus tantum. Id est, condimentum, Gallicè du sel, & dictum mordax.

Singulariter nominatiuo hoc animal, genitiuo animalis, datiuo animali, accusatiuo animal, uocatiuo ò animal, ablatiuo ab animali. Et pluraliter nominatiuo hæc animalia, genitiuo animalium, datiuo animalibus, accusatiuo animalia, & c. *Chose animee.*

- ▲ L Singulariter nominatiuo hic Daniel, Danielis, Danieli, Danielē. Singulariter nominatiuo hoc fel, mel: genitiuo fellis, mellis: datiuo felli

felli, melli, &c. sine plurali. sed mel habet mella: nota sunt.

Singulariter nominatiuo hic mugil, genitiuo mugilis, datiuo I L mugili, accusatiuo mugilem, uocatiuo ò mugil, ablatiuo à mugile. Et pluraliter nominatiuo hi mugiles, genitiuo mugilum, datiuo mugilibus, accusatiuo mugiles, &c. Poisson.

Singulariter nominatiuo hic & hæc uigil, genitiuo uigilis, datiuo uigili, accusatiuo uigilem, uocatiuo ò uigil, ablatiuo à uigile uel uigili. Et pluraliter nominatiuo hi & hæc uigiles, genitiuo uigilum, datiuo uigilibus, &c. Veillant.

Singulariter hic sol, solis, soli, solem, sol, sole. Et pluraliter O L hi soles, & solibus tantum.

Singulariter nominatiuo hic consul, genitiuo consulis, datiuo V L uo consuli, accusatiuo consulem, uocatiuo ò consul, ablatiuo à consule. Et pluraliter nominatiuo hi consules, genitiuo consulum, datiuo consulibus, &c. Conseillier.

Singulariter nominatiuo hic Titan, genitiuo Titanis uel Ti A N tanos, datiuo Titani, accusatiuo Titanem uel Titana, uocatiuo ò Titan, ablatiuo à Titane. Et pluraliter nominatiuo hi Titanes, genitiuo Titanū, datiuo Titanibus, accusatiuo Titanes uel Titanas, uocatiuo ò Titanes, ablatiuo à Titanibus. Id est, Sol.

Singulariter nominatiuo hic ren, genitiuo renis, datiuo reni, E N accusatiuo renem, uocatiuo ò ren, ablatiuo à rene. Et pluraliter nominatiuo hi renes, genitiuo renum, datiuo renibus, accusatiuo renes, &c. Le rougnon.

Singulariter nominatiuo hic pecten, genitiuo pectinis, datiuo uo pectini, accusatiuo pectinem, uocatiuo ò pecten, ablatiuo à pectine. Et pluraliter nominatiuo hi pectines, genitiuo pectinum, datiuo pectinibus, &c. Pigne.

Singulariter nominatiuo hic delphin, genitiuo delphinis uel I N delphinos, datiuo delphini, accusatiuo delphinem uel delphina, uocatiuo ò delphin, ablatiuo à delphine. Et pluraliter uocatiuo hi delphines, genitiuo delphinum, datiuo delphinibus,

accusatiuo delphines uel delphinas, uocatiuo ò delphines, ablatiuo à delphinibus.

O N Singulariter nominatiuo hic Helicon, genitiuo Heliconis, dative Heliconi, accusatiuo Heliconem uel Heliconam, uocatiuo ò Helicon, ablatiuo ab Helicone. Et pluraliter nominatiuo hi Helicones, genitiuo Heliconũ, dative Heliconibus, accusatiuo Helicones uel Heliconas, &c. Mont en Bœotie.

Singulariter nominatiuo hic Phaëton, genitiuo Phaëtontis, dative Phaëtonti, accusatiuo Phaëtonem uel Phaëtonta, uocatiuo ò Phaëton, ablatiuo à Phaëtonte. Et pluraliter nominatiuo hi Phaëtontes, genitiuo Phaëtontum, &c. Filz du Soleil.

Singulariter nominatiuo hic Cæsar, genitiuo Cæsaris, dative Cæsari, accusatiuo Cæsarem, uocatiuo ò Cæsar, ablatiuo à Cæsare. Et pluraliter nominatiuo Cæsares, genitiuo Cæsarum, dative Cæsaribus, &c. Empereur.

A R Singulariter nominatiuo hoc calcar, genitiuo calcaris, dative uo calcari, accusatiuo calcar, uocatiuo ò calcar, ablatiuo à calcari. Et pluraliter nominatiuo hæc calcaria, genitiuo calcariũ, dative calcaribus, accusatiuo calcaria, uocatiuo ò calcaria, ablatiuo à calcaribus. Esperon.

E R Singulariter nominatiuo hic anser, genitiuo anseris, dative anseri, accusatiuo anserem, uocatiuo ò anser, ablatiuo ab anserere. Et pluraliter nominatiuo hi anseres, genitiuo anserum, dative uo anseribus, &c. Oye.

Singulariter nominatiuo hic imber, genitiuo imbris, dative imbri, accusatiuo imbrem, uocatiuo ò imber, ablatiuo ab imbre uel imbri. Et pluraliter nominatiuo hi imbres, genitiuo imbriũ, dative imbribus, accusatiuo imbres, uel imbris, &c. La pluye.

Singulariter nominatiuo hic pater, genitiuo patris, dative patri, accusatiuo patrẽ, uocatiuo ò pater, ablatiuo à patre. Et pluraliter nominatiuo patres, genitiuo patrũ, dative patribus, &c.

Singulariter nominatiuo hic aër, genitiuo aëris, dative aëri, accusa

accusatiuo aërem uel aëra, uocatiuo ò aër, ablatiuo ab aëre, sine plurali. L' air.

Singulariter nominatiuo hic & hæc martyr, genitiuo martyris uel martyros, datiuo martyri, accusatiuo martyrē uel martyra, uocatiuo ò martyr, ablatiuo à martyre. Et plr nominatiuo hi & hæc martyres, gto martyrū, datiuo martyribus, accusatiuo martyres uel martyras, ucto ò martyres, & c. Id est, testis. Y R

Singulariter nominatiuo hic amor, genitiuo amoris, datiuo amori, accusatiuo amorem, uocatiuo ò amor, ablatiuo ab amore. Et pluraliter nominatiuo hi amores, genitiuo amorum, datiuo amoribus, & c. Amour. O R

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc discolor, genitiuo discoloris, datiuo discolori, accusatiuo discolorē & discolor, uocatiuo ò discolor, ablatiuo à discolorē uel discolori. Et pluraliter nominatiuo hi & hæc discolorēs & hæc discoloria, genitiuo discolorum, datiuo discoloribus, accusatiuo discolorēs, discoloris & discoloria, & c. De diuerses couleurs.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc memor, genitiuo memoris, datiuo memori, & c. Et pluraliter hi & hæc memores, & c. sine neutro.

Singulariter nominatiuo hic uultur, genitiuo uulturis, datiuo uulturi, accusatiuo uulturem, uocatiuo ò uultur, ablatiuo à uulture. Et pluraliter nominatiuo hi uultures, genitiuo uulturum, datiuo uulturibus, & c. Autour. V R

Singulariter nominatiuo hoc ebur, genitiuo eboris, & c. Et pluraliter nominatiuo hæc eborā, eborum, & c. Y uoire.

Singulariter nominatiuo hic mas, genitiuo maris, datiuo mari, accusatiuo marem, uocatiuo ò mas, ablatiuo à mare. Et pluraliter nominatiuo hi mares, genitiuo marium, & c. A S

Singulariter nominatiuo hic adamas, genitiuo adamantis uel adamantos, datiuo adamanti, accusatiuo adamantem uel adamantā, uocatiuo ò adamas, ablatiuo ab adamante. Et pluraliter

nominatiuo hi adamantes, genitiuo adamantū, datiuo adamantibus, accusatiuo adamantes uel adamantas, &c. Adamant.

Singulariter nominatiuo hæc ciuitas, genitiuo ciuitatis, &c. Et pluraliter nominatiuo hæc ciuitates, genitiuo ciuitatum, uel ciuitatum, &c. Cité.

Singulariter nominatiuo hæc lampas, genitiuo lampadis uel lampados, datiuo lampadi, accusatiuo lampadem uel lampada, uocatiuo ò lampas uel lampada, ablatiuo à lampade. Et pluraliter nominatiuo hæc lampades, genitiuo lampadum, datiuo lampadibus, accusatiuo lampades uel lampadas. Clarté.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc Arpinas, genitiuo Arpinatis, datiuo Arpinati, accusatiuo Arpinatem & Arpinas, uocatiuo ò Arpinas, ablatiuo ab Arpinate, uel Arpinati. Et pluraliter nominatiuo hi & hæc Arpinates & hæc Arpinatia, genitiuo Arpinatum uel Arpinatum, datiuo Arpinatibus, accusatiuo Arpinates uel Arpinatis & Arpinatia, &c. Qui est d'une uille d'Italie nommee Arpinum.

E S Singulariter nominatiuo hæc clades, genitiuo cladis, datiuo cladi, accusatiuo cladem, uocatiuo ò clades, ablatiuo à clade. Et pluraliter nominatiuo hæc clades, genitiuo cladium, datiuo cladibus, accusatiuo clades, uel cladis, &c. Occision.

Singulariter nominatiuo hic aries, genitiuo arietis, datiuo arieti, accusatiuo arietem, uocatiuo ò aries, ablatiuo ab ariete. Et pluraliter nominatiuo hi arietes, genitiuo arietum, datiuo arietibus, &c. Mouton.

Singulariter nominatiuo hic lebes, genitiuo lebetis, uel lebetos, datiuo lebeti, accusatiuo lebetem uel lebeta, uocatiuo ò lebes, ablatiuo à lebete. Et pluraliter nominatiuo hi lebetes, genitiuo lebetum, datiuo lebetibus, accusatiuo lebetes uel lebetas, &c. Chauderon.

Singulariter nominatiuo hic Chremes, genitiuo Chremis, Chremetis, uel Chremetos, datiuo Chremi, uel Chremeti, accusatiuo

ſatiuo Chremem, Chremetem, uel Chremeta, uocatiuo ò Chremes, uel Chreme, ablatiuo à Chreme, uel Chremete. Et pluraliter nominatiuo hi Chremes, uel Chremetes, genitiuo Chremiũ, uel Chremetum, &c.

Singulariter nominatiuo hic gurges, gurgitis, &c. Et pluraliter hi gurgites, gurgitum, &c. Gouffre.

Singulariter nominatiuo hic, & hæc præſes, genitiuo præſidis, datiuo præſidi, accusatiuo præſidē, uocatiuo ò præſes, ablatiuo à præſide. Et pluraliter nominatiuo hi, & hæc præſides, genitiuo præſidum, datiuo præſidibus, &c. President.

Singulariter hæc apes, uel apis, api, apem, ò apes, uel apis, abape. Et pluraliter hæc apes, apium, apibus, &c. Mouche à miel.

Singulariter nominatiuo hic orbis, genitiuo orbis, datiuo orbi, accusatiuo orbem, uocatiuo ò orbis, ablatiuo ab orbe. Et pluraliter nominatiuo hi orbis, genitiuo orbium, datiuo orbibus, accusatiuo orbis, uel orbis, &c. Chose ronde.

Singulariter nominatiuo hic panis, genitiuo panis, datiuo pani, accusatiuo panem, uocatiuo ò panis, ablatiuo à pane. Et pluraliter nominatiuo hi panes, genitiuo panum, datiuo panibus, &c. Pain.

Singulariter hic molaris, genitiuo molaris, datiuo molari, accusatiuo molarē, uocatiuo ò molaris, ablatiuo à molari. Et pluraliter nominatiuo hi molares, genitiuo molarium, datiuo molaribus, accusatiuo molares, &c. Dent macheliere.

Singulariter nominatiuo hic amnis, genitiuo amnis, datiuo amni, accusatiuo amnem, uocatiuo ò amnis, ablatiuo ab amne, uel amni. Et pluraliter nominatiuo hi amnes, genitiuo amniũ, datiuo amnibus, accusatiuo amnes, uel amnis, &c. Riuere.

Singulariter nominatiuo hic Araris, genitiuo Araris, datiuo Arari, accusatiuo Ararim, uocatiuo ò Araris, ablatiuo ab Arari. La riuere de Saone.

Singulariter nominatiuo hic Tybris, genitiuo Tybridis, uel.

Tybridos, datiuo Tybridi, accusatiuo Tybrim, uel Tybrin, uocatiuo ò Tybri, ablatiuo à Tybri. Fleuue, le Tymbre.

Singulariter nominatiuo hic Alexis, genitiuo Alexidis, uel Alexidos, datiuo Alexidi, accusatiuo Alexim, uel Alexin, uocatiuo ò Alexi, ablatiuo ab Alexi, uel Alexide. Et pluraliter nominatiuo hi Alexides, genitiuo Alexidum, datiuo Alexidibus, accusatiuo Alexides, uel Alexidas, & c. nomen uiri.

Singulariter nominatiuo hic Paris, genitiuo Paris, Paridis, uel Paridos, datiuo Pari, uel Paridi, accusatiuo Parim, uel Parin, Paridem, uel Parida, uocatiuo ò Paris, uel Pari, ablatiuo à Pari, uel Paride.

Singulariter nominatiuo hic Symois, genitiuo Symoëtis, uel Symoëntos, datiuo Symoënti, accusatiuo Symoëntë, uel Symoënta, uocatiuo ò Symois, ablatiuo à Symoëte. Fleuue de Troie.

Singulariter nominatiuo hæc febris, genitiuo febris, datiuo febrī, accusatiuo febrem, uel febrim, uocatiuo ò febris, ablatiuo à febre, uel febrī. Et pluraliter hæc febres, genitiuo febrium, datiuo febribus, accusatiuo febres, uel febris, & c.

Singulariter nominatiuo hæc syrtis, genitiuo syrtidis, uel syrtidos, datiuo syrtidi, accusatiuo syrtim, uel syrtin, uocatiuo ò syrti, ablatiuo à syrti. Et pluraliter nominatiuo hæc syrtes, uel syrtis, genitiuo syrtium, datiuo syrtibus, accusatiuo syrtes, uel syrtis, & c. Lieu en la mer perilleux.

Singulariter nominatiuo hæc tigris, genitiuo tigridis, uel tigridos, datiuo tigri, uel tigridi, accusatiuo tigrim, uocatiuo ò tigri, ablatiuo à tigri, uel tigrīde. Et pluraliter nominatiuo hæc tigres, uel tigrides, genitiuo tigrum, uel tigrīdū, & c. animal.

Singulariter nominatiuo hæc syntaxis, genitiuo syntaxis, uel syntaxeos, datiuo syntaxi, accusatiuo syntaxim, uel syntaxin, uocatiuo ò syntaxis, uel syntaxi, ablatiuo à syntaxi. Et pluraliter nominatiuo hæc syntaxes, genitiuo syntaxium, uel syntaxeon, & c. Id est, constructio.

Singulariter nominatiuo hic flos, genitiuo floris, datiuo flo- o s
ri, accusatiuo florem, uocatiuo ò flos, ablatiuo à flore. Et plura
liter nominatiuo hi flores, genitiuo florũ, datiuo floribus, & c.
Fleur.

Singulariter nominatiuo hic & hæc sacerdos, genitiuo sa-
cerdotis, datiuo sacerdoti, accusatiuo sacerdotem, uocatiuo ò sa-
cerdos, ablatiuo à sacerdote. Et pluraliter nominatiuo hie & hæ
sacerdotes, genitiuo sacerdotum, datiuo sacerdotibus, & c.

Singulariter nominatiuo hic heros, genitiuo herois, uel he-
roos, datiuo heroi, accusatiuo heroem, uel heroa, uocatiuo ò he-
ros, ablatiuo ab heroë. Et pluraliter nominatiuo hi heroës, ge-
nitiuo heroum, datiuo heroibus, accusatiuo heroës uel heroa, &
& c. Homme uaillant & digne, qu' on parle de luy à iamais.

Singulariter nominatiuo hoc os, genitiuo oris, uel ossis, dati-
uo ori, uel ossi, accusatiuo os, uocatiuo ò os, ablatiuo ab ore, uel
osse. Et pluraliter nominatiuo hæc ora, uel ossa, genitiuo orium
uel ossium, datiuo ossibus, & c. Os oris, bouche: os ossis, os.

Singulariter nominatiuo hic & hæc bos, genitiuo bouis, da-
tiuo boui, actiõ bouë, uocatiuo ò bos, ablatiuo à boue. Et plr no-
minatiuo boues, genitiuo bouum, datiuo bobus uel bubus, & c.

Singulariter nominatiuo hic mus, genitiuo muris, datiuo mu- v s
ri, accusatiuo murem, uocatiuo ò mus, ablatiuo à mure. Et plu-
raliter nominatiuo hi mures, genitiuo murium, datiuo muri-
bus, accusatiuo mures uel mureis. Rats, foris.

Singulariter nominatiuo hic Oedipus, genitiuo Oedipodis
uel Oedipodos, datiuo Oedipodi, accusatiuo Oedipodem uel
Oedipoda, uocatiuo ò Oedipu, ablatiuo ab Oedipode. Et plura
liter nominatiuo hi Oedipodes, genitiuo Oedipodum, datiuo
Oedipodibus, accusatiuo Oedipodes uel Oedipodas, & c.

Singulariter nominatiuo hæc palus, genitiuo paludis, datiuo
uo paludi, accusatiuo paludem, uocatiuo ò palus, ablatiuo à
palude. Et pluraliter nominatiuo hæc paludes, genitiuo palu-

dum, &c. Mareſt, & boue.

Singulariter nominatiuo hæc uirtus, genitiuo uirtutis, dati-
uo uirtuti, accusatiuo uirtutē, uocatiuo ò uirtus, ablatiuo à uir-
tute. Et plr nominatiuo hæ uirtutes, genitiuo uirtutum, &c.

Singulariter nominatiuo hæc Venus, genitiuo Veneris, dati-
uo Veneri, accusatiuo Venerem, uocatiuo ò Venus, ablatiuo à
Venere. Et pluraliter nominatiuo hæ Veneres, genitiuo Vene-
rum, &c.

Hic & hæc ſus, ſuis: hi, & hæ ſues, ſuum, &c.

Singulariter nominatiuo hæc Amathus, genitiuo Amathūtis,
uel Amathuntos, datiuo Amathunti, accusatiuo Amathuntem,
uel Amathunta, uocatiuo ò Amathus, ablatiuo ab Amathunte.
Citē de Cypre.

Singulariter nominatiuo hoc crus, genitiuo cruris, datiuo
cruri, accusatiuo crus, uocatiuo ò crus, ablatiuo à crure. Et plu-
raliter nominatiuo hæc crura, genitiuo crurum, &c. Hoc ius, iu-
ris, hæc iura, iurium, &c.

Singulariter nominatiuo hoc tempus, genitiuo temporis, da-
tiuo tempori, accusatiuo tempus, uocatiuo ò tempus, ablatiuo à
tempore. Et pluraliter nominatiuo hæc tempora, genitiuo tem-
porum, datiuo temporibus, &c.

A E S Singulariter nominatiuo hic præſ, genitiuo prædis, datiuo
prædi, accusatiuo prædem, uocatiuo ò præſ, ablatiuo à præde.
Et pluraliter hi prædes, genitiuo prædū, datiuo prædibus, &c.
Pleige, fiançe. Hoc æs, æris, æri, æs, ò æs, ab ære, æra tantum.

A V S Singulariter nominatiuo hæc laus, genitiuo laudis, datiuo
laudi, accusatiuo laudem, uocatiuo ò laus, ablatiuo à laude. Et
pluraliter nominatiuo hæc laudes, genitiuo laudum, &c.

Singulariter nominatiuo hic Arabs, genitiuo Arabis, datiuo
Arabi, accusatiuo Arabem, uocatiuo ò Arabs, ablatiuo ab Ara-
be. Et pluraliter nominatiuo hi Arabes, genitiuo Arabum, dati-
uo Arabibus, &c. Homme d' Arabie.

Singulariter nominatiuo hæc plebs, genitiuo plebis, datiuo **E D S** plebi, accusatiuo plebem, uocatiuo ò plebs, ablatiuo à plebe, sine plurali. Vilior pars populi.

Singulariter nominatiuo hic libis, genitiuo libis, datiuo libi, **I B S** accusatiuo libem, uocatiuo ò libis, ablatiuo à libe. Et pluraliter nominatiuo libes, genitiuo libium, datiuo libibus, &c. Vent d' Aphrique.

Singulariter nominatiuo hæc scobs, genitiuo scobis, datiuo **O B S** scobi, accusatiuo scobem, &c. Et pluraliter nominatiuo hæc scobes, genitiuo scobium, &c. Minutissimum quiddam cadens fó-rando uel secando, comme de Bresil.

Singulariter nominatiuo hæc urbs, genitiuo urbis, datiuo **U R B S** urbi, &c. Et pluraliter nominatiuo hæc urbes, genitiuo urbiũ, datiuo urbibus, accusatiuo urbes, uel urbis, &c. Lieu clos de murs.

Singulariter nominatiuo hæc puls, genitiuo pultis, datiuo **V L S** pulti, accusatiuo pultem, &c. Et pluraliter nominatiuo hæc pul-tes, genitiuo pultium, datiuo pultibus, accusatiuo pultes, uel pul-tis, &c. Cibis quidam.

Singulariter nominatiuo hæc hyems, genitiuo hyemis, datiuo **E M S** hyemi, &c. Et pluraliter nominatiuo hæc hyemes, genitiuo hyemum, datiuo hyemibus, accusatiuo hyemes, &c. Hyuer.

Singulariter nominatiuo hic quadrans, genitiuo quadrantis, **A N S** datiuo quadranti, accusatiuo quadrantẽ, uocatiuo ò quadrans, ablatiuo à quadrante. Et pluraliter nominatiuo hi quadrantes, genitiuo quadrantium uel quadrantum, datiuo quadrantibus, ac-cusatiuo quadrãtes uel quadrãtis, &c. Le poix de trois onces.

Singulariter nominatiuo hic & hæc parens, genitiuo paren-**E N S** tis, datiuo parenti, accusatiuo parẽtem, uocatiuo ò parens, ab-latiuo à parente. Et pluraliter nominatiuo hi & hæc parentes, genitiuo parentum, datiuo parentibus, accusatiuo parentes, &c. Pere & mere.

Singulariter nominatiuo hic Tyrins, genitiuo Tyrintis uel **I N S** Tyrintos

Tyrintos, datiuo Tyrinti, accusatiuo Tyrintem, uel Tyrints, uocatiuo ò Tyrins, ablatiuo à Tyrinte. Sic pro fluuio: sed pro urbe est fœmininum.

O N S *Singulariter nominatiuo hic fons, genitiuo fontis, &c. Et pluraliter nominatiuo hi fontes, genitiuo fontium, &c. Fontaine.*

V N S *Singulariter nominatiuo hic Aruns, genitiuo Aruntis, datiuo Arunti, accusatiuo Aruntem, &c. Proprium hominis.*

A P S *Singulariter nominatiuo lelaps, genitiuo lelapis, datiuo lelapī, accusatiuo lelapem, uel lelapa, uocatiuo ò lelaps, ablatiuo à lelapē. Et pluraliter nominatiuo hi lelapes, genitiuo lelapum, datiuo lelapibus, accusatiuo lelapes uel lelapas. Nom de chien, apud Ouidium.*

E P S *Singulariter nominatiuo hic & hæc municeps, genitiuo municipis, datiuo municipi, &c. Et pluraliter nominatiuo hi & hæc municipes, genitiuo municipum, &c. Citoyen.*

I P S *Singulariter nominatiuo hæc stipis, genitiuo stipis, datiuo stipi, accusatiuo stipem, &c. Et pluraliter nominatiuo hæc stipes, genitiuo stipium, &c. Denier.*

O P S *Singulariter nominatiuo hic cyclops, genitiuo cyclopi, datiuo cyclopi, accusatiuo cyclopem uel cyclopa, &c. Et pluraliter nominatiuo hi cyclopes, genitiuo cycloperum, datiuo cycloperibus, accusatiuo cyclopes uel cyclopas. Gigas unoculus.*

I R P S *Stirps stirpis, &c. Stirpes, stirpium, stirpibus, &c. Progenies. pro trunco, incerti generis est.*

A R S *Singulariter nominatiuo hæc pars, genitiuo partis, datiuo parti, accusatiuo partem, uocatiuo ò pars, ablatiuo à parte. Et pluraliter nominatiuo hæc partes, genitiuo partium, datiuo partibus, &c. Partie.*

E R S *Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc solers, genitiuo solertis, &c. Et pluraliter nominatiuo hi & hæc solertes, & hæc solertia, genitiuo solertium. Ingenieux.*

O R S *Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc concors, genitiuo*

tiuo concordis, datiuo concordi, accusatiuo concordem & concors, uocatiuo ò concors, ablatiuo à concorde uel concordi. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ concordēs & hæc concordia, genitiuo concordium, &c. Concordant.

Singulariter nominatiuo hic thorax, genitiuo thoracis, datiuo thoraci, accusatiuo thoracem uel thoraca, uocatiuo ò thorax, ablatiuo à thorace. Et pluraliter nominatiuo hi thoraces, genitiuo thoracum, datiuo thoracibus, accusatiuo thoraces uel thoracas, &c. Poitrine, & cuirasse.

Singulariter nominatiuo hic uerueux, genitiuo ueruecis, &c. Et pluraliter nominatiuo hi uerueces, genitiuo ueruecum, &c. Mouton chastrè.

Singulariter nominatiuo hic apex, genitiuo apicis, datiuo apici, accusatiuo apicem, &c. Et pluraliter nominatiuo hi apices, genitiuo apicum, datiuo apicibus, &c. Le sommet de quelque chose.

Singulariter nominatiuo hic fornix, genitiuo fornicis, datiuo fornici, &c. Et pluraliter nominatiuo hi fornices, genitiuo fornicium, datiuo fornicibus, &c. L'arc de la porte, ou de la uoulte.

Singulariter nominatiuo hæc uox, genitiuo uocis, datiuo uoci, &c. Et pluraliter nominatiuo hæc uoces, genitiuo uocum, &c. Voix.

Singulariter nominatiuo hæc nux, genitiuo nucis, datiuo nuci, &c. Et pluraliter nominatiuo hæc nuces, genitiuo nucium, &c. Tout fruit ayant l'escorce dure.

Singulariter nominatiuo hæc falx, genitiuo falcis, &c. Et pluraliter nominatiuo hæc falces, genitiuo falcium. &c. Faucille.

Singulariter nominatiuo hæc lanx, genitiuo lancis, &c. Et pluraliter nominatiuo hæc lances, genitiuo lancium, &c. Escuel le large & ronde.

Hæc phalanx, phalangis uel phalāgos. Compaignie de gens d'armes.

I N X Singulariter nominatiuo hæc sphinx, genitiuo sphingis uel sphingos, datiuo sphingi, accusatiuo sphingē uel sphinga, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ sphinges, genitiuo sphingum, datiuo sphingibus, accusatiuo sphinges, uel sphingas. Est quoddā monstrum.

V N X Singulariter nominatiuo hic quincūx, genitiuo quincuncis, &c. Et pluraliter nominatiuo hi quincunces, genitiuo quincuncium, &c. Le poix de cinq onces.

Singulariter nominatiuo hic & hæc coniux, genitiuo coniugis, &c. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ coniuges, genitiuo coniugum, &c. Le mari & la femme.

A R X Singulariter nominatiuo hæc arx, genitiuo arcis, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ arces, genitiuo arcium, accusatiuo arces uel arcis, &c. Chateau, fortresse.

B R X Singulariter nominatiuo hæc merx, genitiuo mercis, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ merces, genitiuo mercium, &c. Marchandise.

A D I E C T I V O R V M I N F L E X V S.

A Diectiua nomina aut sunt primæ & secundæ declinationis: aut sunt tertiæ: quia per quartam & quintam nullum adiectiuum declinatur. Quæ sunt primæ & secundæ declinationis declinantur per tres diuersas uoces absq; notis generum: & primam positionem mittunt in us, uel in er: ut,

Singulariter nominatiuo bonus, bona, bonum, genitiuo boni bonæ boni, datiuo bono bonæ bono, accusatiuo bonum bonam bonum, uocatiuo ò bone bona bonum, ablatiuo à bono bona bono. Et pluraliter nominatiuo boni bonæ bona, genitiuo bonorum bonarum bonorum, datiuo bonis, accusatiuo bonos bonas bona, uocatiuo ò boni bonæ bona, ablatiuo à bonis.

Singulariter nominatiuo tener tenera tenerum, genitiuo teneri teneræ teneri, datiuo tenero teneræ tenero, accusatiuo tenerum teneram tenerum, uocatiuo ò tener tenera tenerum, ablatiuo

tiuo à tenero tenera tenero. Et pluraliter nominatiuo teneri teneræ tenera, genitiuo tenerorum tenerarum tenerorum, datiuo teneris, accusatiuo teneros teneras tenera, uocatiuo ò teneri teneræ tenera, ablatiuo à teneris.

Adiectiua tertiæ declinationis tribus modis uariätur. Primo per tres notas generis, & unam terminationem: ut, hic & hæc & hoc prudens. Secundo per tres notas generis, & duas definitiua: ut, hic & hæc breuis, & hoc breue. Tertio per tres notas generis, & tres positiones: ut, hic acer, hæc acris, & hoc acre.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc elegans, genitiuo elegantis, datiuo eleganti, accusatiuo elegātem, & elegans, uocatiuo ò elegans, ablatiuo ab elegante, uel eleganti. Et pluraliter nominatiuo hi & hæc elegantes, & hæc elegantia, genitiuo elegantium, uel elegantum, datiuo elegātibus, accusatiuo elegantes, uel elegantis, & elegantia, uocatiuo ò elegantes, & elegantia, ablatiuo ab elegantibus. Beau, ioly, coind.

Singulariter nominatiuo hic & hæc, & hoc felix, genitiuo felicitis, datiuo felici, accusatiuo felicē, & felix, uocatiuo ò felix, ablatiuo à felice, uel felici. Et pluraliter nominatiuo hi & hæc felices, & hæc felicia, genitiuo felicium, datiuo felicibus, accusatiuo felices, uel felicitis, & felicia, uocatiuo ò felices, & felicia, ablatiuo à felicibus. Eureux, riche.

Singulariter nominatiuo hic & hæc breuis, & hoc breue, genitiuo breuis, datiuo breui, accusatiuo breuem, & breue, uocatiuo ò breuis, & breue, ablatiuo à breui. Et pluraliter nominatiuo hi & hæc breues, & hæc breuia, genitiuo breuium, datiuo breuibus, accusatiuo breues, uel breuis, & breuia, uocatiuo ò breues, & breuia, ablatiuo à breuibus. Brief.

Singulariter nominatiuo hic & hæc breuior, & hoc breuius, genitiuo breuioris, datiuo breuiori, accusatiuo breuiorem, & breuius, uocatiuo ò breuior, & breuius, ablatiuo à breuiore, & breuiori, Et pluraliter nominatiuo hi & hæc breuiores,
& hæc

et hæc breuiora, genitiuo breuiorum, datiuo breuioribus, accusatiuo breuiores et breuiora, uocatiuo ò breuiores et breuiora ablatiua à breuioribus.

Breuis breuior breuissimus, breuis breuior breuissima, breue breuius breuissimū, breuis breuioris breuissimi, et c. Bonus melior optimus, bona melior optima, bonum melius optimum. Et in aduerbio, bene melius optime. Malus peior pessimus, mala peior pessima, malum peius pessimum. Et in aduerbio, male peius pessimè. Pius, magis pius, piissimus: pia, magis pia, piissima: pium, magis pium, piissimum. Et in aduerbio, piè, magis piè, piissimè.

Singulariter nominatiuo hic acer, hæc acris, et hoc acre, genitiuo acris, datiuo acri, accusatiuo acrem, et acre, uocatiuo ò acer, acris, et acre, ablatiua ab acri. Et pluraliter nominatiuo hi et hæ acres, et hæc acria, genitiuo acrium, datiuo acribus, accusatiuo acres uel acris, et acria, uocatiuo ò acres, et acria, ablatiua ab acribus, Fort et uallant.

Q V A R T A D E C L I N A T I O

M O N I N I S.

Q V A R T A declinatio nominis duos singularis nominatiui positus habet: us, et u.

v s Singulariter nominatiuo hic sensus, genitiuo sensus, datiuo sensui, accusatiuo sensum, uocatiuo ò sensus, ablatiua à sensu. Et pluraliter, nominatiuo hi sensus, genitiuo sensuum, datiuo sensibus, actō sensus, uocatiuo ò sensus, ablatiua à sensibus. Sēs.

Singulariter nominatiuo hic artus, genitiuo artus, datiuo artui, accusatiuo artum, et c. Et pluraliter nominatiuo hi artus, genitiuo artuum, datiuo artubus, accusatiuo artus, uocatiuo ò artus, ablatiua ab artubus. Id est membrum.

Singulariter nominatiuo hic I E S V S, genitiuo I E S V, datiuo I E S V, accusatiuo I E S V M, uocatiuo ò I E S V, ablatiua ab I E S V.

Singe

Singulariter nominatiuo hoc cornu, genitiuo cornu, datiuo v cornu, accusatiuo cornu, uocatiuo ò cornu, ablatiuo à cornu. Et pluraliter nominatiuo hæc cornua, genitiuo cornuum, datiuo cornibus, accusatiuo cornua, uocatiuo ò cornua, ablatiuo à cornibus. Corne.

QVINTA DECLINATIO.

QVINTA declinatio unius tatum exitus est in nominatiuo singulari, quæ est ES.

Singulariter nominatiuo hæc acies, genitiuo aciei, datiuo ES aciei, accusatiuo aciem, uocatiuo ò acies, ablatiuo ab acie. Et pluraliter nominatiuo hæc acies, genitiuo acierum, datiuo aciebus, accusatiuo acies, uocatiuo ò acies, ablatiuo ab aciebus. Le taillant.

Singulariter nominatiuo hic uel hæc dies, genitiuo diei, datiuo diei, accusatiuo diem, uocatiuo ò dies, ablatiuo à die. Et pluraliter nominatiuo hi dies, genitiuo dierũ, datiuo diebus, accusatiuo dies, uocatiuo ò dies, ablatiuo à diebus. Sic, hic meridies.

DECLINATVS ALIQVOT NOMINVM IRREGVLARIVM.

Singulariter nominatiuo hæc domus, genitiuo domi uel domus, datiuo domui, accusatiuo domum, uocatiuo ò domus, ablatiuo à domo. Et pluraliter nominatiuo hæc domus, genitiuo domorum uel domuum, datiuo domibus, accusatiuo domos, uocatiuo ò domus, ablatiuo à domibus.

Singulariter nominatiuo hæc ficus, genitiuo fici uel ficus, &c. pro arbore. Pro fructu, hæc ficus, fici, uel ficus: aut hic ficus, fici, fico, &c. Pro morbo, hic ficus, fici, fico, &c.

Pluraliter nominatiuo duo duæ duo, genitiuo duorum uel duũm, duarum duorum uel duũm, datiuo duobus duabus duobus, accusatiuo duos uel duo, duas, duo, uocatiuo ò duo duæ duo, ablatiuo à duobus duabus duobus. Sic ambo: sed sine syncope in genitiuo.

Pluraliter nominatiuo hi & hæ tres & hæc tria, genitiuo trium, datiuo tribus, accusatiuo tres & tria, uocatiuo ò tres & tria, ablatiui à tribus.

Pluraliter nominatiuo hi & hæ & hæc quatuor, genitiuo quatuor, datiuo quatuor, &c. aptotum est. Item à quatuor usq; ad centum numeralia omnia, omnis generis sunt, & pluralis numeri, indeclinabilia.

Singulariter nominatiuo hoc plus, genitiuo pluris, datiuo caret, accusatiuo plus, uocatiuo ò plus, ablatiui à pluri. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ plures & hæc plura uel pluria, genitiui plurium, datiuo pluribus, accusatiuo plures uel pluris et plura uel pluria, uocatiui ò plures & plura uel pluria, ablatiui à pluribus.

P R I M A I N F L E X I O P R O =
N O M I N I S .

Primæ inflexionis tria tantum sunt pronomina: ego, tu, sui.

Singulariter nominatiuo Ego, genitiuo mei uel mis, datiuo mihi, accusatiuo me, ablatiui à me. Et pluraliter nominatiuo nos, genitiuo nostrum uel nostri, datiuo nobis, accusatiuo nos, ablatiui à nobis.

Singulariter nominatiuo Tu, genitiuo tui uel tis, datiuo tibi, accusatiuo te, uocatiui ò tu, ablatiui à te. Et pluraliter nominatiuo uos, genitiuo uestrum uel uestri, datiuo uobis, accusatiui uos, uocatiui ò uos, ablatiui à uobis.

Singulariter genitiuo Sui uel sis, datiuo sibi, accusatiuo se, ablatiui à se. Et pluraliter similiter.

S E C U N D A P R O N O M I N I S

V A R I A T I O .

Secundæ declinationis quinque sunt pronomina: ille, ipse, iste, hic, & is.

Singulariter nominatiuo Ille illa illud, genitiuo illius, datiuo illi, accusatiuo illum illam illud, ablatiui ab illo illa illo. Et pluraliter

valiter nominatiuo illi illæ illa, genitiuo illorum illarum illorum, datiuo illis, accusatiuo illos illas illa, ablatiuo ab illis.

Singulariter nominatiuo Ipse ipsa ipsum, genitiuo ipsius, datiuo ipsi, accusatiuo ipsum ipsam ipsum, ablatiuo ab ipso ipsa ipso. Et pluraliter nominatiuo ipsi ipsæ ipsa, genitiuo ipsorum ipsarum ipsorum, datiuo ipsis, accusatiuo ipsos ipsas ipsa, ablatiuo ab ipsis.

Singulariter nominatiuo Iste ista istud, genitiuo istius, datiuo isti, accusatiuo istum istam istud, ablatiuo ab isto ista isto. Et pluraliter nominatiuo isti istæ ista, genitiuo istorum istarū istorum, datiuo istis, accusatiuo istos istas ista, ablatiuo ab istis.

Singulariter nominatiuo Hic hæc hoc, genitiuo huius, datiuo huic, accusatiuo hunc hanc hoc, ablatiuo ab hoc ab hac ab hoc. Et pluraliter nominatiuo hi hæ hæc, genitiuo horum harū horum, datiuo his, accusatiuo hos has hæc, ablatiuo ab his.

Singulariter nominatiuo Is ea id, genitiuo eius, datiuo ei, accusatiuo eum eam id, ablatiuo ab eo ea eo. Et pluraliter nominatiuo ei uel ij eæ ea, genitiuo eorum earum eorum, datiuo eis uel ijs, accusatiuo eos eas ea, ablatiuo ab eis uel ijs.

Nomina per secundam declinationem pronominis inclinata, sunt, unus, ullus, uter, nullus, solus, alter, totus, alius, & quis cum compositis.

Singulariter nominatiuo Unus una unum, genitiuo unius, datiuo uni, accusatiuo unum unā unū, uocatiuo ò une una unum, ablatiuo ab uno una uno. Et pluraliter nominatiuo uni unæ una, genitiuo unorum unarum unorum, datiuo unis, accusatiuo unos unas una, uocatiuo ò uni unæ una, ablatiuo ab unis.

Sic totus, solus, & reliqua, nisi quòd uocatiuo carèt. Et alius, quod aliud habet in neutro genere, & alij in datiuo.

Singulariter nominatiuo Quis uel qui, quæ uel qua, quod uel quid, genitiuo cuius, datiuo cui, accusatiuo quem quā quod uel quid, ablatiuo à quo uel à qui, à qua uel à qui, à quo uel à

qui. Et pluraliter nominatiuo qui, quæ, quæ uel qua, genitiuo quorum quarum quorum, datiuo queis uel quibus, accusatiuo quos, quas, quæ uel qua, ablatiuo à queis uel à quibus.

Composita à quis & qui.

Singulariter nominatiuo ecquis ecqua ecquod uel ecquid, genitiuo eccuius, datiuo eccui, accusatiuo ecquẽ ecquam ecquod uel ecquid, ablatiuo ab ecquo ecqua ecquo. Et pluraliter nominatiuo ecqui ecquæ ecqua, & c.

Sic nequis, aliquis, nunquis, siquis.

Quisquis, quidquid, à quoquo, quaquã, tantum habet.

Singulariter nominatiuo quisnam, quenam, quodnam, uel quidnam, genitiuo cuiusnam, datiuo cuinam, accusatiuo quemnam, quamnam, quodnam uel quidnam, & c.

Sic quisq; sed sine g^o plurali: quisspiã, quisputas, et quisquã.

Singulariter nominatiuo quidam, quedam, quoddam uel quiddam, genitiuo cuiusdam, datiuo cuidam, & c. Sic quiuis, quicumque, quilibet.

T E R T I A P R O N O M I N I S

I N C L I N A T I O .

Tertie inclinationis sunt alia quinque pronomina: meus, tuus, suus, noster, & uester.

Singulariter nominatiuo meus mea meum, genitiuo mei meæ mei, datiuo meo meæ meo, accusatiuo meum meam meum, uocatiuo ò mi mea meũ, ablatiuo à meo mea meo. Et pluraliter nominatiuo mei meæ mea, genitiuo meorum mearum meorum, datiuo meis, accusatiuo meos meas mea, uocatiuo ò mei meæ mea, ablatiuo à meis. Sic tuus, suus: sed sine uocatiuo.

Singulariter nominatiuo noster nostra nostrum, genitiuo nostri nostræ nostri, datiuo nostro nostræ nostro, accusatiuo nostrum nostram nostrum, uocatiuo ò noster nostra nostrum, ablatiuo à nostro nostra nostro. Et pluraliter nominatiuo nostri nostræ nostra, genitiuo nostrorum nostrarum nostrorum, datiuo

datiuo nostris, accusatiuo nostros nostras nostra, uocatiuo ò nostri nostræ nostra, ablatiuo à nostris. Sic uester: sed sine uocatiuo.

QUARTAE DECLINATIONIS.

Quartæ declinationis sunt duo: *nostras & uestras.*
Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc nostras, genitiuo nostratis, datiuo nostrati, accusatiuo nostratem & nostras, uocatiuo ò nostras, ablatiuo à nostrate uel nostrati. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ nostrates & hæc nostratia, genitiuo nostratium uel nostratum, datiuo nostratibus, accusatiuo nostrates & nostratia, uocatiuo ò nostrates & nostratia, ablatiuo à nostratibus. Sic uestras: sed sine uocatiuo.

DE PARTICIPIIS.

PARTICIPIA modo nominum declinantur: aut per primam & secundam simul, aut per tertiam declinationem solum.

Primæ & secundæ declinationis simul.

Singulariter nominatiuo amatus amata amatum, genitiuo amati amatæ amati, datiuo amato amatæ amato, accusatiuo amatum amatam amatum, uocatiuo ò amate amata amatũ, ablatiuo ab amato amata amato. Et pluraliter nominatiuo amati amatæ amata, genitiuo amatorum amatarum amatorum, datiuo amatis, accusatiuo amatos amatas amata, uocatiuo ò amati amata amata, ablatiuo ab amatis.

Sic doctus, uisus, lectus, auditus, percussus, pexus, secutus, & huiusmodi.

Singulariter nominatiuo amaturus amatura amaturũ, genitiuo amaturi amaturæ amaturi, datiuo amaturō amaturæ amaturō, accusatiuo amaturum amaturam amaturum, uocatiuo ò amature amatura amaturũ, ablatiuo ab amaturō amatura amaturō. Et pluraliter nominatiuo amaturi amaturæ amatura. ge-

nitio amaturorum amaturarum amaturorum, datiuo amat^{ur}is, accusatiuo amatu^{ros} amatur^{as} amatur^a, uocatiuo ò amaturⁱ amatur^æ amatur^a, ablatiuo ab amatur^{is}.

Sic docturus, uisurus, lecturus, auditurus, & similia.

Singulariter nominatiuo amandus amanda amandum, genitiuo amandi amandæ amandi, datiuo amando amandæ amando, accusatiuo amandum amandam amandum, & c. Et pluraliter nominatiuo amandi amandæ amanda, genitiuo amandorum amandarum amandorum, datiuo amandis, & c. Sic docendus, legendus, audiendus, & c.

Tertiæ declinationis.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc amans, genitiuo amantis, datiuo amanti, accusatiuo amantem & amans, uocatiuo ò amans, ablatiuo ab amante uel amanti. Et pluraliter nominatiuo hi & hæc amantes & hæc amantia, genitiuo amantium uel amatum, datiuo amantibus, accusatiuo amantes uel amantis & amantia, uocatiuo ò amantes & amantia, ablatiuo ab amantibus. Sic docens, legens, audiens, & cætera talia.

At iens & quiens cum compositis, faciunt euntis: præter ambiens ambientis, & superbiens superbientis.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc iens, genitiuo euntis, datiuo eunti, accusatiuo euntē & iens, uocatiuo ò iens, ablatiuo ab eunte uel eunti. Et pluraliter nominatiuo hi & hæc euntes & hæc euntia, genitiuo euntium uel euntū, datiuo euntibus, accusatiuo euntes uel euntis & euntia, uocatiuo ò euntes & euntia, ablatiuo ab euntibus.

VERBORVM CONIUGATVS.

Verbum declinatur per modos, tempora, numeros, & personas.

Modi uerborum sunt quinque: Indicatiuus, Imperatiuus, Optatiuus, Subiunctiuus, & Infinitiuus.

Tempora quinq;: Præsens, præteritum imperfectum, præteritum

ritum perfectum, præteritū plusquam perfectum, & futurum.

Numeri duo, & c.

Personæ tres: prima, secunda, tertia, tam in singulari, quàm in plurali.

Verbum Substantiuum, Sum.

Indicatio modo, tēpore præsentī, singulariter, Sum, ie suis. es, tu es. est, il est. Et pluraliter, sumus, nous sommes. estis, uous estes. sunt, ilz sont. Præterito imperfecto, singulariter, eram, ie estoie. eras, tu estois. erat, il estoit. Et pluraliter, eramus, nous estions. eratis, uous estiés. erant, il estoient. Præterito perfecto, singulariter, fui, i' ay este. fuisti, tu as este. fuit, il a este. Et pluraliter, fuimus, nous auons este. fuistis, uous aués este. fuerūt, uel fuère, ils ont este. Præterito plusquam perfecto, singulariter, fueram, i' auoye este. fueras, tu auois este. fuerat, il auoit este. Et pluraliter, fueramus, nous auions este. fueratis, uous auies este. fuerant, ils auoyent este. Futuro, singulariter, ero, ie seray. eris, tu seras. erit, il sera. Et pluraliter, erimus, nous serons. eritis, uous seres. erunt, ils serunt.

Imperatiuo modo, tempore præsentī, singulariter, tu es uel sis, soyes. ille sit, il soit. Et pluraliter, simus, soyons. este uel sitis soyes. sint, ils soyent. Futuro, singulariter, tu esto, soyes. ille esto, il soit au temps aduenir. Et pluraliter, simus, soyons au temps aduenir. estote, soyes. sunt, soyent.

Optatiuo modo, tempore præsentī, & præterito imperfecto, singulariter, utinam essem, ie seroye, ou pleust a Dieu que ie fusse. eses, que tu fusses. esset, que il fust. Et pluraliter, utinam essemus, nous serions, ou pleust à Dieu que fuissions. essetis, que fuissies. essent, que ils fussent. Præterito perfecto & plusquam perfecto, singulariter, utinam fuisset, a pleust a Dieu que ie eusse este. fuisses, que tu eusses este. fuisset, que il eust este. Et pluraliter, utinam fuisset, pleust a Dieu que euissions este. fuissetis, que eussies este. fuissent, que ils eussent este. Futuro, singu-

C * lariter

lariter, utinam sim, a plaise a Dieu que ie soie. sis, que tu soies. sit, que il soit. Et pluraliter utinam simus, a plaise a Dieu que soions. sitis, que soiez. sint, que ils soient.

Subiunctiuo modo tempore presentis, singulariter cum sim, comme ainsi soit que ie soie, ou ueu que ie suis. sis, que tu es. sit, que il est. Et pluraliter, cum simus, cōme ainsi soit que soions, ou ueu que sommes. sitis, que estes. sint, que ils sont. Præterito imperfecto, singulariter, cum essem, comme ainsi soit que ie fusse, ou ueu que ie estoie. esses, que tu estois. esset, que il estoit. Et pluraliter, cum essemus, comme ainsi soit que fussions, ou ueu que nous estions. essetis, que uous estiez. essent, que ils estoient. Præterito perfecto, singulariter, cum fuerim, ueu que i' ay este, ou comme ainsi soit que i' ay este. fueris, que tu aies este. fuerit, que il ait este. Et pluraliter cum fuerimus, ueu que auons este, ou comme ainsi soit que aions este. fueritis, que aiez este. fuerint, que ils aient este. Præterito plusquam perfecto, singulariter, cū fuisset, ueu que i' auoie este, ou comme soit que ieusse este. fuisses, que tu eusses este. fuisset, que il eust este. Et pluraliter cum fuissetis, ueu que auions este, ou comme ainsi soit que eussions este. fuissetis, que eussiez este. fuissent, que ils eussent este. Futuro, singulariter, cum fuero, quand i' auray este. fueris, tu auras este. fuerit, il aura este. Et pluraliter cum fuerimus, quand nous aurons este. fueritis, uous aurez este. fuerint, ils auront este.

Infinitiuo modo tempore presentis, & præterito imperfecto, esse, estre. Præterito perfecto & plusquam perfecto, fuisse, auoir este.

Futuro caret: sed loco eius utimur infinitiuo fore: ut cum dicimus: Scio illum amicum meum fore: seu, scio illum amicum mihi futurum. Je scay qu' il sera mon amy. Gerundijs & supinis caret.

Duo participia trahuntur ab hoc uerbo substantiuo, alterum presentis

presentis & præteriti imperfecti, in ns, quod est ens, id est, qui est, uel qui erat, qui est, ou qui estoit: alterum futuri in rus, quod est futurus, id est, qui erit, c' est a dire, qui sera.

Quatuor coniugationum indices.

Actiuorum.

Primæ, o, as, abo, a, are.

Secundæ, eo, es, ebo, e, ere.

Tertiæ, o, is, e, ere.

Quartæ, io, is, i, ire.

Passiuorum.

Primæ, or, aris uel are, ari.

Secundæ, eor, eris uel ere, eri.

Tertiæ, or, eris uel ere, i.

Quartæ, ior, iris uel ire, iri.

ACTIVA PRIMAE CONIUGATIONIS.

Indicatio modo, tempore præsentis, singulariter, amo, i' aï me, amas, tu aimes, amat, il aime. Et pluraliter, amamus, nous aimons, amatis, uous aimez, amant, ils aiment.

Præterito imperfecto, temps passe non du tout accompli: singulariter amabam, i' aimoye, amabas, tu aimois, amabat, il aimoit. Et pluraliter amabamus, nous aimions, amabatis, uous aimiez, amabant, ils aimoyent. Præterito perfecto, temps passe & accompli: singulariter, amaui, i' ay aime, amauiſti, tu as aime, amauiſt, il a aime. Et pluraliter, amauiſimus, nous auons aime, amauiſtiſtis, uous auez aime, amauerunt uel amauere, ils ont aime. Præterito plusquam perfecto, temps passe ia pieca accompli: singulariter, amaueſeram, i' auoye aime, amaueſeras, tu auois aime, amaueſerat, il auoit aime. Et pluraliter amaueſeram, nous auions aime, amaueſeratis, uous auiez aime, amaueſerant, ils auoient aime. Futuro, temps aduenir: singulariter, ama-

liter, amabimus, nous aimerons, amabitis, uous aimerés, amabunt, ils aimeront.

Imperatiuo modo tēpore præsenti, ad secundam & tertiam personam, temps present, parlant a la seconde & a la tierce persone, singulariter, ama, aime, amet, qu' il aime. Et pluraliter, amemus, aimons, amate, aimés, amēt, qu' ils aiment. Futuro, singulariter, amato tu uel ille, fais que tu aimes au temps aduenir, ou face qu' il aime. Et pluraliter, amemus, aimons au temps aduenir, amatote, aimés, amanto, qu' ils aiment.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter, amarem, uouentier i' aimero ye: aut utinam amarem, pleust a Dieu que i' aimasse, amares, tu aimasses, amaret, il aimast. Et pluraliter, utinam amaremus, a la mienne uolente que aimassions, amaretis, que aimassies, amarent, que ils aimassent. Præterito perfecto & plusquam perfecto, singulariter, utinam amaui sem, a la mienne uolente que i' eusse aime, amaui sses, que tu eusses aime, amaui sset, qu' il eust aime. Et pluraliter, utinam amaui ssemus, a la mienne uolente que eussions aime, amaui ssetis, que eussies aime, amaui ssent, que ils eussent aime.

Futuro, singulariter, utinā amem, plaise a Dieu que i' aime, ames, que tu aimes, amet, que il aime. Et pluraliter, utinam amemus, plaise a Dieu que nous aimōs, ametis, que uous aimés, ament, que ils aiment.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter, cum amem, ueu, ou comme ainsi soit que i' aime, ames, que tu aimes, amet, que il aime. Et pluraliter, cum amemus, ueu ou comme ainsi soit que nous aimons, ametis, que uous aimés, ament, que ils aiment. Præterito imperfecto, singulariter, cum amarē, ueu, ou cōme ainsi soit que i' aimo ye, amares, que tu aimois, amaret, que il aimoit. Et pluraliter, cum amaremus, ueu, ou comme ainsi soit, que nous aimons, amaretis, que uous aimés, ama-

rent

rent, que ilz aimoyent. Præterito perfecto, singulariter, cum amauerim, comme ainsi soit que i' aye aime, amaueris, que tu aies aime, amauerit, qu' il ait aime. Et pluraliter, cum amauerimus, cōme ainsi soit que nous aions aime, amaueritis, que uous aiez aime, amauerint, quilz aient aime. Præterito plusquã perfecto, singulariter, cum amauiſſem, comme ainsi soit que i' eusse, ou que i' auoye aime, amauiſſes, que tu eusses aime, amauiſſet, qu' il eust aime. Et pluraliter, cū amauiſſemus, comme ainsi soit que eussions, ou ueu que auions aime, amauiſſetis, que eussiez aime, amauiſſent, qu' ils eussent aime.

Futuro, singulariter, cum amauro, quãd i' auray aime, amaues, tu auras aime, amauerit, il aura aime. Et pluraliter, cum amauerimus, quand nous aurons aime, amaueritis, uous aurez aime, amauerint, ils auront aime.

Infinitiuo modo tempore præſenti, & præterito imperfecto, sine numeris & personis, temps præſent & temps paſſe, non du tout accompli, sans nōbres, ne personnes, amare, aimer. Præterito perfecto & plusquam perfecto, amauiſſe auoir aime. Futuro, amatum ire uel amaturum eſſe: exponitur grammaticè & uulgo per futurum indicatiui, adiſciendo particulam quòd: ut, Spero Ioannem amatum ire, Ie eſpere que Iehan ſ'en ua aimer. Spero Ioannem amaturum eſſe, i' eſpere que Iehan aimera.

Gerundia, les gerundifs, Amandi, pour aimer, comme, Gratia amandi Deum, pour aimer Dieu: Amando, en aimant, comme, Amando Deum lætus eſt homo, en aimant Dieu l'homme eſt ioyeux. Cantando rumpitur anguis, la couleuvre eſt rompue en l'enchantant. Amandum, eo ad amādum, ie m'en uois aimer, ou pour aimer.

Supina, amatum, aller aimer. Eo lotum pedes, ie m'en uois lauer les piedz. Amatu, d'estre aime. Dignus amatu, digne

Digne d'estre aime.

Participia, amans, l'aimant, ou qui aimoit : amaturus, qui aimera.

PASSIVA PRIMAE CON=
IUGATIONIS.

Indicatiuo modo, tempore praesenti, singulariter, amor, ie suis aime, amaris uel amare, tu es aime, amatur, il est aime. Et pluraliter, amamur, nous sommes aimés, amamini, uous estes aimés, amantur, ilz sont aimés. Praeterito imperfecto, singulariter, amabar, ie estoie aime, amabaris uel amabare, tu estois aime, amabatur, il estoit aime. Et pluraliter, amabamur, nous estions aimés, amabamini, uous esties aimés, amabantur, ilz estoient aimés. Praeterito perfecto, singulariter, amatus sum uel fui, i'ay este aime, amatus es, uel fuisti, tu as este aime, amatus est uel fuit, il a este aime. Et pluraliter, amati sumus uel fuimus, nous auons este aimés, amati estis uel fuistis, uous aués este aimés, amati sunt, fuerunt uel fuere, ilz ont este aimés. Praeterito plusquam perfecto, singulariter, amatus eram uel fueram, i'auoye este aime, amatus eras uel fueras, tu auois este aime, amatus erat uel fuerat, il auoit este aime. Et pluraliter, amati eramus uel fueramus, nous auions este aimés, amati eratis uel fueratis, uous auiés este aimés, amati erant uel fuerant, ilz auoyent este aimés.

Futuro, singulariter, amabor, ie seray aime, amaberis uel amabere, tu seras aime, amabitur, il sera aime. Et pluraliter, amabimur, nous serons aimés, amabimini, uous serés aimés, amabuntur, ilz seront aimés.

Imperatiuo modo, tempore praesenti, ad secundam & tertiam personam, singulariter, amare, fais que tu sois aime, ametur, il face qu'il soit aime. Et pluraliter, amemur, faisons que soions aimés, amamini, que soyés aimés, amentur, quilz soyent aimés. Futuro, singulariter, amator tu uel ille, fais que tu sois

sois aime au temps aduenir, il face qu' il soit aime. Et pluraliter amemur, faisons que soions aimés au temps aduenir, amaminor que soiez aimés, amantor, qu' ilz soient aimés.

Optatiuo modo tempore presentis, & præterito imperfecto, singulariter, utinam amarer, uouletiers ie seroie ou que ie fusse aime, amareris uel amarere, que tu fusses aime, amaretur, que il fust aime. Et pluraliter, utinam amaremur, a la mienne uolente que fusions aimés, amaremini, que fussiez aimés, amarentur, que ilz fussent aimés. Præterito perfecto & plusquam perfecto, singulariter, utinam amatus essem uel fuisssem, a la mienne uolente que i' eusse este aime, amatus esses uel fuisses, que tu eusses este aime, amatus esset uel fuisset, que il eust este aime. Et pluraliter utinam amati essemus uel fuisssemus, a la mienne uolente que eussions este aimez, amati essetis uel fuissetis, que eussiez este aimez, amati essent uel fuissent, que ilz eussent este aimez. Futuro, singulariter, utinam amer, a la mienne uolente que ie soie aime, ameris uel amere, que tu soies aime, ametur, qu' il soit aime. Et pluraliter, utinam amemur, a la mienne uolente que soions aimez, amemini, que soiez aimez, amentur, qu' ilz soient aimez.

Subiunctiuo modo tempore presentis singulariter, cum amer, ueu que suis, ou comme ainsi soit que soie aime, ameris uel amere, que tu es aime, ametur, que il est aime. Et pluraliter, cum amemur, ueu que sommes, ou comme ainsi soit que soions aimez, amemini, que estes aimez, amentur, qu' ilz sont aimez.

Præterito imperfecto, singulariter, cum amarer, ueu que i' estoie, ou comme ainsi soit que eusse este aime, amareris uel amarere, que tu estois aime, amaretur, que il estoit aime. Et pluraliter, cum amaremur, ueu que nous estions, ou comme ainsi soit que fusions aimez, amaremini, que uous estiez aimez, amarentur, qu' ilz estoient aimez. Præterito perfecto, cum amatus sim uel fuerim, comme ainsi soit que i' aye este aime, amatus sis uel

sis uel fueris, que tu ayes este aime, amatus sit uel fuerit, que il ait este aime. Et pluraliter, cum amati erimus uel fuerimus, comme ainsi soit que nous aions este aimez, amati sitis uel fueritis, que aiez este aimez, amati sint uel fuerint, que ils aient este aimez. Præterito plusquam perfecto, singulariter, cum amatus essem uel fuisset, cōme ainsi soit que i' eusse, ou ueu que i' auoie este aime. amatus esses uel fuisses, que tu eusses este aime, amatus esset uel fuisset, que il eust este aime. Et pluraliter cū amati essemus uel fuisset, comme ainsi soit que eussions, ou ueu que auions este aimez, amati essetis uel fuissetis, que eussiez este aimez, amati essent uel fuissent, que ils eussent este aimez. Futuro, singulariter, cum amatus ero uel fuero, quand i' auray este aime, amatus eris uel fueris, tu auras este aime, amatus erit uel fuerit, il aura este aime. Et pluraliter, cum amati erimus uel fuerimus, quand nous aurons este aimez, amati eritis uel fueritis, quand uous aurez este aimés, amati erūt uel fuerint, ils auront este aimez.

Infinitiuo modo, tempore præsentis, & præterito imperfecto, sine numeris & personis, amari, estre aime. Præterito perfecto & plusquam perfecto, amatum esse uel fuisse, auoir este aime. Futuro, amatum iri, que il sera aime. Spero Ioannem amatum iri à patre, Ie espere que Iehan sera aime de son pere.

Participia, amatus, qui est aime, ou qui à este aime: amandus, qui sera aime.

ACTIVA SECUNDAE CON=

IUGATIONIS.

Indicatiuo modo, tempore præsentis, singulariter, doceo, ie enseigne, doces, docet. Et pluraliter, docemus docetis docent. Præterito imperfecto, singulariter, docebam docebas docebat. Et pluraliter, docebamus docebatis docebant. Præterito perfecto, singulariter, docui docuisti docuit. Et pluraliter,

liter, docuimus docuistis docuerunt uel docuère. Præterito plusquam perfecto, singulariter, docueram docueras docuerat. Et pluraliter, docueramus docueratis docuerant. Futuro singulariter, docebo docebis docebit. Et pluraliter, docebimus docebitis docebunt.

Imperatiuo modo tempore præsentis, singulariter, tu doce, ille doceat. Et pluraliter, doceamus docete doceant. Futuro, singulariter, tu doceto, ille doceto. Et pluraliter, doceamus docetote docento.

Oblatiuo modo, tempore præsentis, & præterito imperfecto, singulariter, utinam docerem doceres doceret. Et pluraliter, utinam doceremus doceretis docerent. Præterito perfecto & plusquam perfecto, singulariter, utinam docuissem docuisses docuisset. Et pluraliter, utinam docuissemus docuissetis docuissent. Futuro, singulariter, utinam doceam doceas doceat. Et pluraliter, utinam doceamus doceatis doceant.

Subiunctiuo modo, tempore præsentis, singulariter, cum doceam doceas doceat. Et pluraliter, cum doceamus doceatis doceant. Præterito imperfecto, singulariter, cum docerem doceres doceret. Et pluraliter, cum doceremus doceretis docerent. Præterito perfecto, singulariter, cum docuerim docueris docuerit. Et pluraliter, cum docuerimus docueritis docuerint. Præterito plusquam perfecto, singulariter, cum docuissem docuisses docuisset. Et pluraliter, cum docuissemus docuissetis docuissent. Futuro, singulariter, cum docuero docueris docuerit. Et pluraliter, cum docuerimus docueritis docuerint.

Infinitiuo modo tempore præsentis, & præterito imperfecto, docere. Præterito perfecto & plusquam perfecto, docuisse. Futuro, doctum ire, uel docturum esse.

Gerundia, docendi docendo docendum.

Supina, doctum doctum.

Participia, docens docturus.

Indicatio modo tempore presentis, singulariter, doceor, doceris uel docere, docetur. Et pluraliter, docemur, docemini, docentur. Præterito imperfecto, singulariter, docebar, docebaris uel docebare, docebatur. Et pluraliter, docebamur, docebamini, docebantur. Præterito perfecto, singulariter, doctus sum uel fui, doctus es uel fuisti, doctus est uel fuit. Et pluraliter docti sumus uel fuimus, docti estis uel fuistis, docti sunt, fuerunt uel fuere. Præterito plusquam perfecto, singulariter, doctus eram uel fueram, doctus eras uel fueras, doctus erat uel fuerat. Et pluraliter, docti eramus uel fueramus, docti eratis uel fueratis, docti erant uel fuerant. Futuro, singulariter, docebor, doceberis uel docebere, docebitur. Et pluraliter, docebimur, docebimini, docebuntur.

Imperatiuo modo tempore presentis, singulariter, tu docere, ille doceatur. Et pluraliter, doceamur, doceamini, doceantur. Futuro, singulariter, docetor tu, docetor ille. Et pluraliter, doceamur, doceminor, docentor.

Optatiuo modo, tempore presentis, & præterito imperfecto singulariter, utinam docerer, docereris uel docerere, doceretur. Et pluraliter, utinam doceremur, doceremini, docerentur. Præterito perfecto & plusquam perfecto, singulariter, utinam doctus essem uel fuisssem, doctus esses uel fuisses, doctus esset uel fuisset. Et pluraliter, utinam docti essemus uel fuisssemus, docti essetis uel fuissetis, docti essent uel fuissent. Futuro, singulariter, utinam docear, docearis uel doceare, doceatur. Et pluraliter, utinam doceamur, doceamini, doceantur.

Subiunctiuo modo, tempore presentis, singulariter, cum docear, docearis uel doceare, doceatur. Et pluraliter, cum doceamur, doceamini, doceantur. Præterito imperfecto, singulariter, cum docerer, docereris uel docerere, doceretur. Et pluraliter, cum doceremur, doceremini, docerentur. Præterito perfecto

perfecto, singulariter, cum doctus sim uel fuerim, doctus sis uel fueris, doctus sit uel fuerit. Et pluraliter, cū docti simus uel fuerimus, docti sitis uel fueritis, docti sint uel fuerint. Præterito plusquamperfecto, singulariter, cum doctus essem uel fuisset, doctus esses uel fuisses, doctus esset uel fuisset. Et pluraliter, cum docti essemus uel fuisset, docti essetis uel fuissetis, docti essent uel fuissent. Futuro singulariter, cum doctus ero uel fuero, doctus eris uel fueris, doctus erit uel fuerit. Et pluraliter, cum docti erimus uel fuerimus, docti eritis uel fueritis, docti erunt uel fuerint.

Infinitiuo modo, tēpore præsentis, & præterito imperfecto, doceri. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, doctum esse uel fuisse. Futuro, doctum iri uel docendum esse.

Gerundia, docendi, docendo, docendum.

Supina, doctum, doctu.

Participia, doctus & docendus.

ACTIVA TERTIAE CON=

IUGATIONIS.

Indicatiuo modo, tempore præsentis, singulariter, Lego legis legit. Et pluraliter, legimus legitis legunt. Præterito imperfecto, singulariter, legebam, legebas legebat. Et pluraliter, legebamus, legebatis, legebant. Præterito perfecto, singulariter, legi, legisti, legit. Et pluraliter, legimus, legistis, legerunt uel legere. Præterito plusquamperfecto, singulariter, legeram, legeras, legerat. Et pluraliter, legeramus, legeratis, legerant. Futuro, singulariter, legam leges leget. Et pluraliter, legemus, legentis legent.

Imperatiuo modo, tempore præsentis, singulariter, tu lege, ille legat. Et pluraliter, legamus, legite, legant. Futuro singulariter, legito tu, ille legito. Et pluraliter, legamus, legitote, legito.

Optatiuo modo, tempore præsentis, & præterito imperfecto singulariter, utinā legerem, legeres, legeret. Et pluraliter, utinā

D lege

legeremus legeretis legerent. Præterito perfecto & plusquamperfecto, utinam legissem legisseries legisset. Et pluraliter, utinam legissemus legissetis legissent. Futuro, singulariter, utinam legam legas legat. Et pluraliter, utinam legamus legatis legant.

Subiunctiuo modo, tempore præsentis, singulariter, cum legam legas legat. Et pluraliter, cum legamus legatis legant. Præterito imperfecto, singulariter, cum legerem legeres legeret. Et pluraliter, cum legeremus legeretis legerent. Præterito perfecto, singulariter, cum legerim legeris legerit. Et pluraliter, cum legerimus legeritis legerint. Præterito plusquamperfecto, singulariter, cum legissem legisseries legisset. Et pluraliter, cum legissemus legissetis legissent. Futuro, singulariter, cum legero legeris legerit. Et pluraliter, cum legerimus legeritis legerint.

Infinitiuo modo, tempore præsentis, & præterito imperfecto, legere. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, legisse. Futuro lectum ire uel lecturum esse.

Gerundia, legendi legendo legendum.

Supina, lectum lectu. Participia, legens & lecturus.

P A S S I V A.

Indicatiuo modo tempore præsentis, singulariter, Legor, legeris uel legere legitur. Et pluraliter, legimur legimini leguntur. Præterito imperfecto, singulariter, legebar legebaris uel legebare legebatur. Et pluraliter, legebamur legebamini, legebantur. Præterito perfecto singulariter, lectus sum uel fui, lectus es uel fuisti, lectus est uel fuit. Et pluraliter, lecti sumus uel fuimus, lecti estis uel fuistis, lecti sunt fuerunt, uel fuere. Præterito plusquamperfecto, lectus eram uel fueram, lectus eras uel fueras, lectus erat uel fuerat. Et pluraliter, lecti eramus uel fueramus, lecti eratis uel fueratis, lecti erant uel fuerant. Futuro singulariter, legar legêris uel legêre legêtur. Et pluraliter legemur legemini legentur.

Imperatiuo modo, tempore præsentis, singulariter, tu lege

re, ille legatur. Et pluraliter, legamur legimini legantur. Futuro, singulariter, tu legitor, ille legitor. Et pluraliter legamur, legiminor leguntor.

Optativo modo, tempore presentis, & praeterito imperfecto, singulariter, utinam legerer, legereris uel legerere, legeretur. Et pluraliter, utinam legeremur, legeremini, legerentur. Praeterito perfecto & plusquamperfecto, singulariter, utinam lectus essem uel fuisssem, lectus esses uel fuisses, lectus esset uel fuisset. Et pluraliter utinam lecti essemus uel fuisssemus, lecti essetis uel fuissetis, lecti essent uel fuissent. Futuro, utinam legar, legaris uel legare legatur. Et pluraliter utinam legamur, legamini legantur.

Subiunctiuo modo tempore presentis, singulariter, cum legar legaris uel legare legatur. Et pluraliter, cum legamur legamini legantur. Praeterito imperfecto, singulariter, cum legerer legereris uel legerere legeretur. Et pluraliter, cum legeremur legeremini legerentur. Praeterito perfecto, singulariter, cum lectus sim uel fuerim, lectus sis uel fueris, lectus sit uel fuerit. Et pluraliter, cum lecti simus uel fuerimus, lecti sitis uel fueritis, lecti sint uel fuerit. Praeterito plusquamperfecto, singulariter, cum lectus essem uel fuisssem, lectus esses uel fuisses, lectus esset uel fuisset. Et pluraliter, cum lecti essemus uel fuisssemus, lecti essetis uel fuissetis, lecti essent uel fuissent. Futuro singulariter, cum lectus ero uel fuero, lectus eris uel fueris, lectus erit uel fuerit. Et pluraliter, cum lecti erimus uel fuerimus, lecti eritis uel fueritis, lecti erunt uel fuerint.

Infinitiuo modo, tempore presentis, & praeterito imperfecto, legi. Praeterito perfecto, & plusquamperfecto, lectum esse uel fuisse. Futuro, lectum iri, uel legendum esse.

Gerundia, legendi legendo legendum.

Supina, lectum lectu.

Participia, lectus & legendus.

R V D I M E N T A
 A C T I V A Q V A R T A E C O N -
 I V G A T I O N I S.

I Ndicatiuo modo, tempore praesenti, singulariter, *Audis, au-*
ditis audit. Et pluraliter, *audimus auditis audiunt.* Praeteri-
 to imperfecto, singulariter, *audiebam audiebas audiebat.* Et
 pluraliter, *audiebamus audiebatis audiebant.* Praeterito per-
 fecto, singulariter, *audiui audiuisti audiuit.* Et pluraliter, *audi-*
uimus, audiulistis audiuerunt uel audiuerunt. Praeterito plus-
 quamperfecto, singulariter, *audiueram audiueras audiuerat.* Et
 pluraliter, *audiueramus audiueratis audiuerant.* Futuro, sin-
 gulariter, *audiam audies audiet.* Et pluraliter, *audiemus audie-*
tis audient.

Imperatiuo modo, tempore praesenti, singulariter, *tu audi,*
ille audiat. Et pluraliter, *audiamus audite audiant.* Futuro, sin-
 gulariter, *tu audito, ille audito.* Et pluraliter, *audiamus audito-*
te audiunto.

Optatiuo modo, tempore praesenti & praeterito imperfecto,
 singulariter, *utinam audirem audires audiret.* Et pluraliter, *uti-*
nam audiremus audiretis audirent. Praeterito perfecto, & plus-
 quamperfecto, singulariter, *utinam audiuissem audiuisset audi-*
uisset. Et pluraliter, *utinam audiuissemus audiuissetis audiuis-*
sent. Futuro, singulariter, *utinam audiam audias audiat.* Et plu-
 raliter, *utinam audiamus audiat is audiant.*

Subiunctiuo modo, tempore praesenti, *cum audiam audias au-*
diat. Et pluraliter, *cum audiamus audiat is audiant.* Praeterito
 imperfecto, singulariter, *cum audirem audires audiret.* Et plu-
 raliter, *cum audiremus audiretis audirent.* Praeterito perfe-
 cto singulariter, *cum audiuerim audiueris audiuerit.* Et plura-
 liter *cum audiuerimus audiueritis audiuerint.* Praeterito plus-
 quamperfecto, singulariter, *cum audiuissem audiuisset audiuis-*
set. Et pluraliter, *cum audiuissemus audiuissetis audiuis-*
sent. Futuro, singulariter, *cum audiuerero audiueris audiuerit.* Et plura-
 liter,

ter, cum audiuerimus audiueritis audiuerint.

Infinitiuo modo, tempore præsentis & præterito imperfecto, audire. Præterito perfecto & plusquamperfecto, audiuisse. Futuro, auditum ire, uel auditurum esse.

Gerundia, audiendi audiendo audiendum.

Supina, auditum auditu.

Participia, audiens auditurus.

P A S S I V A.

Indicatio modo, tempore præsentis, singulariter, Audior, audiris uel audire auditur. Et pluraliter, audimur audimini audiuntur. Præterito imperfecto, singulariter, audiebar audiebaris uel audiebare audiebatur. Et pluraliter, audiebamur audiebamini audiebantur. Præterito perfecto, singulariter, auditus sum uel fui, auditus es uel fuisti, auditus est uel fuit. Et pluraliter, auditus sumus uel fuimus, auditus estis uel fuistis, auditus sunt, fuerunt uel fuere. Præterito plusquamperfecto, singulariter, auditus eram uel fueram, auditus eras uel fueras, auditus erat uel fuerat. Et pluraliter, auditus eramus uel fueramus, auditus eratis uel fueratis, auditus erant uel fuerant. Futuro, singulariter, audiar audieris uel audire audietur. Et pluraliter, audiemur audiemini audientur.

Imperatiuo modo, tempore præsentis, singulariter, tu audire, ille audiatur. Et pluraliter, audiamur, audiamini audiantur. Futuro, singulariter, tu auditor, ille auditor. Et pluraliter, audiamur audiamini audiantur.

Optatiuo modo, tempore præsentis & præterito imperfecto, singulariter, utinam audirer, audireris uel audirere audiretur. Et pluraliter, utinam audiremur audiremini audirentur. Præterito perfecto & plusquamperfecto, singulariter, utinam auditus essem uel fuisssem, auditus esses uel fuisses, auditus esset uel fuisset. Et pluraliter, utinam auditus essemus uel fuisssemus, auditus essetis uel fuissetis, auditus essent uel fuissent. Futuro, singulariter

ter, utinam audiar audiaris uel audiare audiatur. Et pluraliter utinam audiamur audiamini audiantur.

Subiunctiuo modo, tempore præsentis, singulariter, cum audiar audiaris uel audiare audiatur. Et pluraliter, cum audiamur audiamini audiantur. Præterito imperfecto, singulariter, cum audirer audireris uel audirere audiretur. Et pluraliter, cum audiremur audiremini audirentur. Præterito perfecto, singulariter, cum auditus sim uel fuerim, auditus sis uel fueris, auditus sit uel fuerit. Et pluraliter cum auditi simus uel fuerimus, auditi sitis uel fueritis, auditi sint uel fuerint. Præterito plusquamperfecto, singulariter, cum auditus essem uel fuisset, auditus esses uel fuissetis, auditus esset uel fuisset. Et pluraliter, cum auditi essemus uel fuissetis, auditi essetis uel fuissetis, auditi essent uel fuissent. Futuro, singulariter, cum auditus ero uel fuero, auditus eris uel fueris, auditus erit uel fuerit. Et pluraliter, cum auditi erimus uel fuerimus, auditi eritis uel fueritis, auditi erunt uel fuerint.

Infinitiuo modo, tempore præsentis & præterito imperfecto, audiri. Præterito perfecto & plusquamperfecto, auditum esse uel fuisset. Futuro, auditum iri uel audiendum.

Gerundia, audiendi audiendo audiendum esse.

Supina, auditum auditu.

Participia, auditus audiendus.

Fero.

INDICATIUI modo, tempore præsentis, singulariter, Fero fers. Fert. Et pluraliter ferimus fertis ferunt. Præterito imperfecto, singulariter, ferebam ferebas ferebat. Et pluraliter, ferebamus ferebatis ferebant. Præterito perfecto, singulariter, tulit tulisti tulit. Et pluraliter, tulimus tulistis tulerunt uel tulere. Præterito plusquamperfecto, singulariter, tuleram tuleras tulerat. Et pluraliter, tuleramus tuleratis tulerant. Futuro, singulariter, feram feres feret. Et pluraliter, feremus feretis ferent.

Imperati

Imperatiuo modo tempore præfenti, singulariter, tu fer, ille ferat. Et pluraliter, feramus ferte ferant. Futuro, singulariter, tu ferto ille ferto. Et pluraliter, feramus fertote ferunto.

Optatiuo modo tempore præfenti, & præterito imperfecto, singulariter, utinam ferrem ferres ferret. Et pluraliter, utinam ferremus ferretis ferrent. Præterito perfecto & plusquamperfecto singulariter utinam tulissem tulisses tulisset. Et pluraliter utinam tulissemus tulissetis tulissent. Futuro, singulariter, utinam feram feras ferat. Et pluraliter, utinam feramus feratis ferant.

Subiunctiuo modo tempore præfenti, singulariter cū feram feras ferat. Et pluraliter, cum feramus feratis ferant. Præterito imperfecto, singulariter, cum ferrē ferres ferret. Et pluraliter, cum ferremus ferretis ferrent. Præterito perfecto singulariter, cum tulerim tuleris tulerit. Et pluraliter, cum tulerimus tuleritis tulerint. Præterito plusquamperfecto, singulariter, cum tulissem tulisses tulisset. Et pluraliter, cum tulissemus tulissetis tulissent. Futuro, singulariter, cum tulerō tuleris tulerit. Et pluraliter, cum tulerimus tuleritis tulerint.

Infinitiuo modo tempore præfenti, & præterito imperfecto, ferre. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, tulisse. Futuro, laturum ire, uel laturum esse.

Gerundia, ferendi, ferendo, ferendum. Supina, laturum latu.

Participia, ferens & laturus.

Feror.

Indicatiuo modo tempore præfenti singulariter, Feror ferris uel ferre, fertur. Et pluraliter, ferimur ferimini feruntur. Præterito imperfecto, singulariter, ferebar ferebaris uel ferebare, ferebatur. Et pluraliter, ferebamur ferebamini ferebantur. Præterito perfecto, singulariter, latus sum uel fui, & c. Præterito plusquamperfecto, singulariter, latus eram uel fueram, & c. Futuro, singulariter, ferar fereris uel ferere feretur, & c.

Imperatiuo modo, tempore præfenti, singulariter, tu ferre, ille feratur. Et pluraliter, feramur, ferimini ferantur. Futuro singulariter, tu fertor, ille fertor. Et pluraliter, feramur, ferimini, feruntor.

Optatiuo modo tempore præfenti, & præterito imperfècto, singulariter, utinam ferrer, ferreris uel ferrere, ferretur, & c. Præterito perfècto & plusquamperfècto, singulariter, utinam latus essem uel fuiffem, & c. Futuro, singulariter, utinam ferar, feraris uel ferare, feratur. Et pluraliter, utinam feramur, feramini, ferantur.

Subiunctiuo modo, tēpore præfenti, singulariter, cum ferar, feraris uel ferare, feratur, & c. Præterito imperfècto, singulariter, cum ferrer, ferreris uel ferrere, ferretur, & c. Præterito perfècto, singulariter, cum latus fim uel fuerim, & c. Præterito plusquāperfècto, singulariter, cum latus essem uel fuiffem, & c. Futuro singulariter, cum latus ero uel fuero, & c.

Infinitiui modo, tēpore præfenti, & præterito imperfècto, ferri. Præterito perfècto & plusquamperfècto, latum esse uel fuiffe. Futuro, latum iri, uel ferendum esse.

Gerundia, ferendi, ferendo, ferendum.

Supina, latum, latu.

Participia, latus, & ferendus.

Volo.

Indicatiuo modo, tempore præfenti, singulariter, Volo uis uult. Et pluraliter, uolumus, uultis, uolūt. Præterito imperfècto, singulariter, uolebā, uolebas, uolebat, & c. Præterito perfècto, uolui, uoluisti, & c. Præterito plusquāperfècto, singulariter, uoluerā, uolueras, & c. Futuro, singulariter, uolā, uoles, uolet, & c.

Imperatiuo caret.

Optatiuo modo, tempore præfenti & præterito imperfècto, singulariter, utinā uellē, uelles, uellet. Et pluraliter, utinā uellemus, uelletis, uellēt. Præterito perfècto et plusquāperfècto, singulariter,

lariter, utinam uoluissē, &c. Futuro, singulariter, utinam uelim, uelis, uelit. Et pluraliter, utinam uelimus, uelitis, uelint.

Subiunctiuo, cum uelim, uellē, uoluerim, uoluissē, uoluerō.

Infinitiuo, uelle, uoluisse, sine futuro.

Gerundia, uolendi, uolendo, uolendum. Supinis caret.

Participium, uolens, tantum.

Sic Molo. At Nolo, in imperatiuo habet noli, nolite: nolito, nolitote.

Edo.

Indicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter, Edo es, Est. Et pluraliter, edimus, editis, edunt. Præterito imperfecto, singulariter, edebam, edebas, edebat, &c. Præterito perfecto, singulariter, edi, edisti, &c. Præterito plusquamperfecto, singulariter, ederam, ederas, &c. Futuro, singulariter, edam, edes, &c.

Imperatiuo modo tempore præsenti, singulariter, tu es uel ede, ille edat. Et pluraliter, edamus, este uel edite, edant. Futuro, singulariter, tu esto uel edito, ille esto uel edito. Et pluraliter, edamus, estote uel editote, edunto.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter, utinam essem, esses, esset. Et pluraliter, utinam essemus, essetis, essent. Præterito perfecto & plusquamperfecto, singulariter, utinam edissem, edisses, edisset. Et pluraliter, utinam edissemus, &c. Futuro, singulariter, utinam edam, edas, edat. Et pluraliter, utinam edamus, &c.

Subiunctiuo modo tempore præsenti, singulariter, cum edam, edas, &c. Præterito imperfecto, singulariter, cum essem, esses, &c. Præterito perfecto, singulariter, cum ederim, &c. Præterito plusquamperfecto, cum edissem, &c. Futuro, singulariter, cum edero, &c.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, esse. Præterito perfecto & plusquamperfecto, edisse. Fu-

turo, esum ire, uel esurum esse.

Gerundia, edendi edendo edendum.

Supina, esum esu. Estum autem exoleuit.

Participia, edens esurus.

Edor.

Indicatio modo, tempore presentis, singulariter, E dor e de-
ris uel edere, editur uel estur. Et pluraliter, edimur, & c. Præter-
rito imperfecto, singulariter, edebar edebaris uel edebare, & c.
Præterito perfecto, singulariter, esus sum uel fui, & c. Præterio
to plusquamperfecto, esus eram uel fueram, & c. Futuro, singu-
lariter, edar, ederis uel edere edetur.

Imperatio modo tempore presentis, tu edere ille edatur. Et
pluraliter, edamur, edimini, edantur. Futuro, singulariter, tu
estor uel editor, & c.

Optatio modo, utinam ederer, esus essem uel fuisset, edar,
edaris uel edare, & c.

Subiunctiuo modo, cum edar, ederer, esus sim uel fuerim, esus
essem uel fuisset, esus ero uel fuero.

Infinitiuo, edi, esum esse uel fuisse, esum iri uel edendum esse.

Gerundia, edendi edendo edendum.

Supina, esum esu. Participia, esus & edendus.

Eo.

E O, ibam, iui, iueram, ibo. I, ito. Utinam irem, iuisset, eam.
Cum eam, irem, iuerim, iuisset, iuero. Ire, iuisset, iturum esse.
Eundi, eundo, eundum. Itum itu. Iens, iturus.

Gaudeo.

G A V D E O, gaudebam, gauisus sum uel fui, gauisus eram
uel fueram, gaudebo. Gaude, gaudento. Utinam gauderem, gauis-
sus essem uel fuisset, gaudeam. Cum gaudeam, gauderem, gauis-
sus sim uel fuerim, gauisus essem uel fuisset, gauisus ero uel fue-
ro. Gaudere, gauisum esse uel fuisse. Gaudendi, gaudendo, gau-
dendum. Gauisum, gauisu. Gaudens, gauisus, & gauisurus.

Fio.

FIO, fiebam, factus sum uel fui, factus eram uel fueram, fiam. Fias, fito. Utinam fierem, factus essem uel fuisset, fiam. Cum fiam, fierem, factus sim uel fuerim, factus essem uel fuisset, factus ero uel fuero. Fieri, factum esse uel fuisse, factum iri, uel faciendum esse. Gerundijs, supinis, & participijs caret.

Væneo.

VÆNEO, uenibam, ueniui, ueniueram, uenibo. Veni, uenito. Utinam uenirem, uenisset, ueneam. Cum ueneam, uenirem, ueniuerim, ueniuissem, ueniuero. Venire, ueniuisse, uenum ire. Gerundijs caret. Supinum uenum tantum, & sine participijs.

Memini.

INDICATIUIO modo, tempore præsentis & præterito perfecto singulariter, memini meministi meminit. Et pluraliter, meminimus meministis meminuerunt uel meminere. Præterito imperfecto & plusquamperfecto, singulariter, memineram memineras meminerat. Et pluraliter memineraui memineraui memineraui.

Imperatiui modo, tempore præsentis, & futuro singulariter, memento tu, ille memento. Et pluraliter, uos mementote.

Optatiui modo tempore præsentis, & præterito imperfecto & perfecto ac plusquamperfecto, utinam meminisset, meminisset. Et pluraliter, utinam meminisset, & c.

Subiunctiuo modo, tempore præsentis, & præterito perfecto, singulariter, cum meminere meminere, & c. Præterito imperfecto & plusquamperfecto singulariter, cum meminisset meminisset, & c. Futuro indicatiui, & subiunctiuui, singulariter, cum meminere meminere, & c.

Infinitiuo modo, tempore præsentis & præterito imperfecto, perfecto, & plusquamperfecto, meminere. Ceteris caret.

Sic Cœpi, Noui, Pœpigi, Odi: sed sine imperatiuo.

Imper

ECA
8/10/10

R V D I M E N T A
I M P E R S O N A L E A C T I =
V A E V O C I S.

I Ndicatiuo modo tempore præfenti, Oportet, il fault. Præterito imperfecto, oportebat, il falloit. Præterito perfecto, oportuit, il a fallu. Præterito plusquamperfecto, oportuerat, il auoit fallu. Futuro oportebit, il fauldra.

Imperatiuo modo tempore præfenti, oporteat, qu' on face qu' il faille.

Optatiuo modo, tempore præfenti & præterito imperfecto, utinam oporteret, a la mienne uoulunte que il fallust. Præterito perfecto & plusquamperfecto, utinam oportuiffet, a la mienne uoulunte que il eust fallu. Futuro, utinam oporteat, a la mienne uoulunte que il faille.

Subiunctiuo modo tempore præfenti, cum oporteat, ueu que il fault, ou comme ainsi soit qu' il faille. Præterito imperfecto, cum oporteret, ueu qu' il falloit, ou comme ainsi soit qu' il fallust. Præterito perfecto, cum oportuerit, ueu, qu' il a fallu. Præterito plusquamperfecto, cum oportuiffet, ueu qu' il auoit fallu, ou comme ainsi soit que il eust fallu. Futuro, cum oportuerit, quand il aura fallu.

Infinitiuo modo tempore præfenti, & præterito imperfecto, oportere, falloir. Præterito perfecto & plusquamperfecto, oportuisse, auoir fallu.

I M P E R S O N A L E P A S S I V A E V O C I S.

I Ndicatiuo modo tempore præfenti, Amatur, on aime. Præterito imperfecto, amabatur, on aimoit. Præterito perfecto, amatum est uel fuit, on a aime. Præterito plusquamperfecto, amatum erat uel fuerat, on auoit aime. Futuro, amabitur, on aimera.

Imperatiuo modo, tempore præfenti, ad secundam & tertiam personã, ametur, qu' on face qu' on aime. Futuro, amator, qu' on face qu' on aime le temps aduenir.

Optatiuo

Optatiuo modo tempore præfenti, & præterito imperfècto, *utinam amaretur*, a la miennè uoulunte que on aimast. Præterito imperfècto, & plusquamperfècto, *utinam amatum esset uel fuisset*, a la miennè uoulunte que on eust aimé. Futuro, *utinam ametur*, a la miennè uoulunte que on aime.

Subiunctiuo modo, tempore præfenti, *cum ametur*, ueu, ou comme ainsi soit que on aime. Præterito imperfècto, *cum amaretur*, ueu que on aimoit, ou comme ainsi soit que on aimast. Præterito perfècto, *cum amatum sit uel fuerit*, comme ainsi soit qu'on ait aimé. Præterito plusquamperfècto, *cum amatum esset uel fuisset*, comme ainsi soit que on eusse, ou ueu que on auoit aimé. Futuro *cum amatum erit uel fuerit*, quand on aura aimé.

Infinitiuo modo tempore præfenti & præterito imperfècto, *sine numeris & personis*, *amari*, que on aime. *Quum uideam amari*, ueu que ie uois que on aime. Præterito perfècto & plusquamperfècto, *amatum esse uel fuisse*, que on a aimé. Futuro, *amatum iri*, que on aimera.

Contingit.

Indicatiuo modo, tempore præfenti, *Contingit*. Præterito imperfècto, *contingebat*. Præterito perfècto, *contigit*. Præterito plusquamperfècto, *contigerat*. Futuro, *continget*.

Imperatiuo modo, tempore præfenti, *contingat*, sine futuro.

Optatiuo modo, tempore præfenti & præterito imperfècto, *utinam contingeret*. Præterito perfècto & plusquamperfècto, *utinam contigisset*. Futuro, *utinam contingat*.

Subiunctiuo modo, tempore præfenti, *cum contingat*. Præterito imperfècto, *cum contingeret*. Præterito perfècto, *cum contigerit*. Præterito plusquamperfècto, *cum contigisset*. Futuro, *cum contigerit*.

Infinitiuo modo, tempore præfenti, *contingere*. Præterito perfècto & plusquamperfècto, *contigisse*. Cæteris caret.

Itur.

Indicatio modo, tempore presenti, Itur, ibatur, itum est uel fuit, itum erat uel fuerat, ibitur.

Imperatio, eatur, tantum.

Optatio, utinam iretur, itum esset uel fuisset, eatur.

Subiunctio, cum eatur, iretur, itum sit uel fuerit, itum esset uel fuisset, itum erit uel fuerit.

Infiniui, iri, itum esse uel fuisse, itum iri, &c.

DE OCTOPAR

TIBVS ORATIONIS.

DE LITERIS.

VOT sunt literæ, quibus Latini utuntur? Viginti duæ. Quæ? a, b, c, d, e, f, g, i, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, x, y, z.

Quotuplices sunt literæ? Duplices.

Quomodo? Vocales & consonantes.

Quot sunt uocales? Quinque. Quæ?

a, e, i, o, u, & una Græca y psilon.

Quot sunt cōsonantes? Sedecim, reliquæ à uocalibus, b, c, d, f, g, k, l, m, n, p, q, r, s, t, x, z.

Quotuplices sunt consonantes? Duplices. Quomodo? Mutæ & semiuocales.

Quot sunt mutæ? Nouem, b, c, d, f, g, k, p, q, t.

Quot sunt semiuocales? Septem, l, m, n, r, s, x, z.

Quotuplices sunt semiuocales? Duplices. Quomodo? Liquide & duplæ.

Quot sunt liquida? Duæ, l, & r.

Quot sunt duplæ? Duæ, x, & z.

Quot sunt diphthongi? Quatuor. Quæ? æ, œ, au, eu: & in nonnullis et Græca. Ut Aeneas, cœna, audio, euge, tres.

Partes

P Artes orationis quot sunt? Octo. quæ? Nomen, Pronomen, Verbum, Participium, Præpositio, Aduerbum, Interiectio, & Coniunctio.

Quot ex his declinantur? Quatuor. Quæ? Nomen, Pronomen, Verbum, & Participium.

Quot non declinantur? Quatuor etiam. Quæ? Præpositio, Aduerbum, Interiectio, & Coniunctio.

Ex his quæ declinantur, quot sunt principales? Duæ. Quæ? Nomen, & Verbum.

Quot casuales? Tres. Quæ? Nomen, Pronomen, & Participium.

N O M E N.

Nomen quid est? Pars orationis, quæ declinata casibus, propriè, communiter uel corpus aut rem significat.

Quotuplex est nomen? Duplex. Quomodo? Substantiuum, & Adiectiuum.

Quod est nomen substantiuum? Quod adiectiuo substat, & declinatur per unã generis notã tantũ, aut per duas ad summũ, ut hic uir, hæc fœmina, hoc mancipium, hic & hæc sacerdos.

Quod est nomen adiectiuum? Quod substantiuo adijcitur, sine quo non consistit in oratione, & declinatur per tres generis notas, uel per tres diuersas uoces sine notis generum, ut hic & hæc & hoc felix, bonus bona bonum.

Nomini quot accidunt? Sex. Quæ? Qualitas, species, genus, numerus, figura, casus cum declinatione.

Quot sunt qualitates nominum? Duæ. Quæ? Propria & appellatiua. Propria, quæ uni tantum conuenit, ut Vergilius. Appellatiua, quæ pluribus, ut poëta.

Quot sunt uniuersim species nominũ? Duæ. Quæ? Primitiua, et deriuatiua. Primitiua, quæ non aliunde deriuatur, ut poëta. Deriuatiua, quæ aliunde deriuatur, ut poëticus.

Genera nominũ quot sunt? Septem. Quæ? Masculinũ, fœmininum

ninum, neutrum, cōmune, omne, promiscuū, & incertū. Masculinum, quod declinatur cum hic, ut hic poëta. Fœmininum, quod declinatur cum hæc, ut hæc poëtria. Neutrum, quod declinatur cum hoc, ut hoc poëma. Commune, quod declinatur cum hic & hæc, ut hic & hæc sacerdos, hic & hæc conuiuia. Omne, quod declinatur cum hic & hæc & hoc, ut hic & hæc & hoc felix, expers. Promiscuum, quod sub una generis nota marem & fœminam significat, ut hic olor, hæc aquila. Incertum, quod declinatur cum hic uel hæc, ut hic uel hæc finis, hic uel hæc cortex.

Numeri nominum quot sunt? Duo. Singularis & pluralis. Poëta, utrius est numeri, singularis'ne an pluralis? Singularis. Quid ita? Quia singulariter declinatur. Poëtarum? Pluralis, quia pluraliter declinatur.

Figure nominum quot sunt? Duæ. Quæ? Simplex & composita. Simplex, quæ non potest diuidi in partes significatiuas, & prioris sensus capaces, ut animus. Composita, quæ potest diuidi in partes significatiuas, & prioris sensus capaces, ut magnanimus, ex magnus & animus.

Casus nominum quot sunt? Sex. Qui? Nominatiuus, genitiuus, datiuus, accusatiuus, uocatiuus, & ablatiuus.

Qui casus dicuntur recti? Nominatiuus & uocatiuus. Qui obliqui? Genitiuus, datiuus, accusatiuus, & ablatiuus.

Poëta cuius casus est? Nominatiui, seu uocatiui, seu ablatiui. Quia in his casibus declinando reperitur, & per eorum articulum Gallice interpretatur, ut Poëta, le poëte, o le poëte, du poëte, & deuers le poëte.

Poëta cuius casus? Genitiui, uel datiui, singulari numero: aut nominatiui seu uocatiui, plurali numero: hoc uel Gallico articulo indicante: ut Poëta, du poëte, genitiui. Poëta, au poëte datiui est casus, singularis numeri. Poëta, les poëtes, nominatiui casus, pluralis numeri. ô Poëta, ô les poëtes, uocatiui eiusdē numeri.

Quot sunt declinationes nominum? Quinq;. Quæ? Prima, secunda, tertia, quarta, & quinta.

Prima, cuius genitiuus singularis desinit in æ diphthongum, ut poëta poëtae.

Secunda, cuius genitiuus singularis desinit in i, ut dominus, domini.

Tertia, cuius genitiuus singularis desinit in is, ut pater, patris.

Quarta, cuius genitiuus singularis desinit in us, ut uisus uisus.

Quinta, cuius genitiuus singularis desinit in ei, ut res rei.

PRONOMEN.

Pronomen quid est? Pars orationis quæ declinata casibus, pro nomine proprio cuiusque accipitur, personasq; finitas recipit.

Quot sunt pronomina indubitata? Quindecim. Quæ? Ego tu, sui, ille, ipse, iste, hic, is, meus, tuus, suus, noster, uester, nostras, uestras.

Pronomini quot accidunt? Sex. Quæ? Species, genus, numerus, figura, persona, casus cum declinatione.

Species pronominum quot sunt? Duæ, similiter ac nominum: Primitiua, ut ego: deriuatiua, ut meus.

Quot sunt pronomina primitiua speciei? Octo. quæ? Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, & is.

Quot sunt pronomina deriuatiua speciei? Septem. Quæ? Meus, tuus, suus, noster, uester, nostras, uestras.

Vnde hæc deriuantur? A genitio trium primitiuorum, ego, tu, sui. Quomodo? A genitio mei uel mis, deriuatur, meus mea meum. A genitio tui uel tis, tuus. A genitio sui uel sis, suus. A genitio nostrum uel nostri, noster & nostras. A genitio uestrum uel uestri, uester & uestras.

Quot sunt genera pronominum? Quatuor. Quæ? Masculinum, ut ille: Fœmininum, ut illa: Neutrum, ut illud: Omne, ut ego, nostras.

Ille cur est generis masculini? Quia nomini generis masculini applicatur, ut ille puer. Ego, quare est omnis? Quia nominibus cuiusq; generis applicatur, ut ego uir, ego mulier, ego mancipium, ego conuiuia, ego felix. Nostras, cur est omnis generis? Quia cum hic & hæc & hoc declinatur: ut hic & hæc & hoc nostras, & hic & hæc & hoc uestras.

Numeri pronominum quot sunt? Duo. Singularis, ut ego: Pluralis, ut nos.

Figure pronominum quot sunt? duæ. Simplex, ut is, ego: Composita, ut idem, egomet.

Quot sunt pronomina simplicia? Omnia illa quindecim.

Quot sunt personæ pronominum? Tres. Quæ? Prima, quæ significat rem de se loquentem, ut ego. Secunda, quæ significat rem, ad quam dirigitur sermo, ut tu. Tertia, quæ significat rem, de qua sermo habetur, ut ille.

Quot sunt pronomina primæ personæ? Vnum. Quod? Ego.

Quot sunt secundæ? Vnum. Quod? Tu, cum uocatiuis à meus, noster & nostras.

Quot sunt tertiæ? Reliqua omnia. Nam regula est:

Omnia nomina, pronomina, & participia sunt tertiæ personæ: exceptis ego, quod est primæ: tu, quod est secundæ: & omni uocatiuo, qui semper est secundæ personæ.

Casus pronominum quot sunt? Sex. Qui? Nominatiuus, ut meus: genitiuus, ut mei: datiuus, ut meo: accusatiuus, ut meum: uocatiuus, ut ò mi: ablatiuus, ut à meo. Carent tamen uocatiuo omnia pronomina, præterquàm tu, meus, noster, & nostras. Carent etiam nominatiuo & uocatiuo Sui.

Declinationes pronominum quot sunt? Quatuor. Quæ? Prima, cuius genitiuus singularis desinit in i, ut ego mei, tu tui. Secunda, cuius genitiuus singularis desinit in ius, syllabam, uel in ius, diuisas syllabas: ut hic huius, ille illius. Tertia, cuius genitiuus singularis desinit in i, æ, i, ut meus mea meum, mei meæ

mea mei. Quarta, cuius genitiuus singularis desinit in atis, ut nostras nostratis.

Quot sunt pronomina primæ declinationis? Tria. Quæ? Ego, tu, sui. Quot sunt secundæ? Quinque. Quæ? Ille, iste, ipse, hic, & is.

Quot nomina declinantur per secundam declinationem pronominis? Octo. Quæ? Vnus, ullus, solus, alter, alius, totus, quis, uter, cum suis compositis.

Quot sunt pronomina tertiæ declinationis? Quinque. Quæ? Meus, tuus, suus, noster, & uester.

Quot sunt quartæ? Duo. Quæ? Nostras, & uestras.

VERBVM.

Verbum quid est? Pars orationis, quæ declinata modis & temporibus, aliquid agere, aut pati, aut neutrum significat.

Quotuplex est uerbum? Duplex. Personale & impersonale.

Quod est uerbum personale? Quod habet certos numeros & personas, ut singulariter, amo, amas, amat. & pluraliter, amamus, amatis, amant.

Quod est impersonale? Quod nec numeros nec personas habet certas, ut oportet, il fault, amatur, on aime.

Quotuplex est uerbum impersonale? Duplex: Actiuæ uocis, & passiue uocis.

Quod est impersonale actiuæ uocis? Quod desinit in t, & dicitur Gallicè per il, ut oportet, il fault.

Quod est impersonale passiue uocis? Quod desinit in tur, & dicitur Gallicè per on, ut amatur, on aime.

Quot accidunt uerbo? Octo. Quæ? Genus, modus, tempus, numerus, persona, species, figura, coniugatio.

Quot sunt genera uerborum? Quinq;. Quæ? Actiuum, passiuum, neutrum, deponens, commune.

Quod est uerbum actiuum? Quod desinens in o, facit ex se

passiuum, in or, ut amo amor.

Passiuum, quod desinens in or, fit ab actiuo, ut amor ab amo.

Neutrum, quod desinens in o, non facit ex se passiuum in or, ut sto, curro: non enim dicimus, stor, curror.

Deponens, quod desinens in or, nec descendens ab actiuo, habet actiui significationem, ut loquor, ie parle: nascor, ie nés.

Commune, quod desinens in or, nec descendens ab actiuo, habet actiui & passiui significationem, ut ueneror, ie honore, & suis honoré.

Quot sunt modi uerborum? Quinq;. Qui? Indicatiuus, imperatiuus, optatiuus, subiunctiuus, & infinitiuus.

Indicatiuus, quo quid agitur, indicamus, ut amo.

Imperatiuus, quo ut aliquid fiat, imperamus, ut ama.

Optatiuus, quo aliquid fieri optamus, ut utinam amarem.

Subiunctiuus, qui, ut absoluat sententiam, alterum sibi subiungit uerbum: ut, si legeris, audiam.

Infinitiuus, qui nec numerum nec personam definit, cum una uoce utrunq; complectatur, & eget aliquo aliorum modorum, ut aliquid determinatum significet: ut, cupio legere.

Quot sunt tempora uerborum? Quinque. Quæ? præsens, præteritum imperfectum, præteritum perfectum, præteritum plusquamperfectum, & futurum.

Præsens, quod rē nūc esse, uel geri significat, ut amo, ie aime.

Præteritum imperfectū, quod rem fuisse quidē inceptam, sed nondum tamen perfectam significat, ut amabam, ie aimoye.

Præteritum perfectum, quod rem factam esse, & omnino absolutam significat, ut amaui, i' ay aime.

Præteritum plusquamperfectum, quod respectu præteriti imperfecti perfectū, rem longè præterisse significat, ut amaue-ram, i' auoye aime.

Futurum, quod rem futuram, aut in futurum gerendam significat, & quasi promittit, ut amabo, i' aimeray.

Numeri uerborum quot sunt? Duo. Singularis, qui de uno loquitur, ut amo: pluralis, qui de pluribus, ut amamus.

Personæ uerborum quot sunt? Tres. Quæ? Prima ut amo, secunda ut amas, tertia ut amat.

Amo, cur est primæ personæ? Quia tribuitur rei de se loquenti. Amas, cur est secundæ? Quia tribuitur rei, ad quã dirigitur sermo. Amat, cur est tertiæ? Quia tribuitur rei, de qua fit sermo.

Quot sunt species uerborum? Duæ. Primitiua, ut ferueo: Deriuatiua, ut feruesco.

Quot sunt figuræ uerborum? Duæ. Simplex, ut amo: Composita, ut peramo.

Coniugationes uerborum quot sunt? Quatuor.

Prima, quæ terminat secundam personam singularem presentis temporis indicatiui modi, as syllaba producta, in uoce actiua: & aris, uel are, producta penultima, in uoce passiuâ, ut amo amas, letor letaris uel letare.

Secunda, quæ secundam personam singularem presentis temporis indicatiui modi terminat es, syllaba producta, in uoce actiua: & eris, uel ere, producta penultima in uoce passiuâ, ut doceo doces, medeor mederis uel medere.

Tertia, quæ secundam personam singularem presentis temporis indicatiui modi terminat is, syllaba correpta in uoce actiua: & eris, uel ere, correpta penultima in uoce passiuâ, ut lego legis, loquor loqueris uel loquere.

Quarta, quæ secundam personam singularem presentis temporis indicatiui modi terminat is, syllaba producta in uoce actiua: & iris, uel ire, producta penultima in uoce passiuâ, ut audio audis, largior largiris uel largire.

PARTICIPIVM.

Participium quid est? Pars orationis quæ declinatione per omnia nomen, temporibus & significatione, citra modorum & personarum discrimen uerbum, à quo descendit, imitatur.

Participio quot accidunt? Sex. Quæ? tempus, significatio, genus, numerus, figura, casus cum declinatione.

Quot sunt tempora participiorum? Quinque. Præsens & præteritum imperfectum simul: præteritum perfectum & plusquamperfectum simul: & futurum per se.

Quæ participia sunt præsentis & præteriti imperfecti temporis? Quæcunq; exeunt in ans, uel in ens, ut amans, legens.

Quæ participia sunt præteriti perfecti & plusquamperfecti temporis? Quæcunq; exeunt in tus, uel sus, uel xus, ut amatus, uisus, nexus.

Quæ participia sunt futuri temporis? Quæcunq; exeunt in rus uel dus, ut amaturus, amandus.

Quot sunt significationes participiorum? Totidem quot sunt uerborum. Actiua, ut amans. Passiua, ut amatus. Neutra, ut sedens, profectus. Quæ participia sunt actiue significationis? omnia in ans, & in ens: item in rus, à uerbis actiuis, ut amans, legens, amaturus, lecturus: à neutris actionem significantibus, ut seruiens, seruiturus: à uerbis deponentibus, ut loquens, loquutus: & à uerbis communibus, ut criminans, criminaturus.

Quæ participia sunt passiue significationis? Omnia à uerbis passiuis, ut amatus, amandus: à neutris passionem significantibus, ut uapulans, uapulaturus: à deponentibus quæcunq; futuri in dus reperiuntur, ut loquendus, sequendus: à communibus in tus, & in xus, item in dus, ut ueneratus, uenerandus, amplexus, amplectendus.

Quæ sunt participia actiue & passiue significationis? Omnia in tus, uel xus, à uerbis communibus, ut criminatus, qui accusauit, & accusatus est. Nonnunquam & à uerbis deponentibus, ut comitatus, pro eo qui deduxerit, & pro eo qui deductus est: sic imitatus, & quædam alia.

Quæ sunt participia neutre significationis? Quæcunq; ducuntur à uerbis omnino neutre significationis, siue o, siue or
finit

finitis, ut sedens, sessurus, proficiscens, profectus, profecturus.

Quot tempora participij trahuntur à uerbo actiuo? Duo. Quæ? Præsens in ans, uel in ens, ut amans, uel legens: & futurum in rus, ut amaturus, lecturus.

Quot tempora participij trahuntur à uerbo passiuo? Duo. Quæ? Præteritum in tus, uel in sus, uel in xus, ut amatus, læsus, nexus: & futurum in dus, ut amandus, legendus.

Quot tempora participij trahuntur à uerbo neutro? Duo. Quæ? Præsens in ans, uel in ens, ut stans, currens: & futurum in rus, ut staturus, sessurus.

Quot tēpora participij trahuntur à uerbo deponenti? Tria. Quæ? Præsens in ans uel in ens, ut piscans, loquens: Præteritum in tus, uel sus, ut loquutus, orsus: & futurum in rus, ut piscaturus, loquuturus. Sed huic accedit nonnunquam alterum futurum in dus, ut loquendus, imitandus.

Quot tempora participij trahuntur à uerbo communi? Quatuor. Duo ex actiua significatione. Præsens in ans, uel in ens, ut criminans, largiens: futurum in rus, ut criminaturus, largiturus. Vnum ex passiuâ significatione, futurum in dus, ut criminandus, hortandus. Vnum ex utraq; , præteritum in tus, uel xus, ut criminatus, amplexus.

Genera participiorum quot sunt? Tria. Masculinum, ut amatus: foemininum, ut amata: neutrum, ut amatum.

Amatus cur est masculini generis? Quia est priâ uox adiectiui. Amata cur est foemin. generis? Quia est secūda uox adiectiui.

Numeri participiorū quot sunt? Duo, singularis, & pluralis.

Amans utrius est numeri? Singularis. Quare? Quia singulariter declinatur.

Figure participiorum quot sunt? Duæ. Simplex, ut amans, legens. Composita, ut adamans, negligens.

Casus participiorum quot sunt? Sex: nominatiuus, ut ansans: genitiuus, ut amātis: datiuus, ut amāti: accusatiuus, ut amante:

uocatiuus, ut ò amans: ablatiuus, ut ab amante uel amanti.

Quot sunt declinationes participiorum? Tres. Quæ? Prima & secunda simul, ut amatus amata amatum, amati amatæ amati. Tertia, per se: ut amans amātis. Nam omnia participia præteriti & futuri temporis, sequuntur primam & secundam nominis declinationem. Præsentis uero temporis omnia sequuntur tertiam. Atq; hæc declinantur per tres generis notas, ut hic & hæc & hoc amans. Illa per tres diuersas uoces sine generum notis, ut amatus amata amatum, amaturus amatura amaturum, amandus amanda amandum. Nempe omne participium propriè est adiectiuum.

PRÆPOSITIO.

Præpositio quid est? Pars orationis indeclinabilis, quæ alijs partibus orationis præponitur, aut per appositionem aut per compositionem.

Præpositioni quot accidunt? Vnum. Quod? Seruire casibus. Et hoc est, præpositionem alijs partibus orationis præponi per appositionem.

Quot casibus seruit præpositio? Duobus. Quibus? Accusatiuo, & ablatiuo.

Quæ seruiunt accusatiuo? Ad, aduersus, aduersum, contra, erga, cis, citra, ultra, trans, circiter, circū, circa, extra, intra, inter, ob, propter, penes, apud, per, secus, ante, post, pone, super, supra, infra, prope, iuxta, procul, secundum, uersus, uersum, usq;.

Quæ seruiunt ablatiuo? A, ab, abs, cum, coram, clam, de, è, ex, pro, præ, palam, sine, absque, reus.

Sunt ne quæ utriq; casui præseruiant? Sunt. Quæ? In, sub, super, & subter.

Quid est præpositionem alijs partibus orationis præponi per compositionem? Præpositionem cum alijs partibus orationis componi, ut adduco, pertingo.

Ergo omnis præpositio nunc apponitur casui suo, nunc ad-
heret

heret composito. Minimè uerò: sed quædam hoc possunt, ut, ad, per, præter. Quædam semper habet casum suum, nec ullo modo componi possunt, ut apud, & penes. Quædam semper sunt in compositione, & nusquam in appositione: ut sunt hæ, di, dis, re, se, am, con: ut diduco, distraho, recipio, semoueo, ambio, congregior.

ADVERBIUM.

Aduerbium quid est? Pars orationis indeclinabilis, cum nominini, tum uerbo uelut circumstantiam adiiciens.

Circumstantia est, ut quando, ubi quantum, qualiter, quomodo, & huiusmodi: ut semper honoratus, heri letus, hodie tristis, ubiq; puer, nusquam uir, parum uehemens, multum grauis, eleganter doctus, egregiè candidus, scripsit aliquando, passim se iactitat, plurimum ualet, satis scio, pulchre loquitur.

Aduerbio quot accidunt? Tria. Quæ? Significatio, species, & figura.

Quot sunt significationes aduerbiorum? Ferè innumera, ut in tanta circumstantiarum uarietate, temporis, loci, quantitatis, & cæterarum.

Da temporis, ut quando, heri, hodie, cras, pridie, postridie, quãdiu, tantisper, paulisper, aliquantisper, quoties, sæpe, raro, subinde, nunquam, quousque, hæctenus.

Da loci, ut hic, illic, inibi, nusquam, passim, ubiq;, intus, foris.

Da quantitatis, ut parum, minimè, maximè, summum, longissimè, omnino, plurimum, satis, tantum, quantum, aliquantum.

Da numeri, ut semel, bis, ter, quater, quinquies.

Da ordinis, ut primò, deinde, dehinc, deinceps, postremò, demum, deniq;, tandem.

Da qualitatis, ut doctè, pulchrè, scitè, appositè, fortiter, bene, malè.

Da interrogandi, ut quur, quare, quamobrem, quapropter, quid ita, quin pro quur non.

- Da dubitandi, ut forsā, forsitan, fortassis, & fortasse.
- Da separandi, ut seorsum, priuatim, speciatim, egregiè, nominatim.
- Da cōgregandi, ut simul, unà, pariter, uniuersim, cōiunctim.
- Da uocandi, ut ò, heus.
- Da negandi, ut non, haud, nequaquam.
- Prohibituum est, ne.
- Da affirmatiue respondendi, etiam, certè, nē, sic, ita, quidni.
- Da confirmandi, ut profectò, sanè, planè, nempe, utique, nimirum.
- Da iurandi, ut hercle, pol, ædepol, medius fidius.
- Da eligendi, ut potius, satius, potissimum, imò.
- Da hortandi, ut eia, agè, agitè.
- Da optandi, ut utinam, ò, o si.
- Da demonstrandi, ut en, ecce.
- Da comparandi, ut magis, minus, maximè, minimum.
- Da similitudinis, ut quasi, ceu, tanquam, ut, uti, uelut, ueluti, sicut, sicuti.
- Da euentus, ut fortè, fortuito, forte fortuna.
- Da intendendi, ut ualde, magnopere, impense, longè, prorsus, omnino.
- Da remittendi, ut sensim, paulatim, uix, agrè, penè, ferè, temere pro ferè.
- Species aduerbiorum quot sunt? Duæ. Primitiua, ut sæpe, clam. Deriuatiua, ut sæpicule, clanculum.
- Figure aduerbiorum quot sunt? Duæ. Simplex, ut diu. Composita, ut interdum.

INTERIECTIO.

Interiectio quid est? Pars orationis indeclinabilis, mentis affectum uoce incondita significans.

Interiectioni quot accidunt? Vnū tantū? Quod? Significatio.

Significationes interiectionū quot sunt? Cōplures. Ostende.

Admiras

Admirantis, ut *papæ*. Exultantis, ut *cuax*.
 Dolentis, ut *heu, hei, hoi, ah*. Blandientis, ut *amabò, sòdes*.
 Ex improviso aliquid deprehendentis, ut *atat*.
 Vitantis, ut *apagesis*. Laudantis, ut *euge*.
 Exclamantis, ut *prò, ò*. Execrantis, ut *uæ, uah*.
 Irascentis, ut *nefas, malum, infandum*.
 Minantis, ut *ueh*. Vocantis, ut *ehodum*.
 Silentium iniungentis, ut *au, si, st*.

CONIUNCTIO.

Coniunctio quid est? Pars orationis indeclinabilis, adnectēs
 Ordinansq; orationis partes & sententias.

Coniunctioni quot accidunt? Tria. Quæ? Potestas, ordo, &
 figura.

Potestas coniunctionis quot species habet? Sex. Quas? Copu-
 latiuam, disiunctiuam, aduersatiuam, expletiuam, causalem, &
 collectiuam.

Da copulatiuas, ut *et, que, atq; ac, etiam, simul, quum, tum*.

Da disiunctiuas, ut *aut, uel, uc, nec, neque, siue, seu*.

Da aduersatiuas, ut *at, sed, ceterum, uerò, porrò, at qui, tamē,*
ueruntamen, licet, quanquam, quamuis, et si, etiam si, tamet si, sal-
tem.

Da expletiuas, ut *quidem, equidem, sed enim, at enim, enimue-*
ro, autem.

Da causales, ut *nam, nanque, enim, etenim, quia, quòd pro-*
quia, quoniam, quando, quandoquidē, si, siquidem, nisi, ni, pro-
pterea, quòd, quippe, utpote, siquidem, quin, quinetiam, sin,
præsertim, alioqui, quatenus, præterea.

Da collectiuas, ut *ergo, ideo, igitur, itaq; idcirco, quare, quã-*
obrem, quocirca, proinde, idcoq;.

Quot sunt ordines coniunctionum? Tres. Qui? Præpositi-
 uus, subiunctiuus, & communis.

Quæ sunt coniunctiones præpositiui ordinis? Et, ac, atque,
 at,

at, ast, aut, neq; nec, si, quin, quatenus, sin, seu, siue, nisi, ni.

Quæ sunt coniunctiones subiunctiui ordinis? Que, ne, ue, quidem, quoq; autem, uero.

Quæ sunt communis? Ferè reliquæ, ut equidem, igitur, tamen, ergo, &c.

Quot sunt figuræ coniunctionum? Duæ. Simplex, ut nam; Composita, ut nanque.

DISTICHON.

Sunt leuia: at rudibus prodesse ut cunq; uolebam.

Quid morer, his saltem dum nihil obfuerim?

DE CONSTRV CTIONE OCTO PARTIVM ORATIONIS.

ACTENVS de singulis partibus orationis extra complexum: nunc de ijsdem coniunctis, id est, de ipsa oratione, querendum uidetur.

Igitur ex his partibus, quænam est orationis faciundæ ratio? Per Syntaxin.

DE SYNTAXI.

Quid est Syntaxis? Orationis partium quasi structura quædam, & inoffensa copulatio, ad explicandam aliquam animi conceptionem, hoc est, ad formandam atque edendam orationem.

Quid est inoffensa? Id est, recta & congruens, ac sine uitio, & in qua nusquam impactum sit in peccatum.

Vnde figuratum est nomen Syntaxis? A secunda persona singularis præteriti perfecti indicatiui, uerbi passiuui $\sigma\omega\tau\acute{\alpha}\tau\epsilon\upsilon\alpha\iota$, id est, coordinor: est enim illic $\sigma\omega\tau\acute{\epsilon}\tau\alpha\epsilon\gamma\alpha\iota$. unde $\sigma\acute{\upsilon}\nu\tau\alpha\epsilon\gamma\iota\varsigma$, id est, coordi

coordinatio.

Omnes ne orationis partes necesse est simul ordinari & constructui, ut istud opus exedificetur, hoc est, struatur, & fiat oratio? Duas quidem semper, Nomen & Verbum, quæ ob eam causam principes loquendi partes sunt, quòd in huiusmodi constructione sententiam uel solæ absoluant. Reliquas non item semper adesse oportet: sed tantum ubi significandarum rerum series id postulat. Nam ut sensus in animo dicturi, aut dicentis erit: ita hæc ad nomen & uerbum aliàs plures, aliàs pauciores adiungentur, quòd sensum illum eadem uel impleant, uel expressius declarent, uel quòd etiam dictionem ipsam, ac loquendi formam lepidius exornent: alioqui ad sermonem prorsus inutiles futuræ, absq; superiorum nominis & uerbi sensui accommodato complexu.

Quod hic sermonem dicis, non id etiam uocas orationem? Verò.

Id ergo quid est? Quæuis rerum series dictione explicata.

Quam mihi dictionem narras? Illum ipsum, de quo dixi, reatum & congruentem uocum, seu uerborum contextum, quo certus de re aliqua animi sensus idoneè profertur, atque enuntiatur.

Istum ipsum uocum contextum, non ne iam Syntaxin, seu orationis constructionem appellasti? Prorsus.

Dic igitur, Syntaxis, seu partium orationis coordinatio, seu maui orationis contextus & series, hoc est, orationis constructio, quot & quibus rebus constat? Duabus. Congruentia, & Exactione.

DE CONGRUENTIA.

Quid est Congruentia? Declinabilium orationis partium in aliquot accidentibus, certus inter ipsas consensus.

Quot partium est is consensus? Duarum earundem illarum principalium, Nominis, & Verbi.

In quot accidentibus est? Quatuor: Numero, Casu, Genere, Persona.

DE CONGRUENTIA NOMINIS.

Et nominis congruentia quicum est? Cum altero nomine, sed bipertita est. Est enim congruentia Adiectiui cum substantiuo, & Relatiui cum antecedente.

DE CONGRUENTIA ADIECTIVI
ET SUBSTANTIVI.

Adiectiuum cum substantiuo in quot accidentibus cōsentire debet? In tribus. In quibus? Numero, casu, genere; ut, uir bonus, uxor casta, mancipium uile.

DE CONGRUENTIA RELATIVI.

Relatiuum cum antecedente in quot accidentibus concordare debet? In tribus. In quibus? In numero, genere, & persona. ut,

Vrbem quam dicunt Romam Melibœe putauī
Huic nostræ similem.

DE RELATIVIS.

Quid est Relatiuum? Quod refert & repetit antecedens.

Quid est Antecedens? Id sine cuius intellectu non consistit relatiuum: ut, Deus omnia condidit, & idem omnia subiecit homini. Quid enim esset illud Idem, nisi subaudieris, Deus: ut sit, Idem, scilicet Deus?

Quotuplex est Relatiuum? Duplex. Quomodo? Substantiæ, & Accidentis.

Quod est relatiuum substantiæ? Quod refert antecedens substantiuum: ut, filius Veneris, is cui nomen est Cupido: non is, quem illa peperit ex Anchise, qui dictus est Aeneas.

Da Relatiua substantiæ. Qui, quæ, quod, sui, ille, ipse, iste, hic

hic, is, idem, suus, alius, alter, reliquus, cætera, cæterum, quia cæter non dicitur.

Quod est relatiuum accidentis? Quod refert antecedens adiectiuum: ut, uirgo candida, qualis est nix: procerus, quantus est gigas.

Da relatiua accidentis. Qualis, quantus, quot, quotus, quotenus, quotuplex, quotuplus, cuius, cuias, aliusmodi, aleriusmodi.

Vtrum horum esse oportet relatiuum, quod cum antecedente confirmandum est? Nempe relatiuum substantiæ. Quodlibet ne? Non, sed tantum qui, quæ, quod, sui, ille, iste, ipse, hic, & is.

Habent ne cætera cum aliquo cõgruere? Cum consequente, ut adiectiua cum substantiuis.

Adde, quòd alius, alter, reliquus, cætera, cæterum, præter hoc, etiam ad genus & rem antecedentis respiciunt. Nam dum dico, Diligo te & cæteros discipulos: necesse est, te esse discipulum: alioqui uitiosa esset oratio.

Illud etiam memineris, qui, quæ, quod, & ipse, ipsa, ipsum, omnem personam recipere.

DE INTERROGATIVIS.

Vllane alia obseruatur congruentia? Verum. Quæ? Interrogatiui & responsiui: nam Demonstratiui & demonstrati conuenientia omnino similis est ei, quæ Adiectiua substantiuis ad mouet & apponit.

Interrogatiuum & respõsiuum in quot accidentibus debent conuenire? In uno. In quo? In casu: nisi quid forte prohibet, atq; impedit diuersa earundem partium orationis exigentia.

Nihil præterea requiritur i cõsensu iterrogatiui & respõsiui: Illud scilicet, ut interrogatiuo suũ accõmodetur respõsiuũ: ut,
 Quem

Quem queritis? IESUM Nazarenū: nō Nazarenū tantum.
 Quis uocare? Claudius. Cuius est liber? Ioānis. Cui beneficias?
 Egenti. Qualis est præceptor? Non indoctus. Quantus erat Aeneas?
 Magnus. Quantus Iulus? Paruus. Quot domos habes?
 Duas, tres. Quotus uis cœnare? Combien uoules uous estre a
 souper? Secundus, aut tertius, deux ou trois. Quoteni ibant? Bi-
 ni, terni, &c. Quotuplum reddit tuus fundus? Decuplum, &c.
 Quotuplex est uestis? Duplex. Cuias es genere? Gallus. Cuias
 es patria? Lugdunensis. Cuias professione? Grāmaticus: in qui-
 bus omnibus responsiua cum interrogatiuis conueniunt in si-
 gnificatione.

Quur in consensu interrogatiui & responsiui excepisti, si
 forte prohiberet diuersa orationis exigentia? Quia percontan-
 ti, quanti quippiam emeris: respondere non possis scutati, sed
 scutato tantum: idq; necessariò ob diuersitatem constructionis,
 quæ in eo genere est. Rursum querenti, cuius sit atramētarium
 quodpiam, non tui, sed tuum, dici oportebit: atque hoc itidem
 quadam uelut necessitate.

DE CONGRUENTIA VERBI.

Verbi autem conuenientia quotuplex? Vnica & simplex:
 nempe solius uerbi personalis finiti modi, cum nominatiuo,
 quem id ante se requirit.

Quur soli uerbo personali finiti modi congruentiam tri-
 buis? Quia quæcunque uerba nec finitas personas, nec certos
 numeros habent, ea sola exactione contenta sunt: nec possunt
 non concorditer satis congruere cum omni persona & utrouis
 numero.

Verbum ergo personale finiti modi, in quot
 accidentibus cōsentire debet cum suo nomina-
 tiuo? In duobus. In quibus? Numero & perso-
 na: ut ego lego, tu audis, ille docet, nos profici-

mus, uos tacetis, illi nugantur.

DE CONCEPTIONE

PERSONARVM.

Possunt ne cōplures nominatiui uerbo præponi? Admodum. Sed tunc numeri pluralis ut uerbum sit, necesse fuerit. Vt enim singularem unus nominatiuus, ita pluralem numerum flagitant, qui plures uno sunt.

Verum quotæ personæ oportuerit esse uerbum? Quotæ fuerit nominatiuus is, quo præstantior demonstrabitur persona: ut quoties aderit prima persona, semper intelligatur præstantior: alioqui secunda præualebit: Iam ego & tu efficiunt nos: Tu & ille, uos: Ego & tu, & ille, nos: ut, Ego & tu uni doctori operam damus: uous & moy sommes soubz ung regent. Tu & ille mihi traditi estis in disciplinam: uous & luy maués este baillés pour estre mes escholiers.

DE CONCEPTIONE

GENERVM.

Ac simile quiddam fit in consensu adiectiui, & substantiui: itemq; relatiui, & antecedentis: quum duo tria'ue substantiua diuersorum generum accommodantur uni adiectiuo aut relatiuo. Primum enim oportet hoc esse numeri pluralis, quia multis respondet: deinde generi adformari, quod cæteris præstat. Iam masculinum præstat fœminino, & neutro: rursus neutrum fœminino: ut, Vir & mulier religiosi, qui pro eo ac debent, conditorem suum reuerentur. Lena & scortum sunt reipublicæ perniciofa.

Quomodo substantiuis, uel cuiuslibet generis res animatas significatibus, & adiectiuum, & relatiuum ad neutrum genus trāsferri ex usu omnium Latinè dicētium constat: ut, Vrbs & templum dedicata sunt. Labor & uoluptas, quæ natura dissimilima uidentur, tamen societate quadam inter se naturali sunt innexa. Et, Ferè ira & concitatio furori sunt affinia.

Habemus de Congruentia. Iam percontemur de Exactione.

DE EXACTIONE.

Exactio quid est? Partium orationis uis quaedam, & natura, qua in certo casu, aut modo, alia aliam sibi adiungi postulat.

Ista uis ac natura in quot orationis partibus inest? In omnibus.

Omnibus'ne ex æquo sine distinctione aut exceptione? Hoc quidem mihi non ita uidetur. Quoniam ut non aliud, certè hoc interest, quòd uerbum in quo ipso est tota uis sermonis, quodq; orationis totam cōstructionem gubernat, & à fronte, & à tergo sibi aut casum, aut aliud quippiam loco casus adstrui uult, atque exigit: reliquæ orationis partes tantummodo certum sibi quempiam casum post se adsciscunt: quippe uerbo subiectæ, ut sine quo nihil prorsus effecturæ sint. Quo etiã nunc clarius appareat, quàm meritò dicatur uerbum in oratione dominari, & caput esse. Tum excipienda est cōiunctio, quia cæteras orationis partes ad sui declarationem hæc nusquam exigit, sed eis tantum pro uinculo adhibetur, ut copulet, & connectat nunc uerba, & sensus, nunc uerba tantum, nunc sensus tantum. Nam quòd similes casus, & modos uerbi exigere dici possit coniunctio, hoc eo intellectu accipiendum est, ut quæcunq; alia orationis pars casum aut modum uerbi explanandi sui causa sibi adsciuerit, huic casui aut modo, si opus erit, aliū quem aut casum, aut modum adnectere, per cōiunctionem id quidem fiat, sed ita, ut necesse sit, hunc eundem casum aut modum omnino similem esse ei, quem ea pars sibi prius in constructionem adiunxerit: quo fit, ut casus per coniunctionem copulati, aliunde, non ex ipsa coniunctione pendeant, nec eam declarent, sed eam duntaxat partem, abs qua (ut sic dicam) reguntur, seu adsciti sunt. Iam hîc Exigētiam uocamus, quum partes orationis aliæ alias certis rationibus, & modis assumunt, ad explanandam, atq; implendam

plendam significationem suam, quomodo substantiuum sibi adiungit adiectiuum, si uidelicet absque eo non satis, aut nõ adeò expresse, aut eleganter intelligatur. Et uerbum exigit aduerbium: atque item præpositionem cum suo casu: imò & alterum uerbum, idq; alius modi, si aliter sensus perfici non queat.

Quotuplicem facis exactionem? Duplicem: Vnam à priorè, alteram à posteriore.

Exactionem à priorè, quibus tribuis? Soli uerbo. Quibus posteriorem? Reliquis omnibus (ut dixi) extra unã coniunctionẽ.

DE EXIGENTIA VERBI PERSONALIS A PRIORE.

N A L I S A P R I O R E .

Verbum personale quid exigit ante se?

Omne uerbum personale finiti modi exigit ante se nominatiuum eiusdem secum numeri & personæ, expressum, uel subauditũ, aut quipiam pro nominatiuo, puta uel infinitiuum, uel alium quem modũ cum sua constructione. ut, Non hic hæreo, ie ne m' arreste pas icy. Albus sis an ater nescio, ie ne scay qui tu es. Velle suum cuique est. Quòd uales, bene est, il ua bien que uous uous portes bien. Non est quòd agas gratias, il n'ya pas de quoy uous me deués remercier.

Quem uocas modum finitũ? Vnum quẽuis è quatuor primis. Quem infinitum? Solum quintum.

Quid uero impersonale uerbum exigit ante se? Obliquum aliquem casum.

Quem uocas obliquũ casum? Omnem eum, qui rectus nõ sit. Quot sunt recti? Duo: Nominatiuus, & Vocatiuus.

Quar Noiatiuus dicitur rectus? Quia hic aliũde nõ deflectitur: unde usurpatiuè etiã dicitur casus, cũ aliũde nõ cadat. Tũ à

fronte uerbi in oratione collocatus, in faciem eiusdem uerbi directo intuetur, & ante illud stat rectus.

Et Vocatiuus? Hic etiam rectus appellari solet, opinor, quia nominatiuo ferè similis est, & quia etiam præcedit uerbum.

Quot sunt obliqui? Quatuor: Genitiuus, Datiuus, Accusatiuus, Ablatiuus.

Quor dicuntur obliqui? Quia à recto deflexi sunt omnes, nec ante finita uerba consistere queunt: itaq; ad uerba, cum quibus construuntur, non nisi obliquè respiciunt.

Traditur ne ullus generalis canon, de anteriore uerbi impersonalis exactione? Nullus. Est enim multiplex & uaria impersonalis uerbi anterior exactio, nihilo secius ac posterior. Proinde de ea nihil semel atque in uniuersum præcipi potest: sed tractanda est simul cum posteriore: id quod infra commodius suo loco fiet.

In exigètia anteriore uerbi personalis quid requisisti? Congruentiam ipsius uerbi cum suo recto in numero & persona.

Quid in exigètia anteriore impersonalis uerbi, ullam ne congruentiam? Nullam: quia illic nec in numero, nec in persona errari potest.

Agè uerò circa posteriorem exigentiam utriusque horum, ecquid spectandum, atque obseruandum censes? Ante omnia delectum.

DE DELECTU.

Quem mihi delectum narras? Ne uidelicet quemcunque casum uerbo exigentiæ regula cõcesserit, hunc illi continuo subiiciendum putemus. Quin iuxta Latinæ linguæ idiotismos, accuratam singularum dictionũ electionem ad nostri sermonis texturam adhibeamus. Nam, Ago tibi gratias, recte dicimus: quod Gallicè est, Je uous remercie. Facio tibi gratias, non item: et si utrunq; horum actiuũ uerbum est, admittens post se transitiuè accusatiuũ. Itidem, Dare uerba, Latinis tritum est, pro eo quod
est

est fallere, atq; eludere. Tradere, seu Præbere uerba, pro eodem, inauditum. Eiusmodi ergo sunt ea, in quibus haberi delectum præcipimus. Neq; enim protinus quicquid ex præscripto grammaticorum canonum dicatur, ob eam modò causam rectum existimari debet. Alioqui scire gratiam, scauoir gre: & facere honorem, faire honneur, quæ planè Gallica sunt, Latina defendi possent: quum habere gratiã, & habere honorẽ, apud Latinos dicere sit moris. Verborum igitur electione diligèti opus est, & iudicio, ne Latinitatẽ quasi obtorto collo ad linguã nobis uernaculæ consuetudinẽ trahamus: quod Notarij publici, & Legulei, & rabulæ forenses, & Theologi, ac Philosophastri, & cæteri eiusdem farinae Gothici plerique omnes facere solent. Sed uerè Romano patriũ sermonẽ potius seruire cogamus: dũtaxat ubi Latinè dicere uelimus. Quãquam in multis esse linguarum cognatio quædã uidetur. Rectè enim Græcè dixero, οἶδα σοι χάρις: ubi Gallicè dicã, Scio tibi gratiã: ac Latinè quidẽ rursum, Nollem tam multã in eo operã ponere: similiter ut Gallicè protulero, ie ne uouldroye pas tant mettre de peine en cela. Sed quoniã hoc perpetuũ nõ est, nec usu passim euenit id, dandã esse operam dixi, ut sic interpretetur ac conseratur linguã, ne ullius earũ proprietati uis afferatur: sed sua cuiq; integra seruetur dicendi genera. Huius autẽ rei copiam faciet & dabit diligẽs auditorũ lectio, & tractatio, cũ sollicita ac prudẽti obseruatione.

Non etiam in alijs constructionibus postulabitur delectus? Quid ni? Vel in coniunctionibus requiretur, non modò in reliquis partibus orationis, quarũ propria est casuũ exactio: nam, neq; uerò, age uerò, at uero dicimus: neq; autem, aut autem, age autem non dicimus. Cum è diuerso, non uerò, haud dicamus, sicut non autem: quia hoc usitatũ, illud receptũ non est. Ergo his quoq; constructionibus necessaria est uerborum electio, ut dicilicet in summa, Latine orationis elegantiã in diligèti uerborũ electione, aptaq; eorundẽ collocatione, & structura totam cõsi-

stere. Sed harum rerum pleni sunt libri *Elegantiarum Vallæ*.

Adsentior. Cæterum eandem istam à posteriore exigēdi rationem, quoniam ad omnes orationis partes extra unam conjunctionem pertinere etiam dixisti, agetum liceat de his ordine querere. Interroga, ut lubet.

De exigentia posteriore singularum partium orationis, ac primum nominis.

Quot casus exigit nomen à posteriore? Quatuor: Genituum, Dativum, accusativum, & Ablativum.

Quæ nomina exigunt Genituum? Substantiva, & adiectiva. Tenes regulam de substantivis? Teneo. Cedò.

Vbicunque in sermone Gallico, post unū aliquod substantivū nomē cuiuscunq; generis, & numeri & casus id fuerit, atq; adco undecunq; idem pependerit; Quoties, inquā, post id nullo intermedio statim sequetur alterum diversæ rei substantivū, cū articulo Gallico genitivi casus, sibi ex ipsius Gallici sermonis proprietate & usu præposito, cuiuscunq; etiam generis ac numeri nomen hoc substantivū sequēs fuerit, ipsum in sermone Latino genitivi casus esse oportebit. ut, *La chemise du garson, subucula pueri: La boutique d'ung marchand, taberna mercatoris: L'imprimerie d'ung imprimeur, officina typographi: Les armes de noblesse, nobilitatis insignia: Le manche d'une espee, capulus ensis: Vng toneau de uin doliu uini: Vng verre de eaue, cyathus aquæ: Vng boisseau de sel, modius salis: Vne paire de gants, par manicarum: Vne paire de chausses, par tibialium: Le chasliet d'un liêt, fulcrum lecti: Le bout d'ung baston, extremum baculi.*

Qui sunt articuli Gallici genitivi casus? Du, de, des, d'ung, d'une

d'une, d'unes, &c.

Atqui ijdem hi sunt etiam ablatiui casus. Quo discrimine alteros ab alteris secerni atque internosci licebit? Quando non repugnante uerborum sensu genitiuus is resolui poterit in nominatiuum, cum uerbo habet, seu possidet, mutato substantiuo illo, unde idem genitiuus pepēderit, in accusatiuum nominis relatiui substātiæ: hoc erit signi, Gallicum illum articulum eidem genitiuo Gallicè præpositum haberi, & esse oportere genitiui casus: ut, *Le compaignon de Vlysses, comes Vlyssis*: quia *Vlysses habet comitem*. *Les anches dung lieure, clunes leporis*: quia *lepus habet clunes*. *Vne espaule de mouton, Armus arietis*: quia *aries habet armum*: & sic resoluitur, *Armus arietis*, id est, *armus quem habet aries*. *Le moeul dung oeuf, luteum oui*, id est, *luteum quod habet ouum*: atque item in alijs.

Quando uerò non poterit fieri talis resolutio, obstante sermōnis sensu, aut quando per articulum dabitur intelligi, renesse, quæ ab aliqua re alia dici ac denominare, fieri, aut haberi significetur, argumento id erit, articulum esse potius ablatiui casus: ut, *L'home du cheual, que uous marchandies*, homo ab equo, quem licitabare: non homo equi: sicut *mercenarij à uilla, les manouuriers & gens de loués de la grange*. *Eius famulus à pedibus, son homme de pied*: non eius famulus pedum. *Minister eius à cubiculis, son uarlet de chambre*. *Homo à prælectionibus, à studijs, & memoria rerum excolendarum*: homo de lecture, homo d'estude, et de letres. Hinc dicimus, *Erat ei à prælectionibus, il luy lisoit, il estoit son liseur*. *Sum tibi à studijs, ie uous sers à l'estude*. *Sum tibi à memoria rerum excolendarum, ie uous sers à ueoir & entendre les bons liures & auteurs*. *Ioannes à taberna, Iehan de la boutique*: alioqui *tabernæ administrator*, pro famulo qui merces in taberna tractat, *le uarlet de la boutique*, rectum erit: *habet enim & taberna suam admi-*

nistratorem. Item, Petrus à Lugduno: non Lugduni. Franciscus à Turnone: non Turnonis: nec dicetur, Est Turnonis, il est de Turnon: sed, Est à Turnone. Ita, Franciscus à Claromonte, non Clarimontis. Ioannes à Prato, nō Prati. In quibus de, articulus Gallicus planè ac sine controuersia est ablatiui casus, & ad ablatiuum pertinet, nisi uidelicet, quum hæc Latinis eleganter transfiguratur in epitheta: ut, Franciscus Clarimōtanus: Petrus Lugdunensis: Turnonius heros: quemadmodum dicimus, à manibus, & amanuensis: secretarius, & à secretis: quæ omnia multo latius ac fusius dispersa sunt ac dissipata, quàm ut una aliqua præceptione astringi, & concludi possint: sed diligenti obseruatione opus est, propterea quòd in eis passim uulgò peccatur.

Est tamen ubi interim genitiuum construe-
re licet, aut ablatiuum cum præpositione de, è,
uel ex, absque discrimine, nempe casum mate-
riæ, ex qua aliquid esse seu cōflari significetur.
ut, Aceruus lapidum, & ex lapidibus. Vergilius:

Monte sub hoc lapidum tegitur Ballista sepultus.

Crater argenti, apud Persium: & Crater ex argēto, aut etiam,
Crater argenteus. Vas è uitro, aut uitreum, aut uitri. Subucula
lini, aut è lino. Vestis è serico, aut serica seu sericea. In quibus
omnibus etiam exprimitur Gallicus articulus de.

Atq; huc referri licet partitiuorum naturam:
Optimus plebis, & optimus de plebe: eorū unus, & ex eis unus.
Alius autem cuiusdem rationis, & formæ sunt, Omnium hoya-
rum homo, homme qui est a tout. Et, Per paucorum hominum
homo, homme qui ne conuient pas avec toutes gents.

Alicubi magis cōuenit loqui per ablatiuum
cum præpositione: ut in exprimenda origine,
aut

aut efficiente, aut autore causa. ut, Ex illustri familia uir: homme de noble maison, gentilhomme: sic enim accommodatius dicitur ad id, quod significatur, quàm, uir illustris familiae: nam alioqui uir illustris familiae eadem ratione dicitur, quâ, uir incertae originis, id est, cuius origo incerta est. similiter, Virgo è diuite ac potenti domo, fille de riche & puissante maison: potius quàm, prædiuitis ac potentis domus: quasi uidelicet subaudias illic, nata seu orta. Sic omnino, uir ex Deo, significantius etiam, quàm uir Dei, quasi etiam tu dicas uirum, qui totus à Deo effectus ac compositus sit ad ea, quæ sunt ipsius Dei: alioqui dubium non est, quin Dei simus omnes. Sic Opt. Max. præceptor, & dominus noster CHRISTVS, Vos, inquit, ex patre diabolo estis: potius quàm, patris diaboli. Sic & Terent. (ut misceam sacra prophanis) Ea primum ab illo animaduertenda iniuria est. Iniuria ab illo, inquit significantius omnino, quàm si dixisset, iniuria illius: id quod uel cæco appareat. Nam in illo, ab illo, nulla subesse potest amphibologia: in, illius, subesset: quippe quum is genitiuus, & actiue & passiuè significare possit, ut sit, iniuria illius, uel quam fecerit, uel quam passus sit. Sicut in Eunuchis: Vbi uis, adsunt tibi dona à Phædria. Nam si Phædriæ dona dixisset, dubium erat, utrum diceret, dona'ne quæ Phædria alicunde accepisset, & ut sua haberet: an quæ is ad Thaidem mitteret. Ergo adsunt tibi hic à Phædria dona, rectius etiam dixit, quàm, adsunt tibi hic Phædriæ dona. Simile est Ciceronianum illud de Orator. À cæteris silentium, ab oratoribus solitudo: nempe quòd & cæteri silerent, & oratores solam reliquissent, id est, deseruissent, curiam. Vitanda est enim ubique, quoad eius fieri potest, amphibologia. Alioqui indifferenter dici poterit, hoc tuum esse credebam, & hoc esse à te credebam: ie crois que tu fusses l'auteur & l'inventeur de cecy. Hoc Plauti est, seu è Plauto, seu Plautinum. Quamquam etiam, amicus ex animo, magis mihi quidem arria

deat, quàm amicus cordis: & , è schola Socratis aut Platonis discipulus, quàm scholæ Socratis aut Platonis.

Nec omnino diuersa erit constructio, ubi Gallice dicitur, de chez, & deuers: ibi enim ablatiuo cū præpositione à uel ab, aptior fere (mea quidem sententia) locus est, quàm genitiuo: nã genitiuo inibi etiã locũ esse, non sum qui negẽ.

Teren. Quis à me tam grauitèr pepulit fores? id est, meas, seu, domus mea: Qui a heurte si fort a mon huis? qui a pouffe si fort ma porte? ou, la porte de chez moy? Alibi: A me ne scio quis exit: ie ne scay qui sort de chez moy. Alibi: Concrete puit à Glycerio hostium: quum, hostium Glycerij sine uitio dicere potuisset, sicut M. Cicero lib. i. de Oratore: Testis est, inquit, Q. Mutij ianua, & uestibulum. Item alibi idem Terent. Ab Andria est ancilla hæc: quum, Andriæ ancilla dicere potuisset: Ceste chambriere est deuers, ou de chez Landrienne. Rursum alibi idem: A uobis est, inquit, de puero loquens: Il est de chez uous: quum Vester est, etiã ibi dicere potuisset. Sic, A me tibi dabo chlamydem: Ie te bailleray un manteau de chez nous, ou de chez moy. Aut à me, id est, meam. Hæc sine dubio latissimè patent etiã extra hunc sensum: ut, A Laurentio Valla Elegantiarum præceptiones: & , Laurentij Valla Elegantiarum seu de Elegantijs præceptiones. Quintiliani Oratoriæ institutiones: & , A Quintiliano Oratoriæ institutiones.

Non etiã construi possunt substantiua nomina cum ablatiuo sine præpositione: Non per se. Quid est, non per se? Nam quòd construantur cum ablatiuo sine præpositione, similiter ac cum genitiuo, quum tribuimus cuipiã aliquid

in laudem, aut uituperium, id efficitur adiectiuo, seu epitheto ipsius laudis, aut uituperij. *ut, Puer ingenij summi, & ingenio summo: homo ualentissimi corporis, & ualentissimo corpore: mulier perscriptæ frontis, & perscripta fronte: femme effrontee & sans honte.*

Nec alios casus admittunt substantiua? Non. Quid ergo fit reliquis obliquis? Eos adiectiua sibi adsciscunt. Non hæc etiam genitiuum sibi adsciscunt? Quid ni? Pleraq; singularem & pluralem genitiuum nullo discrimine: quædam pluralem tantum.

Quæ adiectiua utrumuis genitiuū flagitant? *Expers belli: qui ne scait que c'est de guerre: Peritus rerum: Fidens animi: Cupiens lucri: Fugitans litium, qui hait proces & noises: Tolerans laboris, qui endure bien la peine: Patiens inedia, qui endure bien de ne menger rien: Profusus sui, qui est prodigue du sien. Participalia ferè sunt, & uerbalia, & actiue significant.*

Quæ adiectiua genitiuū multitudinis tātum admittunt? Partitiua, idq; cum generis cōsensu. *Vterque nostrum: Alter Aiacum: Sodaliū Franciscanorū quouis: Quidam tuorum: Si quisquam horum: Quicumq; ciuium: Huius nationis quispiam: Vnus uirorum: Primus auditorum. Item gradus cōparationis: Nigræ lanarum: Fortior manuum: Omnium præstantissimus: & hoc genus cætera.*

Quor genitiuum multitudinis, quàm pluralem maluisti? Vt singularem genitiuum collectiui nominis complecterer, qui tametsi uoce singularis est, tamen de multis dicitur: ideo etiam genitiuus est multitudinis.

Quenam uerò adiectiua nomina partitiua dicuntur? Ea, per quæ pars à toto abduci significatur.

Quo pacto? Nam quum dico, Omnium præstantissimus: in illo omnium, dico totum: in præstantissimus, partem

tem eius totius:quam inde, id est, ex illo eodem toto abduco & separo: significo enim unum aliquem ex illis omnibus. Atque itidem quum dico: Vterq; nostrum, in genitiuo nostrum, est totum, ut hoc loco accipitur totum. Vterque, id est, ego & tu, singuli partes sumus illius eiusdem totius.

Referuntur in numerum partiuorum gradus comparationis? Maximè.

Quot sunt gradus comparationis? Tres. Qui? Positiuus, ut fortis:fort. Comparatiuus, ut fortior:plus fort. Superlatiuus, ut fortissimus:plusfort, ou tresfort.

Ecquis de his in uniuersum tradi potest canon? Videtur posse. Quisnam? cedò. Siquidem ad hunc modum præcipitur: ut,

Quod Gallice dicitur, le plus, ou la plus des, aut les plus des: Si duo tantum sint, dicendum sit per comparatiuum, cum genitiuo multitudinis. ut, fortior manuum, la plus forte des mains: & fortior Aiacum, le plus fort de deux Ajax.

Si plura duobus sint, oratio fiat per superlatiuum, itidem cum genitiuo multitudinis. ut, Græcorum fortissimus est Achilles: Achille est le plus fort des Grecz. Prudentissimi ciuitatis qui tacent, les plus sages de la uille sont ceulx qui ne sonnent mot. Virginum pulcherrima, la plus belle des uierges.

Nec mihi quidem probandum uidetur, quod uulgus hic dicere solet, la tres belle des, le tresfort des, & c. nam Gallicum illud, tres, tum demum in superlatiuum competit & quadrat, quum is absolutè, id est, sine casu ponitur: ut, illud est optimum, ccla est tresbon. Quod uero Gallicè dicitur, plus que, hoc tantum dicatur per comparatiuum cum ablatiuo sine præpositione: ut, Achilles erat fortior Hectore: Achille estoit plus

Plus fort que Hector. Qui quidem ablatiuus resolui potest in casum similem ipsi comparatiuo intercedente particula quàm: ut, Hectorem perhibent fortiolem quàm Achillem. Atque hoc est, quod de his rebus in genere tradi posse reor. Nam Gallico illo, *le plus des, la plus des, les plus des*, quarum rerum fiat comparatio, eas eiusdem generis esse: illo uerò plus que, nõ item esse oportere intelligi satis datum est. Addamus tamen, si uideatur, illud quoq; obseruandum esse, quod à comparationis ipsius natura cõparatum est, & de eadem regula intelligi potest, ubi adsunt res, ut dicimus, *similis generis*, si duæ tantum erunt: uel in sola adiectiui cum substantiuo cõgruentia, & citra genitiui exactiõnem, ut comparatiuo utamur. Si uerò plures, superlatiuo: ut, *certior polus est antarcticus, non certissimus: quia tantum duo sunt poli.* Item, *Sol est planeta maximus, idemq; optimus ac saluberrimus.*

Audio, & fateor.

Iam datiuum quæ adiectiua sibi adsciscunt? Datiuum uel genitiuum recipiunt, Affinis criminis, uel crimini. Nec dicam reus criminis, qui est coupable du crime. Similis domini, uel domino. Proprium uirtutis, uel uirtuti. Commune omnium, uel omnibus. Amicus illius uel illi. Finitimus, uicinus, propinquus, conscius, conformis, conterminus, &c.

Quæ adiectiua datiuum tantum postulant? Quæcunq; commodũ aut incommodum significant. ut, *Fidus amico. Perfidus regi, qui rompt sa foy au Roy. Omnibus acceptus, agreable a tous. Suis malus, alienis bonus, mauuais aux siens, bon aux estrangiers.*

Huc pertinet opus, quod cum datiuo & ablatiuo sine præpositione construitur, intermedio
quidem

quidem uerbo substantiuo Sum, es, est. ut, *Mihi uatico opus est: ubi Plautus etiam dicere solet, usus, pro opus, Il me fault de quoy passer mon chemin. Senectutis subsidio aliquo tibi opus erit, Tu auras besoing de quelque baston de uielleffe. Dicimus etiam, Non sum tibi opus, ie ne te fais pas besoing: id est, non eges mei. Mihi opus non fuisti. Et, Mihi te opus non fuit: id est, tui non egebam. Te seu tui facile carui, Ie me suis bien passé de toy.*

Quæ adiectiua accusatiuum sibi uendicant? Quæ ad aliquam dimensionem spectant. ut, *Caulis palmum altus: le tronc d'une herbe d'ung espant hault. Septem pedes longus. Crassus tres digitos. Latus ulnam, large d'une aulne.*

Quæ adiectiua ablatiuum sine præpositione uolunt? *Contentus paruo: Præditus uirtute: Diues agris: Ne ligula quidem dignus: Genere Andria: Integer pudore & dignitate: de qui l'honneur n'est en rien diminué.*

Quæ adiectiua ablatiuum sibi cum præpositione à, uel ab, subiiciunt? *Animo est à literis alieno. Hoc ab eius sentetia diuersum est. Hic est alter ab illo. A me pudica est, quasi soror mea sit: quant à moy, ie ne lay touchee, non plus, que si elle estoit ma seur. Terent. Narratq;, ut uirgo à se integra etiam tum sit. Item, Ab animo æger sum, et si à morbo satis ualeo. Tu ab animo otiosus es: Tu te donnes de bon temps: Tu ne prens point les matieres a cueur: Tu nas soulci d'aucune chose. Illi sunt ab ingenio improbi: Ceulx la sont de mauuaise engeance, & de maligne nature. Ab equitatu firmus: Fort de gents a cheual.*

DE EXIGENTIA PRO-
NOMINIS.

Quis

Quis à pronomine exigitur casus? Genitiuus pluralis, sed hac lege, ut accedat consensus generis: ut *Aiacum hic Telamonius, ille Oilei filius fuit.*

Quot sunt pronomina Demonstratiua? Omnia. Nul- lum enim pronomen est, quod uim demonstrandi non ha- beat.

Quot sunt Gentilia, seu Patria? Duo, *Mostras, & Ve- stras.*

Quor ita uocantur? Quia per ea gentem, & patriam, aut etiam professionem significamus.

Quot sunt Relatiua? Octo, *ille, ipse, iste, hic, is, sui, suus, idem.*

Quot sunt Reciproca? Duo. *Quae? Sui, & Suus.*

Quor dicuntur reciproca? Quia in seipsa reflectuntur: ut, *Scioli ferè sibi placent.*

Quot sunt Possessiua? Quinque: *Meus, tuus, suus, noster, uester.*

Quor uocantur possessiua? Quia per ea possidere aliquid significamus.

Vtrum dicendū est, *mei'ne liber, an meus? Liber meus.* Quid ita? Quia *mei* cum similibus passiuè, non possesiue seu actiuè significant: ut, *amor, desiderium, cura, sollicitudo, memoria, copia, dolor, potestas, utilitas, usus, uis, fastidium, fauor mei, tui, sui, nostri, uestri,* passiuè significant, quòd hæc ab alijs de nobis habeantur. At *desiderium, fastidium, cura, sollicitudo, memoria, copia, dolor, potestas, utilitas, usus, amor, meus, tuus, suus, no- ster, uester,* actiuè seu possesiue significant, quòd ea penes nos sint, neque aliunde ad nos emanent atque influant. *Vehe- menter tua sui memoria delectatur: Il a grant plaisir de la souuenance que uous auez de luy. Sic ornatè etiam dicimus, Mea unius opera liberatus es: Tu as este deliuré par le moyen*

de moy

de moy tout seul. Ex tuo ipsius animo coniecturam feceris, an grauer ita accipi: Par l' affection uous mesmes uous pourrez presumer ou imaginer, sil me greue destre ainsi traicté. Noster duorū conatus nihil efficiet, nisi manum ipse admouerit: L'effort de nous deux ne fera rien, si luy mesmes ny met la main. Item, Mei solius es immemor: De moy seul tu n'as point de souuenance. Sui conueniendi omnibus potestatem facit: Il permet facilement chascun de parler a soy.

DE EXIGENTIA POSTERIORE VERBI.

Quot casus exigit uerbum à posteriore? Quinq;: Nominatiuum, genitiuum, datiuum, accusatiuum, & ablatiuum.

Quæ uerba exigunt à posteriore nominatiuum?

Verbum substantiuum, uerbum uocatiuum, & quodcunq; eorum uim obtinet, exigit à posteriore nominatiuum, qui ad idem pertinet, quod significat nominatiuus à priore: ut, sum pius, uocor Aeneas, salutor poëta.

Quot sunt uerba substantiua? Vnum tantum, Sum, es, est.

Quot sunt uerba uocatiua? Quinque, Appellor, dicor, nominor, nuncupor, & uocor.

Dic horū uim habentia. Fio, euado, existo, sto, uenio, uideor, iudicor, cognominor, inscribor, & similia ferè ex omni genere personaliū: ut, Obscurus fio. Hodie intelligentes, & boni uidentur stulti. Dormit securus. Bibo ieiunus. It cubitum incœnatus.

DE GENITIVO.

Quæ uerba exigunt genitiuum?

Omnia uerba cuiuscunq; generis sint, quorū quidem significatio ad aliquod preciū attinere potest

potest, admittūt post se hos genitiuos, tanti, quā
 ti, tantidē, quantūis, quantūlibet, quanticuncq;
 pluris, & minoris, substantiue quidē acceptos.
 Nam si adiectiue ponuntur cum substantiuis,
 abeunt in ablatiuos: quemadmodū cætera pre-
 tī nomina, quæ omnia in ablatiuo ponuntur si-
 ne ulla præpositione.

Non est mihi copia tanti, ut fieri seruus uentris amore uelim.
 Quanti uirtutem pendes, facies, habebis, æstimabis, tantidem
 apud homines pendēris, fies, habeberis.

Quanti pransus es? Combien as tu paye pour ton disner?
 Quanti constant tibi semel duodeni panes? Combien te couste
 une douzaine de pains?

Tanti emi tria pondo carnis ueruecinæ, id est libras.

Quantūlibet indicat pannum, Il fait son drap tant quil ueult.
 Pluris liceor, quā quāti est, le uous en offre plus quil ne uault.
 Liceor præsentī pecunia, Argent content.

Non addicet tibi ædeis minoris, Il ne uous deliurera pas la
 maison a moins. Tanta summa non mercor.

Quanto pretio redempta est?

Nihilō minore pretio distrahitur lignum, quā si frigus esset
 acrius. Magno illi stetit, Il luy couste bon.

Purri mespilo nō emerim, le nen donneroie pas une nefle pour
 rie. Vsitatius tamen est Latinis, Vitiosa nuce non emerim.

Ninuo docet, Il uend trop ses lecons.

Hoc non ualet teruncio, aut teruncium etiam.

Prīuatim uero uerba æstimādī, curo, puto, fa-
 cio, cōsulo, duco, pēdo, habeo, id est, æstimo, præ-
 ter dictos genitiuos amāt etiam hos sibi adiun-

G

gere

Handwritten notes and scribbles on the right margin, including a large vertical scribble and some illegible text.

gere, magni, parui, nihili, maximi, minimi, flocci, nauci, assis, huius.

Quid de me fiat, parui curas, Peu te chault quil aduienne de moy. Non assis facio, nihili, flocci pendo istos nebulones, Je nestime rien ces lanterniers. Aequi boniq; facio, aequi boniq; consulo, & boni consulo, Je prends en gre.

Præterea ex actiuis uerba accusandi, damnandi, absoluendi, monendi, & consimilia, præter accusatiuum adsciscunt sibi genitiuum uel ablatiuum significantem crimen aut poenam.

Qui alterum incusat probri, ipsum se intueri oportet, Qui accuse ung aultre de deshonneur, se doit bien regarder.

Arguo te solæci, uel solæco, Je te reprends dincongruite.

Ne quenquam peccati temere damnes, Ne condemne aulcuq; follement de faulce, ou dauoir failli.

Magnæ summæ damnatus fuit, aut magna summa, Il a este condanné a une grand somme. Reuincam te mendacij, seu mendacio, Je te conuaincray de mensonge.

Insimulat herum auaritiæ, Il accuse son maistre dauarice.

Absolui illum iniuriarum. Absolui illum iniuria.

Admoneo te errati, Je te aduise de ta faulce.

Cōmoneo te promissi. Omne tēpus nos admonet CHRISTI.

Excipiuntur alter, uter, uterq; ambo: construuntur enim hæc diuntaxat in ablatiuo. Vtro accusatus es, mendacij, an periurij, an utroq;? Respondit, neutro, aut altero, aut ambobus.

Atq; ex neutrīs satago assumit genitiuū rerū.

Vt, Hic satagit rerum suarum, Cestuy icy pense & est soingneux en ses affaires.

Quædam genitiuum recipiunt aut ablatiuū in eundem sensum.

Vt, Egeo tui, egeo pecunia. Careo tui, & careo libris.

Memini construitur cum genitiuo: ut, memini huius rei. Cum accusatiuo: ut, memini hanc rem, id est, recordor. Cum ablatiuo accedente præpositione de, ut non meminit de hac re, id est, mentionem non fecit: quo sensu dicitur etiam, non meminit huius rei. Construitur præterea cum infinitiuo: ut, non memini legere.

Tum ex deponentibus Misereor, Recordor, Obliuiscor genitiuum requirunt, Vt, miserere mei Deus, Recordare superioris uitæ, Obliuiscere malorum.

Ad hæc interest, refert, & est, pertinentia ad officium uel utilitatem, seu impersonalia sint actiua uocis, seu personalia, quosuis genitiuos admittunt: præter illos quinque pronominum Primitiuorū passiuè significantes, mei, tui, sui, nostri, uestri: uice quorum interest, & refert, asumunt ablatiuos possessiuorum fœminini generis, mea, tua, sua, nostra, uestra, quibus additur ablatiuus cuius. Est uerò accipit nominatiuos generis neutri, meū, tuum, suum, nostrum, uestrum. Interest omnium rectè agere, Il appartient à chascun de bien faire.

Doctoris est præcipere, & discipuli obtemperare, Il appartient au maître de donner doctrine, & au disciple d'obéir.

Magni referebat te consilijs eius interesse, Il estoit fort bon que tu fusses présent à son conseil.

Aut nostra aut amicorum interest scire, Ou pour nous, ou pour nous amis il est expedient de scauoir. Quid tua id refert? Ineptū

nimis est, Quid habes tu ad faciendum?

Non est meum contra auctoritatem præceptoris dicere, Il nest pas a moy de dire contre l'autorite du regent.

Cui refert doceri, eius est idoncum magistrum deligere.

Dicimus etiam, Magni mea intererat. Mea nihil refert, dum poterit modò, Il ne men chault, mais que ien iouyffe, mais que ie l'aye.

Item in prima & secunda declinatione, numero singulari, loci minoris proprium nomen, in quo esse, aut agi aliquid dicitur, cum omni uerbo absolute construi potest in genitiuo.

Vixit Romæ, Egit Lugduni, Lutetiæ florent bonæ literæ.

In tertia uerò declinatione, aut plurali tantum numero, in ablatiuo.

Vt, Militauit Carthagine, Claruit Athenis.

Etiam appellatiua hæc ponuntur in genitiuo.

Iacet humi. Domi, belliq; uiximus. Domi nostræ cœnauit: non autem, domi pulchræ, sed in domo pulchræ.

Cætera appellatiua, aut propria maiorum locorum ponuntur in ablatiuo cū præpositione.

Vt, Commorabar in suburbano, Dixi horarias in templo.

Minora loca, sunt urbes seu oppida, castella, pagi seu uici.

Maiora, regiones, prouinciæ, insulæ.

DE DATIUIO.

Quæ uerba exigunt datiuum?

Cuiuscunque generis uerbum habere potest etiam præter alios casus datiuum significantem personam siue rem, in cuius gratiam, uel honorem, uel commodum, uel horum contrarium

actio

actio uerbi cedit. Vt, Nequicquam sapit, qui sibi non sapit, Pour neant est sage, qui n'est sage pour soy.

Mihi istic nec seritur, nec metitur, Je ne fais icy aulcunement de mon proufit. Omnia tibi faciam, & obsequar, quæ uoles, Je feray tout ce que tu uouldras.

Si quid peccat, mihi peccat, Sil fait faulte, il la fait a mon domage. Serua tibi, non, pro te. Cui uiuis? id est, in cuius gratiam uel honorem?

Viuit Deo, Il est tout a Dieu, Il est tout de Dieu, Il ne fait rien que pour luy, Il est tout pour luy, c'est a dire pour Dieu.

Atq; hoc est, quod dicunt uerbum acquisitiue poni.

Quid mihi succenses, seu irasceris? De quoy est tu marri contre moy? Semper mihi reclamationes, & obstrepis, Tu es tousiours contre moy. Item contigit, accidit, euenit, usu uenit, obigit, uacat, congruit, cessit, cecidit, obuinit, & uertit. Atq; hæc postrema ferè cum aduerbio bene aut male, ut, bene cessit tibi, &c.

DE ACCUSATIVO.

Quæ uerba exigunt accusatiuum?

Omne uerbum actiuum eius naturæ est, ut à nominatiuo personæ agentis feratur in accusatiuum personæ patientis.

Vt, non abigo, non exigo te, Je ne te chasse point.

Non exclusi te foras, Je ne tay point fermé dehors.

Tu refers mihi patrem, Tu me ressemble ton pere.

Appendi lardum meum, J'ay poise mon lard.

Pendit uiginti libras, Il poise uingt liures.

Pisces istos pulchre macerato, Detrempe bien ces poissons.

Currus bouem trahit, Gallicum prouerbium est, La charrue ua deuant les boeufs.

Sequamur CHRISTVM. Amplectamur Euangelium.

Quid uocas personam agentem? Rem quæ agit id quod uer-

bum significat.

Quid patiētem? Rem quæ in se illud agi sustinet, id est, quæ illam actionem recipit. Vt quum dico, Ignis urit lignum, ignis quantū hic attinet, est persona agens, quia est res, quæ id agit, quod uerbum significat: lignum, est persona patiens: sic enim loquuntur Grammatici, quia est res, quæ in se recipit id, quod ignis agit. Et huiusmodi uocatur persona constructionis. Nam sermonis persona ea est, de qua supra in Pronomine egimus.

Actiua sunt, quæcunq; ex omni genere actionem significant. Atque ex his sunt, quæ præter accusatiuum personæ patientis, adiciunt sibi etiam alterum accusatiuum rei.

Vt, Docui te honesta.	Si te ueritatē exigant, quid dices?
Erudij te bonas literas.	
Pacem te poscimus omnes.	Precor te ueniam. Percontor te
Hoc te uehementer rogo.	unum. Hortor te uirtutem.

Sunt quæ posteriorem accusatiuum mutant ablatiuo sine præpositione.

Vt, Induo te uestem, & induo te ueste. Erudio te literas, & literis.

Quædam cum præpositione, ut Oro, quæro, flagito, rogo, interrogo, posco, postulo, precor, sciscitor, percontor hoc abs te.

Porro quinq; uerba impersonalia actiua uocis, poenitet, tædet, miseret, pudet, & piget à frōte postulant accusatiuum, & à tergo genitiuum uel infinitiuum.

Vt, Poenitet nos huius rei. Cuius? Nempe, te non adfuisse. Neminem miseret mei, Aulcun na pitie de moy.

D E A B L A T I V O.

Quæ uerba exigunt ablatiuum?

Passiua omnia exigunt ante se nominatiuum personæ patientis, & post se ablatiuū cum præpositione à, uel ab, personæ agentis, aut nōnunquam datiuum ablatiuū loco.

Vt, Deseror ab amicis. Superor ab æqualibus. Honestæ bonis uiris, non occulta quæruntur, id est, à bonis uiris. Sunt mihi reperti capreoli, id est, à me. Post passiua participia frequentior datiuus quàm ablatiuus, Dilectus Deo, nulli cognitus, frequentius, quàm à Deo dilectus, à nullo cognitus, &c.

Hoc fit à Deo. Veneo ab hoste. Supellex ista à nemine licuit. Vapulauit à præceptore. Osculor à matre.

Passiua, id est, quæ agi in se aliquid significant.

Inter actiuum autem in o, & eius passiuum in or, ita conuenit, ut ex actiuū nominatiuo fiat passiuū ablatiuus cum præpositione à, uel ab; & ex accusatiuo illius fiat huius nominatiuus; Hoc est, ut eadem persona sit agens in passiuo, quæ est in actiuo, & eadem utrobique patiens. Casus autem qui ab actiuo exiguntur, supra nominatiuum & accusatiuum, non mutantur, sed manent in passiuo.

Vt, Doceo te grammaticen, Tu doceris à me grammaticen. Imbuo te bonis moribus, Tu imbueris à me bonis moribus.

Sunt ne quibus accusatiuus, aut ablatiuus in eundem sensum addi potest?

Tempus quantum, aut quādiu, quāduidū, quampridem, in accusatiuo seu ablatiuo: Tempus quādo, aut quo, aut quāto, pro intra quātū, in ablatiuo tantū cuiq; uerbo succedere potest.

Vt, *Totos tres annos uersatus sum in dialecticis, aut tribus annis. Professus est triennium, & triennio: decem mēses, & decem mensibus, Il a regenté trois ans, & c. Iam seculum uideor te non uidisse, Il me semble qu'il ya cent ans que ie ne tay ueu. Quādiu egisti Lutetiæ? Annum cum dimidiato, hyemem totam, uel anno, & c. Quāduidum uenisti? Ab hinc horam.*

Quampridem conscendisti nauem? Quampridem mortui sunt tibi pater & mater? Ab hinc octo dies uel octo diebus.

Quān mox cocta est cœna? Dicy a cōbien est prest le souper? Iuxta regulam responderi potest, Ab hinc semihoram, Dicy a demie heure. Quando dabimus illi operam? id est, quando illum audiemus? Hora prima pomeridiana.

Sesquianno postquam Parisios uenit, magistri titulo decoratus est, Vng an & demi apres qu'il est uenu a Paris, il a este fait maistre. Paucis antè diebus quān ad te scriberem, frater noster excessit è uita. Quo tempore purgantur maria? Plenilunio.

Quanto tempore istud feceris? Triduo, quatruiduo.

Quoto ab hinc die celebrabimus Hilaria? Dicy a combien de iours ferons nous carême entrant? Octauo ab hinc die.

Potest autem interuenire præpositio.

Vt, Ante duos annos rem hanc confeci, Il ya deux ans que iay fait cecy. Post duos dies lenita est tempestas, Deux iours apres le temps fut appaise.

Ad quem diem profecturus est? Quel iour sen doit il aller ou partir? Ad diem præscriptum pecuniam ei numerabo, Je luy bailleray argent au iour dict.

In tempore ipso adueni, Je suis uenu bien a point.

Per hos totos dies nihil aliud, quàm aut potauit, aut choreas duxit, Tous ces iours il na fait aultre chose que chopiner ou mener les dances.

Item per postquam sic dicitur:

Mensis hic agitur iam septimus, postquam ad te uenit, Il y a desia sept mois quil est uenu uers uous.

Distantiã item & spatium cum adiectiuis nominibus & uerbis in accusatiuo uel ablatiuo itidem construuntur.

Vt, Lugdunum abest hinc iter uel itinere octo dierum.

Patet area quoquouersus pedes triginta, La court ha de largeur trente pieds de tous costes.

Non discedit latum unguem, seu transversum digitum ab hoc præcepto, Il ne passe pas ceste doctrine ou ceste regle du large dung ongle, ou du trauers dung doigt. Latas tres pedes mensas fecerunt. Nam spatium ferè per accusatiuum effertur.

Quibus uerò addi solet tantum ablatiuus, atque is sine ulla præpositione?

Cum omni genere uerborum instrumentum quoduis, Item causa efficiens, Item actionis modus, Itemq; materies, construi solent in ablatiuo sine ulla præpositione.

Candefacies lintea lixiuio, & insolatione, Tu blanchiras les linciculx par lexiue, & par les mettre au soleil.

Hoc absterge aqua, Nettie cecy avec de leauue.

Tabescit mœrore, Il seiche dennuy.

Liberatus sum opera tua. Barbarum est, medio tuo.

Gaudeo eius causa, Je suis ioyeulx pour lamour de luy.

Lacrymabat gaudio. Aequo animo feras aduersa.

Nollem teci, nollem hospitio recipere furem, Je ne wouddroye

pas loger ou habberger ung larron. Nullo pacto fieri potest.
Exitu comperientur omnia, En la fin tout se trouuera.
Explebo eius animum gaudio. Muta mihi scutatam solidis,
Change moy ung escu a des soulz. Cambio barbarum est.
Vtere libro meo, quandiu uoles, Sers toy de mon liure tant
que tu uouldras.

Et uerba quæ motum ad aliquẽ locũ quoquo pacto significant, proprij nominis loci minoris, & horum appellatiuorum rus, & domus, accusatiuũ flagitant absq; præpositione.

Vt, Eo Lugdunum. Sal aduehitur Condrieum. Hoc perlatũ est Auenionem. Aufer istud domum. Rus hunc abigam.

Aliorum uerò appellatiuorum, aut propriorum maiorum locorum, accusatiuũ etiam recipiunt, sed non sine præpositione. *Vt, Confero me in Franciam. Comportantur in forum. Nauigat in Siciliam.*

Sed quæ motum per locum, aut de loco significant, proprij nominis loci minoris, & appellatiuorum rus & domus, ablatiuum etiã sine præpositione postulant.

Vt, Transiui Gratianopoli. Venio Lutetia. Profecti sunt hi Auenione. Profectus est, mouit Turnone, Il est parti de Tournon. Venit rure. E greditur domo.

Aliorum autem appellatiuorũ aut propriorũ nominum maiorum locorũ, ablatiuum etiam recipiunt, sed accedente præpositione, utiq; quæ significãt de loco : nam quæ per locũ significãt, accusatiuũ intermedia præpositione flagitant.

Vt, *Eum abduxi è ganeo, le lay tire dung cabaret. Ab Italia nihil aduehitur librorum. Ex ædibus nostris modo prodijt. Per Sicilia tendebat in Latium. Trāsit per templū, per aream, &c.*

At uerò sum, es, est, quotuplicem constructionem habet; Quintuplicem: primo construitur cum genitiuo possessiue.

Vt, *Hoc pecus est Melibœi. Possessiue: id est, cum genitiuus ille possidentis personam exhibet.*

Secundò construitur cū datiuo acquisitiue, & cum per uerbum habeo interpretatur.

Vt, *Ne mihi Suffenus essem, Affin que ie ne fuisse ung sol uan teur, & glorieux.*

Ne nulli sis amicus, neq; multis, Entretiēs peu & de bons amis. Est mihi liber, id est, habeo librum. Et, Non est salus homini, id est, homo non habet salutem.

Assumit identidem alterū datiuum accipiendum (ut uolunt) pro accusatiuo cum præpositione ad, uel in.

Vt, *Fuisti mihi præsidio. Fuisti mihi auxilio. Negotiū meum non est tibi cura, Tu ne tiens compte de mon affaire.*

Hoc tibi erit usui, Cecy sera a ton proufit.

Erat alicui rei, Il estoit bon a quelque chose.

Ea res tibi est lucro, honori, in fāmia, ignominia, dedecori, ornamento, indicio, argumento, documento, exemplo, id est, in lucrum, honorem, &c.

Nec in uerbum Sum, es, est, modo: sed in alia quoque non pauca uerba huiusmodi duplices datiuui cadunt appositissimè.

Vt,

Vt, Relinquo tibi pignori ueste. Je te laisse ma robe en gage.
Do tibi pignori libros, Je te baille en gage mes liures.

Misit mihi caseū dono. Muneri accepi à patruo thoracē undulatum, J'ay eu en don de mon oncle un pourpoint de camelot.

Id sibi habet studio. Id sibi laudi putat.

Do tibi uitio. Verto tibi uitio, id est, uitupero.

Habes me despectui, despiciatui, frustratui.

Habent omnia sophistæ quæstioni. Datur nuptui uirgo.

Canit receptui, Il sonne à la retraite, ou il fait fin.

Item, Natus est opprobrio, laudi, ludibrio, gratijs, musis, &c.

Tertio, Sum, es, est, assumit accusatiuum cum præpositione.

Vt, Non fuit is apud te. Facultates meæ sunt penes tutorem, Mes biens sont entre les mains & en la puissance de mon tuteur.

Quarto, Siquid ex his quæ sunt animi aut corporis cuiusdam per adiectiuum laudis aut uituperij tribuimus, hic uerbum Sum, es, est, ablatiuum habet, aut etiam genitiuum.

Vt, Non ita sum acri ingenio, & acris ingenij: Tu es obtusi capitis, & obtuso capite.

Quinto, iungitur ablatiuo interueniente præpositione. Vt, Non sum in culpa, Je nen peulz mais. Non sum in causa, Je nen suis pas en cause.

Præterea, Sum, es, est, plerumq; intelligendum est in oratione: Vt, Gloria tibi domine.

IMPERSONALIA PASSIUE

VAE VOCIS.

Quid impersonalia passiuæ uocis, quam constructionem hæc etiam habent?

Imper

Impersonalia passiuae uocis cum significant actionem cum quadam generalitate, nullo indigent anteriore casu: quanquam generalitatis illius restringendae gratia, eis aliquando praepositur ablatiuus cum praepositione à, uel ab. Post se autem à neutris quidē acquisitiuis profecta, datiuum assumunt.

Vt, Scruiitur tyrannis, Benefit multis à principe.

Alia non habent casum, nisi quem supeditat praepositio.

Vt, Itur in antiquam syluam, Luditur de tuo corio, Viuitur in diem.

INFINITIVA PERSONALIVM.

Infinitiuorum autem constructio quæ?

Infinitiuua uerborum personalium, quum ante se casum habent, duntaxat habent accusatiuum; post se uerò casus suorum uerborum.

Vt, Haecine flagitia facere te? hæc te admittere indigna genere nostro?

Excipitur infinitiuum Esse: nam hoc casum post se habet similem ei, qui ipsum continuo praecedit, etiam si is aliunde pendeat.

Vt, Ego precor esse tuus. CHRISTVS dedit omnibus esse beatiss. Apparet hunc esse seruum domini pauperis.

Latine tamen dicitur, Expedi uobis bonos esse: & Tibi licet esse fortunatissimum.

Quid aliorum uerborum item similes casus antecedentiū, hoc est, obtinentiū uim substantiui uerbi infi

bi, infinitiua, non etiã excipiuntur? Non opi-
nor: fere enim ad hunc modum construuntur:
Non possum resistere solus. Spero uideri tibi a-
micus. Gaudeo illum haberi doctum.

INFINITIVA IMPER-
SONALIVM.

Porro impersonalium infinitiua, quid? Hæc
constructione à thematis non differunt.

Vt, *Quis non uidet moris esse, præferri uitiosa rectis? Scit il-
lum pœnitere peccati.*

Iam uerò in summa, à quot partibus orationis exiguntur in-
finitiua? Duabus. A quibus? Nomine, & Verbo.

Nomine: ut, *Audax impingere colaphum, Qui est audacieux a
donner ung soufflet. Timidus uapulare, & c.*

Itẽ, *Facile est iugulare mortuũ, Il est aise tuer ung hõme mort.
Operæpretium est audire eorum stultitiam, C'est ung passe-
temps douyr parler de leur sotise.*

A uerbo actiuo: ut, *Cupio illum prouehi, Je desire quil soit
auancé. Cogito ab eo inire gratiam, Je pense dentrer en sa
grace. Negat sic esse, Il diët quil nest pas ainsi.*

A passiuo: ut, *Creditur fecisse illos uersus. Non uideris mihi
recte intelligere.*

A neutro: *Quid cessat intrò irrumperè? Quattendes uous de
uous s'ouurer la dedans? Quid cessatis eum adloqui?
Pergis esse Demea, Tu continues estre ung terrible homme, ou
ung chagrineux.*

A depotenti: ut, *Molitur oppugnare. Inficior me fecisse.
Reor illũ bene tibi uelle. Iandudũ aliquid ruri agere arbitror.*

Ab impersonalibus: *Non uacat audire. Cœpit non conueni-
re inter Christianos. Perueniri ad summam, nisi ex principijs,
non potest.*

GERVNDIA ET SVPINA.

Gerundia seu participialia uerba, & supina quem præ se casum, quem post se exigunt?

Gerundia & supina ante se nullum prorsus exigunt casum, post se autē quæ actiuam significationem habent, eosdē casus admittunt, quos habent uerba, à quibus descendunt.

Vt, Venio ad spectandum ludos. Eo seruitum tibi.

Quæ uero passiuam significationem præferunt, respuunt omnem casum.

Vt, Vrit uidendo foemina, id est, dum uidetur. Turpe dictu, id est, ut dicatur.

Nam posteriora supina in u, semper significāt passiuæ; eoq; omni exigentia carent.

Gerundia quot casibus uariantur? Quinq; Nominatiuo: ut, Petendum est pacem ab rege.

Genitiuo: ut, Certus eundi.

Datiuo: ut, Non sum tibi soluendo.

Accusatiuo: ut, Inter coenandum.

Ablatiuo: ut, In tribuendo suum cuique.

Cui debetur gerundium nominatiui casus? Verbo substantiuo acquisitiue, & resoluitur in opus est, seu oportet, & infinitiuum sui uerbi.

Vt, Iterandum est ista, id est, opus est, seu oportet iterare.

Quibus adhærēt gerūdīa in dī, genitiui casus? Certis quibusdam nominibus substantiuis.

Vt, Hoc ego ad te non tam cognoscendi, quam emendandi causa transmissi. Occasio scribendi. Nō est nunc narrandi locus.

Item paucis adiectiuis.

Vt,

Vt, certus eundi, gnarus bellandi, cupidus uisendi te.

Quibus iunguntur gerundia in do, datiu casus?
Hæc sunt admodum pauca, & ad hunc modum
fere habent:

Tibi soluendo non sum, Je ne suis pas suffisant a uous payer.
Cum est inficiando accusatori reus, Quand le defendeur ou ce-
luy qui est accuse peult nier a laccusateur.

Malahæc nondum comedendo matura sunt, Ces pommes ne
sont pas encores bonnes a manger.

A quibus pendent gerundia in dum accusa-
tiu casus? Ab his præpositionibus, ad, inter,
ante, ob. *ante ob in præpositionibus*

Vt, Ad dicendum locus ornatissimus est uisus.

Inter legendum uenit in mentem mihi, quod de lemuribus in-
audieram, En lisant, ou ainsy que ie liso ye, il mest uenu en me-
moire des esperits desquelz iauo ye ouy parle.

Quibus adduntur gerundia in do, ablatiu casus?
Quibus seruiunt præpositiones, in, de, è, uel ex,
à, uel ab, cum, pro.

Vt, Huius interfector si esset in confitendo, apud Ciceronem.
Cogitabat de redeundo in patriam.

E' uel ex defendendo, quam ex accusando uberior gloria cõ-
paratur. Verbum dictum est à uerberando.

Deterres à discendo, Tu le destournes dapprendre.

Ratio rectè scribendi cum loquendi coniuncta dicitur.

Pro uapulando quid pretij auferam? Que gaigneray ie pour
estre batu?

Mutantur gerundia in nomina adiectiua,
quæ gerundia Grammatici uocant, idè ad
ornas

Ornatum.

Vt, Non est tempus sperandi pecuniam. uenustius, imperan-
de pecunie. Complur. uineas oportet esse ad præbendum tan-
tos redditus uini. & tantos uini redditus præbendos, Il fault-
droit quil eust plusirs uignes pour telle rente de uin.

In accipiendo beneficium, & in accipiendo beneficio tenetur
quis agere gratias tenetur, est tenu.

Supina in am, quibus iunguntur? Verbis
aut participiis uel apertum uel latetem motum
significantibus.

Vt, Cur res perditum? Eo quaesitum Petrum. Mitto emptum
panem. Datur illa hodie Pamphilo nuptum. Venundantur libri
à bibliopoli. Admissus est spectatum.

Supina in u, quibus? Certis quibusdam noibus.

Vt, re digna memoratu. Optimum factu reor, le pense qu'il
sera bien fait. Iucundum uisu.

PARTICIPII CONSTRUCTIO.

Q Væ est participiorum natura? Vt posteriorum
suorum uerborum constructionem imitentur.

Vt, Amans uirtutem, amaturus literas, amatus à præceptore,
amandus à te, & tibi. Volens fugere. Abiens pransum.

REGULA GENERALIS.

Vbi significatio est eadem, ibi eandem oportet esse & con-
structionem.

ABLATIVI CONSEQUENTIAE.

Francisco primo Gallos regente: unde pen-
dent hi ablatiui? Non aliunde. Quomodo igitur
construuntur? Nimirum absolute: & resoluuntur
per cum, si, dum, postquam.

H

Vt,

Handwritten notes:
Vt, Cur res perditum?
Eo quaesitum Petrum.
Mitto emptum panem.
Datur illa hodie Pamphilo nuptum.
Venundantur libri à bibliopoli.
Admissus est spectatum.
Supina in u, quibus?
Certis quibusdam noibus.
Vt, re digna memoratu.
Optimum factu reor, le pense qu'il sera bien fait.
Iucundum uisu.
PARTICIPII CONSTRUCTIO.
Q Væ est participiorum natura?
Vt posteriorum suorum uerborum constructionem imitentur.
Vt, Amans uirtutem, amaturus literas, amatus à præceptore, amandus à te, & tibi.
Volens fugere. Abiens pransum.
REGULA GENERALIS.
Vbi significatio est eadem, ibi eandem oportet esse & constructionem.
ABLATIVI CONSEQUENTIAE.
Francisco primo Gallos regente: unde pendent hi ablatiui? Non aliunde. Quomodo igitur construuntur? Nimirum absolute: & resoluuntur per cum, si, dum, postquam.

Vt, Animante tuba galeatum serò dñi pœnitet: id est, cum, uel si, uel dum, uel postquam animat tuba.

Semper ne oportet alterum horum esse à participio? Etiam.

At qui dixit Cicero pro Milone, Quiniam nōdum libera ciuitate, tamen populi Romani comitijs liberaus est. Hic neuter ablatiuorum est à participio. Respondeo, In ingenus orationibus subaudiri ablatiuum ente, ut sit sensus, Ciuitate ente libera. Francisco rege, id est, ente rege: hoc est, cum nōdum esset libera ciuitas, & cum Franciscus esset rex.

Cur dicuntur ablatiui consequentæ? Quia eis designatur consequentia quædam.

Vt, Orto sole diēs est, id est, dū sol ortus est, sequitur sit dies.

Potest ne solus ablatiuus participij aliquādo ita poni absolute? Præteriti quidem temporis & generis neutri.

Vt, Dicto de participio, dicendum est de præpositione, id est, postquam dictum est. Cuiusmodi participium eleganter etiā in uicem succedit infinitiui: ut, Opus est factō, id est facere. Curabo adducium, id est, adducere. Quomodo dicitur Latine, Il doit uenir, Il doit lire? Venturus est, Lecturus est.

Item hoc, Il nous le fault prier, Orandus est nobis. Cela te fault faire, Id tibi faciendum est.

CONSTRUCTIONE PRÆPOSITIONIS.

Quot casus exigit præpositio? Duos. Quos? Accusatiuum & ablatiuum. Quæ præpositiones exigunt accusatiuum? Ad, aduersus, &c. Quæ ablatiuum? A, ab, &c. Quæ utrunque sibi

sibi uendicāt: In, sub, super, & subter. Habent ne
semper hos casus præpositiones: Habent, dun-
taxat extra compositionem: alioqui degenerāt
in aduerbia: ut, præceptor est infra: prope est
dominus: iace extra. Quis delectus, & quæ ob-
seruatio est in præpositionibus, quæ exigunt
accusatuum: Disces exemplis sequentibus.

*Primum, ne dixeris, Iuit apud uos: sed, Iuit ad uos, Il est alle Ad.
chez uous. Nam ad significat ad locum, & ad personam, siue Apud.
rem quamlibet. Apud significat in loco, uel in persona, nec se-
quitur uerba motus.*

*Vt, Perioctauai apud te, l'ay couché chés toy. Apud tēplum il-
lum conueni, id est in templo. Il n'est pas uers Pierre, Non est
apud Petrum. Et differt à penes. Nam penes significat in manu Penes.
siue in potestate et dominio esse, quod nō significat apud. Tout
ce que j'ay est entre ses mains, & en sa puissance, ou il est saisi
de tout ce que j'ay, Omnia mea sunt penes illum.*

*Aduersus & aduersum, id est, contra. Ne Hercules quidē ad-
uersus duos. Si recte facis, aduersus ingenium tuum facis, Si tu
fais bien, tu le fais contre ta nature.*

*Contra stimulū calcem iactas, Tu regimbes cōtre lesguillon.
Princeps erga populum clemens. Erga, enuers.*

*Cis Alpes, deca les mons. Citra Sequanam, deca la Seine.
Citra pontem, Deca le pont.*

Accipitur pro sine: Citra Atlantiam, Sans uentance.

*Ultra opponitur citra: Ultra pontem, Dela le pont. Ultra
Sequanam, Dela la Seine. Trans mare, Dela le mer.*

*Circiter ad tempus refertur & ad numerum. Circiter Calen-
das Februariās, Enuiron le premier iour de Feburier. Circiter
duo millia, Enuiron deux milles.*

Circum. Alentour des murs sont les fosses, *Circum muros* sunt fossæ. *Circa forum*, *Circa tres annos*.

Intra, dedans. *Intra fortunam* debet quisq; manere suam.

Extra, dehors. *Extra oleas*, Hors des limites.

Inter os & ossam, Entre la viande & la bouche beaucoup de choses peuvent aduenir.

Ob rem tam paruam, Pour une chose si petite.

Ob oculos mors erat, La mort estoit deuant les yeux.

Propter te cæsus sum, J'ay este batu pour lamour de toy.

Secus uiam, Pres du chemin.

Ante apponitur præpositioni post. *Ante domum*, & *post domum*, non, *retro*. *Pone ædem uirginis matris*, Derriere l'eglise de nostre dame. *Pone se*, Derriere soy.

Supra, *contraria eius quæ est infra*. *Supra omnes homines*, Par dessus. *Infra omnes homines*, Dessous tous les hommes. *Cave dicas*, *Infra octo dies*, aut *infra annum*, sed *intra*.

Iuxta Paulum, Selon saint Pol.

Secundum. En uous est mon esperance apres Dieu, *In te est spes mea secundum Deum*.

Versus postponitur suo casui. *Portum uersus abimus*.

Vsque etiam postponitur, præsertim *ordinatum cum altera præpositione*: ut, *Ad multam usque noctem*. Sed & *præponitur*. ut, *Vsque in flumen*, & *usque somni tempus*.

Quis delectus, quæ ue obseruatio est *circa præpositiones*, quæ auferendi casum uolūt? *A*, *consonantibus tantum præponitur*.

Vt, *Venio à Petro*: ne dixeris, *uenio de apud Petrum*.

Ab, uocalibus, & *i*, consonanti, & liquidis *l*, & *r*. ut, *Ab Ioanne*, *ab Ioue*, *ab legibus*, *ab re*, sans cause.

Abs præponitur *t*, & *q*, ut, *Abs te*, *abs quiuis homine*.

Significant autem motum à loco.

Vt, A' gymnasio eunt in uicem stramineum. Et motum à personat: ut, Venio à nobis, Je viens de ches nous. Redeo à matre, Deuers ma mere. Item personam agētem, ut Doceor ab amicis.

Præterea accipiuntur pro post: ut, Non uidi eum à prandio, Je ne lay pas ueu depuis disner. Ab eo tēpore quid factum est? Depuis ce tēps la qua il este fait? Et pro de. Il est de ches uous. Est à uobis. Il est de la grange, Est à uilla.

Absq; id est, sine. Absque te esset, ego illum haberem rectum ad ingenium bonum. Triuiale est, Si tu non esses, &c.

S' il ne fuisse, i' eusse bien pourueu a mon cas, Absq; eo esset, ego rei meæ satis prouidissē.

Je suis fortuné en toutes aultres choses, si n' estoit ceste icy, Fortunatus sum cæteris rebus, absq; una hac foret.

Cum bonis agas consuetudinem, Hante les bons.

Coram præceptore, Deuant le regent.

Migrat in aduerbium, & significat, quod barbari dicunt, præsentia: ut, Cupio tecum agere coram.

Clam patre fecit, Il l' a fait sans le sceu de son pere.

Non clam me est, id est, non ignoro.

De significat materiam: ut, Carmen est de bello Troiano, id est, cuius materia est bellum Troianum: ubi ineptè diceretur, à bello Troiano: nam à, nūquàm significat materiam: quare non dicam magnanimus cōpositum est à magnus, & animus: sed ex, uel de: neq; à, ponitur usquam pro de.

Et tamen cōtrà de ponitur pro à: ut, Audiui de te, id est, abs te. emi de Petro, id est, à Petro. De, etiam significat propter: ut, Amat de te uirgine, de munere tuo, id est, propter.

E', & Ex, etiam ad materiam referuntur: ut, Anulus ex auro. Iungitur autem è, consonantibus tantum: ut, E' renibus laborat. Il a mal aux reins. Ad hunc modum, laborat è capite, è pectore.

Ex, & uocalibus, & consonantibus: ut, Ex usu tuo, meo, suo, nostro, id est, ad utilitatem tuam, meam, &c.

Ita, è re tua, sua, illius, & è dignitate uestra, &c.

Viuo ex sententia, Je uis a mon plaisir, ou a ma fantasia. Selon mon cœur. Ex animi sententia. Significat etiã post. Ex illo non audiui patrum. Barbarorum infantissimi hic usurpant de post, uel ex tunc. Je ne le uis depuis, Ex eo, siue ex illo eum non uidi. Combien y a il de iours que tu es uenu? Quotus dies est, ex quo uenisti? siue, Quotus dies est postquam uenisti?

Pro te hoc non facerem, id est, tua causa.

Significat etiam ante: ut, Quidam pro foribus te cõuentum expetit, Quelcun deuant la porte ueult parler a uous.

Infinitiuus ponitur pro nominatiuo, id est, loco nominatiui.

Præ oculis, id est, ante oculos: &, Supina nullũ præ se casum uolunt. Præ se fert fiduciam, Il se montre assurec. Præ te fers magnam grauitatem, Tu montres une grande grauite.

De force de paour il n'ose parler, Præ metu loqui non audet.

Præ nequitia, præ luxuria, præ amore.

Præ studio literarum dormire non potest, De force de l'estude & affection qu'il ha aux lettres, il ne peult dormir. Præ te alios nihili facis, Tu n'estimes riens les aultres au pris de toy. Præ manu nihil tibi dabo, Je ne te doneray riens deuant la main.

Tenus postponitur semper suo casui. Capulo tenus, Iusques au manche. Mento tenus, Iusques au menton.

Construitur etiam cum genitiuo plurali nominis significãtis res geminas, aut singularem numerum desiderantis: ut, Aurium tenus, nuptiarum tenus.

Quis delectus, & obseruatio est in ijs, quæ nũc accusatiuo, nunc ablatiuo gaudent:

Nam In, ubi est motus ^{pro} ad rem siue locũ, item ubi diuisio aut mutatio in aliquid significatur, accusatiuo iungitur.

Vt, Hæc uia fert in urbẽ, Ce chemin ua a la uille. Cicero inuictus est in Antonium. Comoda mihi librum in quatuor dies.

Ne dixeris, pro quatuor diebus.

Non peto nisi in unū diē. Alium famulum quærito in hunc diē,
Cerches ung aultre ualet pour aujourdhu.

Seruato aut emito perdicem in cœnam, pour le soupper.

Ei dicas in aurem, Dis luy a l'oreille.

Redijt in gratiam cum socio, Il est retourné en grace avec son
compaignon. Scinditur incertum studia in contraria vulgus.

Erasmus phrasin Græcam feliciter uertit in Latinam.

Pro erga: ut, Multa in me contulisti beneficia.

Cum uerò significatur in loco siue in re quippiam aut agi, aut
esse, in, ablatiuum adsciscit: ut, Nunquam uersatus es in schola
Parisiensi? Prodeambulemus in basilica palatina, Pour menons
nous parmy la salle du palais.

Sub, accusatiuum requirit cum motum ad rem, siue locum,
item quum paulò antè uel circa, aut etiam paulò post signifi-
cat: ut Descenditur sub terram. Non cadunt hæc sub oculos.
sub horam prandij exercetur iuuetus cõmissionibus, seu concer-
tationibus literarijs. Vulgo dicitur, Fiūt quaestiones paulò ante
prandium. Sub lucem exportant calathis, id est, circa lucem, ad-
ueniente die. Sub rem diuinã examinantur prælecta, id est, pau-
lò post. Vbi autem nihil tale est, ablatiuo gaudet: ut, Pernoctauit
sub dio. 1° ay couche au descouuert, ou a la lune. Recubas sub
tegmine fagi.

Super opponitur præpositioni subter. Et ubi est motus ad rē
siue locum, iungitur accusatiuo: ut, Super Garamãtas & Indos
Proferet imperium. Vbi motus non est, accusatiuo & ablatiuo
indifferenter apponitur: ut, Poteris mecum requiescere super
fronde uiridi, & super frondem uiridem.

Significat & de, sed tum cõiuncta est ablatiuo: ut, Multa super
Priamo rogitans, id est, de Priamo.

Subter, cuius una est significatio, eaq; contraria ei, quæ pro-
prie est super, sine delectu, aliàs accusatiuo coheret, aliàs abla-
tiuo

tiuo : ut, *Subter aqua*, aut *subter aquis pulchrè urinatur*, Il plonge gaillardement, ou il nage entre deux eaves.

CONSTRUCTIO ADVERBII.

Cum quot casibus construítur aduerbium?
Cum quinq;, nominatiuo, genitiuo, datiuo, accusatiuo, & ablatiuo.

Quæ nam aduerbia construuntur cum nominatiuo & accusatiuo?

Aduerbia demonstrandi, *En improbitas*, *En quatuor aras*, *Ecce tibi status noster*. *Tibi*, datiuus est generalis. *Ecce rem*. *En*, exprobrãdi tantum accusatiuum uult: ut, *En astutias*. *En animum bonum*: ironicè.

Quænam construuntur cum genitiuo?

Primo aduerbia temporis: ut, *Tunc temporis*, *alors*. *Interea loci*, id est, *temporis*. *Pridie eius dici*, *Le iour deuant*. *Postridie Resurrectionis*, *Le iour apres la resurrection*.

Construuntur etiam duo hæc posteriora cum accusatiuo. Ut *Pridie & Postridie Calendas Februarij*. Item cum particula *quàm*, & sine casu: ut, *Pridie quàm pateatur*, *CHRISTVS comedit pascha cum discipulis*, *Le iour deuant que nostre Seigneur souffrist*, & c. Et sine *quàm* etiam. *Venit ad me postridie clamitans*, & c. *Le iour apres il uint a moy crient*.

Quæ sunt aduerbia temporis interrogatiua? *Quando*, *quandiu*, *quandudum*, *quampriem*, *quàm mox*, *quoties*, *quousq;*.

Sunt & aliæ percontandi formulæ, *Quanto tempore*, *Quotum ab hinc*, *Ex quo*, *In quo*, & *Intra quod*.

Quæ redduntur per quãdo? *Heri*, *cras*, *pridie*, *postridie*, *perẽdie*, *apres le lendemain*: *nudiustertius*, *nudiusquartus*, & c. *diu*, *noctu*, *interdiu*, *iam*, *nuper*, *aliquãdo*, *aliàs*, *olim*, *dudum*, *pridie*,

tum

Quæ sunt quæsitiva aduerbia loci? Vbi, id est, in quo loco. Vnde, id est, à quo loco. Quò, id est, ad quem locum. Quà, id est, per quem locum. Quorsum, id est, quem locum uersus.

Quousq; id est, quem locum usq;.

Quæ respondentur ad ubi? Hic, istic, illic, ibi, intus, foris, utrobq;, passim, nusquam, supra, infrà, subtus.

Quæ respondentur ad unde? Hinc, istinc, illinc, inde, éminus còminus, alicunde, undecunq;, supernè, infrènè.

Quæ respondentur ad quò? Huc, istuc, illuc, eò, illò, aliquò, quoquò, quocunq;, intrò, foras, peregrè, supra, infrà.

Quæ respondentur ad quà? Hàc, istàc, illàc, quaquà, quacunq;, quaquauerfus.

Quæ respondentur ad quorsum? Horsum, istorsum, illorsum, quoquouerfus, sursum, deorsum.

Quæ redduntur ad quousq;? Hucusq;, istucusque, illucusque, eousque, aliquousq;.

Quis de his omnibus traditur canon?

Aduerbia localia seu quietis, seu motus significationē præferentia, uerbis aut participijs adduntur, quorum significatio, ad eundē motū aut quietem pertineat: ut quum absit motus, dicamus fui, amaui, docui illic, &c. Si adsit motus, atq; is ad locū, dicamus, illuc ueni. Si per locū, hàc iter facit. Si de loco, hinc proficiscuntur.

Tertio construuntur cum genitiuo aduerbia quantitatis: Satis uirium, parum animi.

Multum, paulum, paululum, dum aduerbia modò sint.

Abunde cruditionis. Affatim lignorum, A force bois.

Singulare est, minime gentium, pro nequaquam. Instar montis.

Instar mortis est hoc pati, Cest aut àt que mourir dendurercecy.

Porro

Porro ut summam celeriter cōprehendam, Sunt in aduerbijs, quæ à quibus deriuantur, datiuum accipiunt: ut, Veni obuiam illi: nã obuius illi dicitur. Canit similiter huic, sicut similis huic.

Comparatiua etiam, & superlatiua constructionem seruant nominum, unde profecta sunt.

Vt, Melius te dicit, id est, quàm tu. Plus quingentis colaphis. Maxime omnium, &c. Subseruit generalis regula, Vbi significatio est eadem, hic quoq; eandem conuenit esse constructionẽ.

De accusatiuo patuerunt exempla, Pridie Nonas, &c.

CONSTRUCTIO INTER= IECTIONIS.

Cum quot casibus cohæret interiectio? Quatuor: Nominatiuo enim, accusatiuo, & uocatiuo gaudent apponi O, Prò, & Heu.

Vt, O magna uis ueritatis. Prò dolor. Heu dementia.

O insignem impudentiam.

Aliquando tamen hic supprimitur O: ut, Miserum me.

Prò Deum atq; hominum fidem.

Heu stirpem inuisam.

O Pamphile salue. Prò Deus immortalis. Heu socij.

Hei autem, & Veh datiuo: ut, hei mihi, ueh tibi pharisæe.

CONSTRUCTIO CON= IUNCTIONIS.

Coniungunt similes quidẽ casus, & modos, sed res tamẽ diuersas, coniunctiones copulatiuæ, & disiunctiuæ, item uoculæ tam, quàm, nisi, præterquam, & fere aduerbia similitudinis: dum ne diuersum sit regimẽ.

Vt

Vt, Fregisti arcum, & calamos. Semper honos, nomenq;
 tuum, laudesq; manebunt. Paupertas laudatur & alget.
 Amplectitur tum literas, tum uirtutem. Colit cum eruditos
 omnes, tum in primis Budeum. Hoc Petrus uel Ioannes fecit.
 Seu Claudius, seu Henricus habet.

Vbi regimen est diuersum.

Interest mea, & Petri. Emu caroleo, & pluris.

Vtrius numeri oportet esse ita coniunctos ca-
 sus siue modos? Si copulatiua est coniunctio,
 pluralis numeri.

Vt, Claudius, & Simon sunt æquales, Ego tuq; scribimus.

Si uero disiunctiua, singularis. Vt, Hoc Plato uel
 Cicero tradit. Aut frater tuus, aut tute sublegisti.

Paradigmata de reliquis.

Tam doctus est, quàm pater fuit. Ne dixeris, est tam doctus
 sicut tu, sed quàm tu. nec significat tantum sicut: sed, quantum.
 Tam penè cecidi, quàm tu. Nemo nisi stultus ita sentiret.
 Auarus nulli rei præterquàm pecuniæ studet. Magnificus quasi
 rex. Superbit tanquam leo, &c.

Quot sunt ordines cōiunctionum? Tres. Qui? Præpositiuus,
 Subiunctiuus, & Communis.

Quæ sunt coniunctiones præpositiui ordinis? Et, ac, atq; , at,
 ast, aut, neq; , nec, si, quin, quatinus, sin, seu, siue, nisi, ni.

Quæ sunt cōiunctiones subiunctiui ordinis? Que, ne, ue, qui=
 dem, quoq; , autem, uerò.

Quæ sunt communis? Ferè reliquæ, ut equidem, igitur, tamē,
 ergo, &c.

F I N I S.

D I S T I C H O N.

Simplicium ratio prior: altera compositorum.

E' membris corpus nascitur omne suis.

MODVS EXA-
MINANDAE CON-
structionis in oratione, Ioanne
Pelissone Condriensi
autore.

IOANNES PELLISSO

CONDRIENSIS R. IN CHRIS-

to P. ac D. Domino Claudio à Tur-

none, Viuariensi Episco-

po S. P. D.

ME LONGE' sefellit quorundam persuasio, antistes amplissime, futurum, ut cum suavissimus nepos tuus Lutetiae mihi curandus esset, nullam tamen in eo erudiendo operam sumerem: satis enim profecturum illum, dum frequens, & assiduis in scholis suis uersaretur. Quòd nisi me ei præceptorè omnino præbuissem, bonamq; diei cuiusq; partem eum in cubiculo unà mecum retinuissem: periculum erat profecto, ne temporis, & rei iactura fieret: ita sibi nō pueris delegatam docēdi provinciam gerunt quidam, præsertim qui extremis gymnasiorum classibus præficiuntur. Qua in re, quantum ab eiusmodi hominibus peccetur, non est quòd palàm faciam: neq; enim tutum est, in qua sum naui, hanc ego ut perforē. Itaq; elegantissimum nobilissimumq; puerum nepotē tuum semper hīc, quoad eius fieri potuit, seorsum docui. Quo pacto, quaq; uia, è Rudimentis, quæ superiore anno ad utilitatem eius conscripsi, simul ex interrogatiunculis, quibus illum solitus sum exercere in Terentianis comœdijs, & epistolis Ciceronianis, cōiectes licebit. De re utraq; editus est libellus. Huc enim me pepulerunt amici, quòd dicerent magno puerorum commodo id cessurum, si qui ex parum exercitatis præceptoribus, aut hāc docēdi rationem sequerentur, aut exemplo meo adducti, meliorem excogitarent. Ut ut erit, certè & meam in te obseruantiam, & meum in nepotem tuum studium declarauerim. Nam è duobus illis libellis alterum amplitudini tuæ, alterū adulescētulo dicavi. Nec uerò

me

De Turone eode M. de Turone de Turone

me nominis tui magnitudo deterruit, quo minus sperarim fore, ut boni consuleres, quicquid quoquo modo facerem nepotis tui causa, quem tua pietas honesta conditione diligentiae meae credidit. Quamobrem te exoratum uelim, ut quod mihi de tua humanitate sum pollicitus, id quemadmodum antea in alijs semper, ita nunc quoque in hoc per te mihi liceat experiri. Interea precibus à Deo & domino nostro IESU CHRISTO petam, ut mihi det adulescētulū ita instituere, ad suam ipsius laudem, & sanctissimum animi tui uotum, ut qualem tu eum euadere cupis, talem, id est, bonum & sapientem tibi reddere tandem possim. Bene uale praesul ornatissime. E' Coqueretio apud Parisios, v. Non. Octob. Ann. M. D. XXIIX.

IOANNIS PEL

LISSONIS CONDRIENSIS DE
modo examinandæ constructionis
in oratione Dialogus.

Interlocutores, Præceptor & Discipulus.

P R A E C E P T O R.

D I C mibi adulescentule, quis tibi enarratur autor? D. M. Tull. Cicero. P. In quo opere? D. In epistolis familiaribus. P. Recita tibi prælecta. D. Ego omni officio, ac potius pietate erga te, cæteris satisfacio omnibus: mihi ipse nunquam satisfacio. Tanta est enim magnitudo tuorum erga me meritorum: ut quoniam tu nisi perfectare, de me non conquisisti: ego quia non idem in tua causa

causa efficio, uitam mihi esse acerbam putem. P. Non progredieris ultra? D. Nempe quòd hic putem esse periodum.

Periodus qd. P. Quid uocas periodum? D. Orationis continuationem usque ad id, quo sensus concluditur. Id est, In lectione totam sententiam: seu maius, orationis uelut integrum quoddam corpus.

P. Græcum nomen est periodus? D. Scilicet. P. Quomodo interpretatur Latine? D. Quintiliano autore, uel ambitus, uel circumductus, uel continuatio, uel conclusio.

P. Quur ambitus, uel circumductus? D. Quòd in orationis serie ea sit uocum circuitio ac comprehensio, qua & impletur, & absoluitur sententia. P. Quur autem conclusio? D. Quia non prius est periodus, quàm ad extremam clausulam peruentum est.

Eius species Quid, periodi quot sunt partes? D. Duæ, colon & comma. Ex his enim constat omnis periodus: siquidem ex commatis fiunt cola, ex colis periodi. P. Non his quoque Latina nomina data

κῶλον, sunt? D. Prorsus. Illi membrum: huic incisum. P. Quid

Membrum. appellas membrum? D. Perfectam quidem orationem, sed cuius uis tamen sensus adhuc pendeat, atque aliud quippiam sibi ad-

Incisum. iungi postulet. P. Quid incisum? D. Membri partem, quæ ab eo integro abscissa, per se nihil efficere posset.

P. Quenam ea est membri pars? D. Orationis partium structura, cui finitum deest uerbum: aut cui etiam si uerbum adest, sensus tamen non conquiescit, sed ad membrum quasi metam properat, quemadmodum membrum ipsum ad periodum re-
ctà tanquam sententiæ uerticem currit, quem ut pertigit, con-

quiescit: quo fit, ut si quid sequatur, alia sit oratio. P. Quid ergo differunt colon & comma? D. Colon dictum est à corpore abscissum integrum membrum. Comma quasi trunca pars membri à corpore amputata. Corpus autem orationis intelligi uolo. P. In omni colo, quid primum quærendum est? D. Verbum opinor. P. Næ hic scopus est. Conuenit enim ante omnia in uerbum inspicere, quid sibi id uelit, & quid agat: an perficiat

ciat

ciat sensum, nec ne: unde, quò feratur, id est, quid ante se, quid post se exigat: quur hunc potius, quàm illum admittat casum: quur alicubi interueniat præpositio: quid ei faciat aduerbium: breuiter quo pacto quæque dictio cum eo constructa sit. Nam è uerbo ferè pendet omnia. P. Cæterum quo pacto hæc perspicias omnia? an pro arbitrato, & de animi tui sententia? D. Imò uerò ex certo quodam Grammaticorum præscripto, textum in ordinem scholasticum redigam: & quod inuolutum erit explicabo. P. Expecto quid dicas. D. Primum si erit uocatiuum, Vulgaris cõ ab eo incipiam. Hinc continuo ueniam ad nominatiuum, quod struendi rã suppositum uerbi dictitant. Deinde uerbum ipsum capiam: cuius accedet, si quod aduerbium eius significationem declarabit. Tum casus omnes adiungam, quos uidero constructos cum eo à parte posteriore. Ut ad pauca redeam, Quæcunque dictio alteram adsciuerit, hanc ei præponam. Ita fiet, opinor, ut omnia mihi sint aperta. P. Rectè sentis. Verum non sunt alia, unde isto pacto sententiam ordiare? D. Sunt profecto, & quidem multa: Nempe aduerbia demonstrandi, hortandi, uocandi, respondendi, optandi: quædam temporis, ut cum, dum, quando, quandoquidem, &c. Item aduerbia interrogandi, negandi, eligendi, prohibendi, ordinis, similitudinis. Præterea interiectiones, & ferè coniunctiones: ab his omnibus initium capit grammaticus ordo. Præcedunt etiam interrogatiua, relatiua, negatiua, diuisum, & antecedens relatiui, cuiuscunque casus fuerint. P. Quur nunc ordinem scholasticum, nunc grammaticum nominas? D. Scholasticum dico, quòd in scholis protritum sit: grammaticum, quòd iuxta canones grammaticos constituatur. neque is est, quo teximus orationem, certe quum ipsi eleganter aut loquimur, aut scribimus: tunc enim tale nihil obseruamus. Nam quomodo loquuti sunt ueteres Latini, alia ratione non habita, loqui studemus. Sed est resolutio quædam textorum, qua docendi gratia in autoribus enarrandis utimur.

P. Agedum ergo, in hac periodo, cola quot sunt? D. Sex. P. Cedo quæ? D. Ego omni officio, ac potius pietate erga te, cæteris satisfacio omnibus: primum colon est. Mihi ipse nunquam satisfacio: secundum. Tanta enim magnitudo est tuorū erga me meritorum: tertium. Vt quoniam nō nisi perfecta re de me non conquiesci: quartum. Quia non idem in tua causa efficio: quintum colon est. Vitam mihi esse acerbam putem: sextū, in quo est periodus, & clausula, id est, totius sententiæ conclusio. P.

Quot in eadem sunt commata? D. Tria. P. Fac uideam.

D. Nam in primo membro sunt duo. Prius est, Ego omni officio. Alterum est, Ac potius pietate erga te. Tertium est in membro illo, Quoniam tu nisi perfecta re de me conquiesci. Nisi perfecta re, comma est seu incisum. P. Quæ sunt in his omnibus necessariò animaduertenda? D. Ea ipsa quæ in constructione partium orationis requiruntur, conuenientia, exigentia, delectus, ordo. P. Ordina ergo primum colon.

D. Ego satisfacio omnibus cæteris omni officio, ac potius pietate erga te. P. Dic uerbum. D. Satisfacio. P. Quid significat satisfacere? D. Satisfacere generale est in præstando, efficiendoq; illud, quo quis contentus sit: uulgus Gallicum dicit contentare. P. Quodnam uerbum est? D. Personale. P. Finiti modi, an infiniti? D. Finiti. P. Cuius? D. Indicatiui. P. Quæ est eius exigentia? D. Exigit ante se nominatum personæ agētis eiusdem secum numeri & personæ, & post se datiuum personæ patientis, cum ablatiuo sine præpositione, si sensus exigit. P. Cur addis, si sensus exigit? D. Quia potest carere ablatiuo: ut, Hoc mihi non satisfacit, id est, non explet mihi animum. P. Quis est canon de nominatiuo anteriore? D. Omne uerbum personale finiti modi exigit

Pete ex rui= ante se, &c. P. Quis de datiuo posteriore? D. Omne uerbum dimentis au cuiusque generis habere potest etiam præter alios casus, &c. P. Quis autem canon de ablatiuo sine præpositione? D. Cum

omni

omni genere uerborum instrumentum quoduis, item causa efficiens, item actionis modus, &c. P. Ostende eius generis nominatiuum ante uerbum. D. Ego. P. Expressus ne est, an subauditus? D. Expressus est. P. Quur expressus, quum in uerbis primæ & secundæ personæ satis intelligatur nominatiuus? D. Quia in eo est emphasis. P. Quid est emphasis? D. Figura altiore præbens intellectum, quàm quem uerba per seipsa declarant. P. Hanc ergo monstra hîc esse. D. Nanc ita capio: O Lêtule, quàm sint in te officiosi alij amici tui, non scribo: sed de me illud tibi affirmo, me amicum tibi talem esse, me in te ita officiosum esse: sic agnoscere, sic in memoria habere tua in me merita, ut dicant quidem omnes, eorum me nihil ommittere, quæ amici gratia, eius quidem, cui plurimum debeas, par sit obire & præstare: sed tamen omnia cum faciam, & nihil intentatum tua causa relinquam, mihi ipse uidear nihil facere, adeo magni pendo, quæ tu mea causa fecisti. P. Ostende conuenientiam. D. Ego, est numeri singularis & primæ personæ: satisfacio, item est numeri singularis & primæ personæ. P. Quid est conuenientia? D. Orationis partium inter se certus in aliquot accidentibus suis consensus. P. Quotuplex est conuenientia? D. Triplex. Nominatiui cum uerbo, Adiectiui cum substantiuo, & Relatiui cum antecedente. P. Ostende à posteriore datiuum. D. Cæteris omnibus. P. Cæteris, quomodo constructum est cum omnibus? D. Sanè in recta adiectiui cum substantiuo cõuenientia: utrunq; enim est numeri pluralis, datiuus casus, & masculini generis. P. Adiectiui cum substantiuo, atqui utrunq; est adiectiuum. D. Noo inficior, si extra hanc orationem accipiantur. Sed hîc, omnibus, uim obtinet substantiuum à nominatiuo omnes, omnium &c. P. Quid in hoc deputas elegans? D. Quòd ipsum nouissimo sit loco positum. Præceptio nanq; est elegantia, Superlatiuus, negatiua nomina, nomen omnis, & quodlibet adiectiuum, quo magnificum quiddam

significatur, post alia ut quum frequentissimè collocari solent. Paradigmata sunt, Non offertur dicendi materies amplissima.

Qui suo iure cedere ultro uelit, reperias neminem. Quæ tu dixisti, uera sunt omnia. Alexander ille magnus. P. Cedò ablatiuum sine præpositione. D. Omni officio. ac rursum hic adiectiuum cõgruè iunctum est substantiuo in eodem numero, ge-

Officium
quid.

nere, & casu. P. Quid propriè est officium? D. Quod quisque efficere debet pro suæ conditione personæ, in quo animaduertere oportet, quid loco conueniat, quid tempori, quid rerum aut personarum dignitati: Gallicè, Le deuoir dung chascun: ut, In familia bene instituta, omnes in officio esse oportet, En une maison bien ordonnee fault que chascun face son deuoir. Vnde qui officium suum facit, is est, qui rectè facit.

Nam officium dicitur quasi efficium, ab efficiendo, quod unicuique personæ congruit. Conuenit autem, ut quisque merentibus uel honorem exhibeat, uel opem ferat: quo factum est, ut officium beneficium dicatur siue obsequium, Honneur, plaisir, seruire. Ut, Officij gratia deduximus eum, Nous l'auons accompaigné pour luy faire honneur. Item: Quandoquidem tuum in me officium mihi exprobras, nullam tibi habeo gratiam, Puis que tu me reproches le plaisir que tu m'as fait, ie ne t'en scay point de gre. Et, Eius in te officia ei rependere non posses, Vous ne luy scauriés rendre les seruices qu'il

Officiosus.

uoues a fait. Hinc officiosus. Il ma tousiours fait tout plain de plaisirs & seruices, Semper in me officiosus fuit. Vnde & officiose aduerbium, quo sic licebit uti, Dis a ma mere que ie me recommande a elle, tant humblement que ie puis, Matri meæ salutem, quàm potes officiosissimè, nuntiato. Habes præceptor de nomine officium, quæ dicenda putauit. P. Probo. Caue igitur dixeris seruitiũ, ad istum quidem sensum: significat namq; hoc idem quod seruitus. Dic, Non functus es amici officio, Non fecisti amici officium, Tu nas pas fait ce que ung amy doit

doibt faire. Nullum tuum erga me agnosco officium, Je ne sache point que tu mayes fait service. Quod in me contulisti officium? Quel service mas tu fait, ou quel plaisir? P. Ac, quomodo hic positum est? D. Inter duos ablatiuos, quos connectit. P. Cedò quos? D. Officio & pietate. P. Quo canone eos coniungit? D. Coniungunt similes quidem casus, & modos, sed res tamen diuersas, &c. P. Cuius ordinis coniunctionum Ac? D. Præpositiui. P. Quare? D. Quia postponi non potest. P. Ac potius pietate, est ne hic figura quæpiam? D. Est. P. Quenam? D. Quam Rhetores Correctionem appellitant, quum id tollitur, quod primò dictum est, & pro eo reponitur, quod magis idoneum uidetur. P. Ablatiuus pietate, unde pendet? D. A tergo uerbi satisfacio, eadem ratione qua ablatiuus officio. P. Pietas quid propriè significat? D. Diuinum cultum, siue obseruantiam quandam, & reuerentiam cum omni officio: primùm in Deum, deinde in patriam, tum in parentes, præterea in propinquos & sanguine coniunctos, postremò in eos omnes, à quibus magnis affecti beneficijs simus. Græcis est, *ὁσιότης*, & *ὁσιότης*, quod est pietatem colo, *ὁσιόμα*, colo, ueneror, &c. Gallis uernacula lingua, L'honneur & reuerence, lo-beissance & service que nous debuons a Dieu premierement, apres la charite & amour que nous debuons auoir enuers nostre pais, a noz pere & mere, a tous noz superieurs, à ceulx qui sont de nostre lignage, qui sont noz parens, a tous ceulx qui nous ont fait de grands biens. En somme, lamour singuliere & affection que nous auõs a quelcun qui nest en rien inferieur a nous. Pietas enim significat etiam singularem amorem: & plus est longè, quàm officium. P. Vt dicis Latinè, C'est ung homme tresdeuot a Dieu? D. Vir est summa in Deum pietate. In Deum admodum pius. Homo pietatis in Deum non uulgaris, egregiæ, eximie. P. Deuotus ergo & deuotio hic non usurpas? D. Quippe quæ barbara sint in eo significatu. P. Dic

etiam Latinè, Il ha bien aimé son pere & sa mere, & les ha bien serui. D. Pius fuit in parentes. P. Significat ne etiam pietas, quod Gallicè dicitur, pitié? D. Actiue fortasse, passiue non uidetur. P. Quomodo actiue? D. Ut, Non secus in me pius fuit, quam pater in filios, id est, ut exponit Perottus, misericors, benignus. Passiue, C'est grand pitié de cest homme la. Non hïc dicam, magna est eius hominis pietas, sed miseria: misera est illius hominis cōditio, miser status. C'est pitie de ueoir cela, Miserũ est id spectare: res misera est, si id spectes. Il y a pitie en moy, Miser ego sum. Et ien ay pitie, Me miseret eius, illius: non autem pietatem habeo. P. Iam tandem, quis auctori delatus in his fuit? D. Nimirum, ut officio potius diceret, quam obsequio. Nam officiũ magis nescio quomodo in eos quadrat, qui se ijs magnopere deuinctos esse fatentur, quorum gratia quippiam faciunt, aut præstant. Et pietate: in quo nomine plus multo ponderis est, quam si dixisset, aut amore, aut obseruantia, aut aliud quiduis eiusmodi. P. Erga, quod genus dictionis? D. Præpositio. P. Quid hïc facit? D. Declarat nomen pietate: sic enim est, pietate erga te, id est, quam ego habeo in te, si ita liceret dicere. P. Illud te, cuius casus? D. Accusatiui. P. Quur potius accusatiui, quam ablatiui? D. Quia erga, flagitat accusatiuum, non ablatiuum. P. Quid significat erga? D. Gallicè, enuers quelcun: refertur enim ad personam, non ad rem. Et capitur serè in bonam partem, nonnunquam etiam in malam. In bonam: ut, Pius erga parentes. In malam, Je nay rien mespris enuers uous, Nihil erga te sum commertus, nihil erga te peccaui. Item erga me contumeliosus, Qui me fait tout plein de uillenie & oultrage. P. Quur dixisti non referri ad rem? D. Quia non satis Latinum est, Turbaris erga plurima: dicendumq; circa. P. Profer secundum membrum. D. Mihi ipse nunquam satisfacio. P. Ordina. D. Ipse nunquam satisfacio mihi. P. Ostende uerbum. D. Satisfacio.

P. Nominatiuum à fronte. D. Ipse. P. Conuenit'ne huic satis cum illo? D. Satis. P. Planum fac. D. Ipse, est nominatiuus singularis numeri, primæ personæ: & satisfacio, est eius uerbum, item singularis numeri, primæ personæ. Quid, non tradunt Grammatici, casus nominandi omnes esse tertiæ personæ, præter Ego, & nos, qui sunt primæ personæ, Tu, & ues, qui sunt secundæ? D. Tradunt. P. Teneo regulam? D. Teneo. P. Profer in medium. D. Omnia nomina, pronomina, & participia sunt tertiæ personæ, exceptis, & c. P. Quis sit igitur, ut illud ipse hinc sit primæ personæ? D. Quid, quod idem posset esse secundæ, si uerbum esset secundæ? P. Ain' uerò? D. Quippe, quod sit cuiusq; personarum indiscriminatim: ut, ipse lego, ipse dormis. P. Da uerbi casum à posteriore. D. Mihi. P. Quis casus est? D. Datiuus. Nam ut iam dixi, uerbum satisfacio, exigit post se datiuum. P. Est'ne aliud quicquam cum hoc uerbo? D. Aduerbium temporis nunquam. P. A' tergo'ne, an à fronte? D. Istud quæri non solet de aduerbio, sed tantum de casu. Aduerbiū utrobiqu; attexas licet, modò iuxta uerbum: huic enim adhæret, ut eius significationem explanet atque impleat. P. Quid est, mihi ipse nunquam satisfacio? D. Non facio ad cupiditatem meam, non expleo mihi animū, non facio satis meo tui studio. P. Non'ne satisfacio cōpositū est ex satis & facio? D. Quid tum postea? P. Nam tu dissoluis compositionem. D. Quid inde dispendij? non'ne itidē dicimus, adeo te, & eo ad te? P. Optimè. Perge ad reliqua. D. Vis resoluam tertiū colon? P. Si uidetur. D. Magnitudo enim meritorū tuorū erga me est tanta. P. Quodnā est uerbū? D. Est. P. Quis nominatiuus? D. Magnitudo tuorum erga me meritorū. P. At enim, tuorum erga me meritorū, nominatiuus nō est. D. Esto, sed unā sunt cū nominatiuo. P. Quis sic? D. Quippe genitiuus meritorū, pēdet ex nominatiuo magnitudo: & tuorū, est eius adiectiuum: & illud erga me, pendet ex eodem genitiuo meritorū. Nam sen

sus est: meritorum erga me, id est, eorum quæ in me contulisti, hoc est, curæ & diligentia, quæ tu in salutem meam contulisti.

P. Est ita, ut dicis: sed quur potius genitiuum illum cum nomine, quàm cum uerbo cõstruis? Nam uerbum Est, etiam genitiuũ adinmittit. D. Quia sensus orationis ostendit ad nomen, non ad uerbum referri. Is enim sensus est, ut dixi, Car la grandeur des biens que tu mas fait, &c. Iam est canon, Substantiuum nomen si ad alterum diuersæ rei substantiuum quoquomodo spectat & refertur, cum eo iungitur in genitiuo. P. Consentit adiectiuum cum substantiuo? D. Consentit. P. Demonstra. D. Tuorum, est adiectiuum numeri pluralis, genitiui casus, & neutri generis. Itemq; meritorum, est substantiuum eiusdem numeri, casus, & generis. P. Quod adiectiuum est tuorum? D. Pronomen. P. Quotuplex est adiectiuum? D. Triplex. Nomen, ut bonus. Pronomen, ut tuus. Participium, ut legens. P. Est ne hic alia conuenientia? D. Est. P. Quæ? D. Nominatiui cum uerbo. P. Ostende. D. Magnitudo est. P. Est tanta, dicis etiam conuenientiam nominatiui cum uerbo? D. Non. P. Quid igitur? D. Exactionem. P. Quapropter? D. Quia is nominatiuus tanta, cõstruitur à tergo uerbi: uerbum enim substantiuum exigit post se nominatiuum, qui ad eandem rem pertinet, quam significat nominatiuus anterior. P. Tamen nec numero, nec persona disidet ab eo uerbo. D. Sit ita sanè: eo ne continuo uerbum tenebitur conuenire cum nominatiuo posteriore? Minimè uerò, quia uestes sunt lana: non, est lana, dicimus. Atque de hoc præceptum est, Si uerbum substantiuum post duos aliquos nominatiuos diuersorum numerorum ponitur, ipsum conuenit cum proximio: Si autem inter duos, cum priore tantum: ut, Omnia pontus erat: uerba Dei sunt meditatio Christiani. P. Magnitudo meritorum tuorum, La grandeur de tes biens fait, &c. pulchrè hoc Latine dixisti. Ceterum quomodo dixisti illud, Que tu mas fait? Nõ enim uisus es mihi

mibi dicere, quæ tu fecisti mihi. D. *Ridiculum, quasi Latinam linguam oporteat seruire Gallicæ.* P. *Quid tum postea?* D. *Nempe quòd nihil æque Latinam linguam corrumpit ac contaminat, atq; si quis hanc ad Gallicam aut aliam peregrinam linguam, uelut obtorto collo trahat, cum eadem sententia efferrè ferè soleat aliter Gallicè, aut Hispanicè, aut Germanicè, aut Italicè, aliter Latine.* P. *Vbi igitur enunciatus est sensus iste?* D. *In præpositione erga, structa cum accusandi casu me.* Siquidem, *Tanta est magnitudo tuorum erga me meritorum, perinde est (ut iam admonui) quasi dicas, Adeo magna sunt officia, quæ tu in me collocasti, &c.* P. *Erga præpositio quur structa est cum accusatiuo?* D. *Quia de grege earum est, quæ seruiunt accusatiuo casui.* P. *Meritorum quisnam intellectus, an idem qui hic est, Quòd uapularis, meritum est tuum?* D. *Vide quo sensu dicatur, bene mereri de aliquo: inde enim existunt merita, id est, beneficia, siue quæcunque præstantur & efficiuntur alterius gratia.* P. *Dic ergo Latine, Quant me recompenseras tu de tant de choses que i' ay fait pour toy?* D. *Quando mea in te merita repones, rependes, remetieris? quando meis in te meritis respondebis?* P. *Resolue quartum membrum.* D. *Vt quoniam tu non conqueisti de me, nisi re perfecta.* P. *Ostende uerbum.* D. *Conqueisti.* P. *Cuius generis personalium uerborum?* D. *Neutrius.* P. *Regula'ne formatum est?* D. *Non, sed figura.* P. *Quanam?* D. *Syncope.* P. *Quid est syncope?* D. *Ablatio literæ uel syllabæ è medio dictionis: ut conqueisti, pro conqueuisti.* P. *Quem casum adsciscit sibi à posteriore?* D. *Ponitur plurimum absolute: est enim uerbum neutrum absolutum: aut si quem casum post se admittit, duntaxat cum præpositione admittit.* P. *Admisit'ne hic quemquam?* D. *Etiam.* P. *Quem?* D. *Ablatiuum cum præpositione de: est enim, non conqueisti de me.* P. *Quid autem est, Non conqueisti de me?* D. *Id est, de me sollicitus esse non desisti:*

De præposi-
tio.

siisti : mearum rerum satagere non cessasti : aut potius de me, id est, propter me. P. Quot significata habet de? D. Circiter septem. P. Age, dic. D. Primo significat materiam: ut, Nunc disputamus de præpositionibus. Secundo significat à uel ex: ut, Emi domum de Petro, id est, à Petro. De pueris disce quis hoc flagitiū fecit, Sachez des enfans qui ha fait ceste meschancete. Quæsiui de Pompeio, id est, ex Pompeio. Clamat de uia, id est, ex uia: &, De fructu cognoscitur arbor, On cognoist l'arbre a son fruit. Domum hanc de patre cōduxit extruendam, Il ha prins a pris fait ceste maison de mon pere. Tertio significat propter, Latinè quidē: nā Gallicè ipsum de, auditur. Il est lassé du chemin, De fessus est de uia. Il est fort ioyeux de ses enfans, Letus est admodum de liberis suis. Id est, propter uiam, propter liberos, &c. Il uous aime fort de uostre Grec, Impense te amat de literis Græcis, id est, ob seu propter literas Græcas. La teste me fait mal du uent, Caput mihi dolet de uento, id est, propter uentum. Auditur & Gallicè propter, hoc modo uidelicet, Il est uenu une ambassade deuers lempereur en France pour la paix, A' Casare in Franciā uenit legatio de pace, id est, propter pacē. I'ay enuoyé mon garson chés le libraire pour changer ces liures, Puerū misi ad bibliopolā de libris istis cōmutādis. Quarto significat secundū, seu pro. Il fait selon sa coustume, De more facit, aut secundum morē. Cela ne se fera pas a ton plaisir, Nō id fiet de tua sentētia. Quinto Latinè significat per, sed Gallicè accipitur ipsum idem de. Je ne puis ueiller de nuict, De nocte uigilare non possum. Latinè id est, per noctem. Sexto perinde significat de, ac si dicas, quantum ad, siue quod ad. P. Expone exemplis. D. Quant a ce que uous mescripués de la pension de uostre fils, uous scaués que les uiures sont chers, toutesfois ie feray ce que uous uouldrés, De filij tui pensitatione, non te clam est, annonā quā sit cara, tamen quomodo tibi placuerit, faciam. De uostre fils, il me semble ueoir en luy tels signes de

uirtus

uirtu & engin, que ie ne puis faire, que ie n'espere de luy toutes choses souueraines, De filio tuo, ea uirtutis & ingenij signa uideor in eo perspexisse, ut nō possim, quin de illo summa omnia mihi promittam. Hic de, ita exponetur: Quod attinet ad pensitationem filij, qua de mihi scribis, &c. Et, quantum attinet ad filium tuum, uideor perspexisse in eo, &c. P. Quid est, Non conquisisti de me nisi perfecta re? D. Non desijsti sollicitus esse & anxius propter me, quoad effecisti, ut ab exilio reuocarer. Nihil cessauisti usque, ut me restitueres, inquit Cicero, significans Lentulum sua causa omneis labores excepisse, & nihil nō fecisse, quō suæ dignitati restitueretur. P. Vnde sensum istum colligis? D. E' uerbo conquiscere. Nam non quiescere, seu nō conquiscere dicuntur qui maxime student, & conantur aliquid. In id enim totos (quod dicitur) neruos intendunt, ut effectum dare queant quod cupiunt. Itaq; præ curarum multitudinem nec dormire possunt, nec remittere animum, & tamen nusquam uidentur defessi, cum nihil sit actuosius illis, ut iure dicantur inquietes, siue inquieti: seu ita sunt ad malum, ut feroces, & crudelēs: seu ad bonum, ut grauissimi & uehementer studiosi. Contrā conquiscunt securi, & quibus nihil est obiectum, quod magno opere curent, qui de nulla re laborant. P. Caterum que utendi ratio? D. Quiescas, Quietus esto, Gallicè, Laisse faire, ne te soucie. Sex ego te totos menses quietum reddam, ne sursum deorsum cursites, ne ue usque ad lucem uigiles. Ex Terentio. Gallicè, Je te osteray de peine ces six mois entiers, que tu ne courres tant ca & la, & ne ueillès iusque au iour. Item, Non prius quieuit, quam effecit illud, ut iuuentuti bonorum autorum lectione interdiceretur, Il na cesse, qu' il naic fait deffendre que les ieunes enfans naient a lire les bons auteurs. Non potest conquiscere de filio. Il ne peult auoir repos pour cause de son fils. P. Ergo quiescere etiam est Gallicè cesser? D. Næ: cessare enim proprie est Gallicè demerere, & tarder, ou arester a

faire quelque chose, ut, Cesso eum alloqui, Je demeure trop de parler a luy. Nec est quod addas nimis. Cessamus ire ad cœnā, Nous nous retardons d'aller soupper. At uero quiescere proprie est cesser. P. Da paradigma quodpiam. D. Do ex Terentio: Vt quiescant porrò moneo, & desinant maledicere, Je leur conseille doresnauant qu'ils cessent, & delassent a dire mal des gens. P. Non etiā cessare significat Gallice cesser? D. Quidni? Vt desinant, id est, cessent: & non cessat clamare, il ne cesse de crier. P. Nisi perfecta re, & c. Perfecta re, quenam hic pars orationis exigit hos ablatiuos? D. Nulla. P. Nulla uerò? D. Nimirum quòd non aliunde pendant. P. Quomodo igitur contexti sunt in hac oratione? D. Per se, & absolute. P. Quid hoc sibi uult absolute? D. Nempe quòd per se habent sensum. P. Quis scis? D. Nam sic resoluuntur, nisi perfecta re, id est, nisi quum perfecisti rem, nisi dum, quoad, seu postquam perfecisti rem, id est, negotiū, id est, illud effecisti, ut reuocarer. P. Ordina deinceps quintum colon. D. Quia, inquit, ego non efficio idem in tua causa. P. Quid in hoc pronomine ego, & in illo superioris membri tu, ita expressis, quid spectas? uidetur enim hic Cicero hoc illi uelut opposuisse. D. Videtur sanè, & ita est: satis enim apparet in eis eximiam quandam emphasim esse. Nam ut illud tu superius, ita hoc ego, multum habet ponderis, præsertim cum uerbo efficio: significat enim Cicero se magno conatu & molimine facere, quod Lentulus ipse sibi exoptabat & ambiebat: sed se non posse perficere: non enim posse id à senatu extundere, & c. P. Quid interest inter facio & efficio? D. Facere, est in opere esse: efficere uero, est in effectum.

Facere. perducere, & rem perfectam dare. P. Dic Latinè, Vous ne

Efficere. scauries faire, que les chiens tousiours nabayent apres ceulx quilz ne cognoissent. D. Non efficias, ne canes semper adlatrent ignotos. P. Rursum, Il a fait que ses gens ont le proces d'ung bon benefice. D. Illud effecit, ut sui euicerint lite

opimura

opimum sacerdotium. P. Profer, si quid aliud habet elegantie. D. Il ha tant fait par sa fâcherie que en la fin son filz ha prins ceste fille, Odio suo efficit, ut filius tandem uirginem hanc duxerit. Dicitur & effectum dare, pro efficere. Tu as beau faire, si ne feras tu pas cela, Facias satis licet, id certe effectum non redabis. P. Quid præterea è situ & collocatione uerborum huius ambitus notandum ducas? D. Nempe orationem uerbo optime claudi: nam cõquiesci, efficio, putem, & quod in sequenti clausula est oppugnat, in fine collocata sunt: quod ipsum, pro aurium iudicio imitari licebit. P. Quod aurium iudicium mihi narras? D. Id est, si compositio patiatur. P. Quid dicis compositionem? D. Eam quæ est è numeris orationis, obseruanda ab omnibus, qui ornatè & uerè Latinè dicere cupiunt. P. At enim non aperis, qui sint isti numeri. D. Res est difficilior certe mihi, quàm ut possim: nisi ratio quædam est concensus, & ut sic dicam, quadrantia uocum in contextu & serie orationis. Nam & pedibus suis quibusdam certis orationem metiuntur oratores, & ad eorum modulos cõnectunt singula, quo congruunt maximè. P. Quomodo enarras illud, in causa tua? D. In negotio tuo. P. At uerò causa quid proprie significat? **Causa.** D. Rem quæ, ut in hoc loco, controuersiam habet in dicendo positam cum certarum personarum interpositione. P. Expone Gallicè. D. Toute chose ou il ya a debatre & plaider pour quelcun: unde causa cadere, id est, perdre l'instance. Et causa **Cadere cau-** cadere, quitter le proces. Sed accipitur multis modis: ut pro **sa.** quadam defensione siue expurgatione, puta sic, **Dicere cau-** dices patri, quur à præceptore defeceris? id est, quomodo defen- **sam.** des te de hoc, quòd deseruisti præceptorem? quam rationem & excusationem habebis? sic enim ineptè & illepidè uulgò dicitur. Tu ne te scaurois deffendre de cela, Nulla tibi esse posset de hac re causa: hoc est, Tu nen scaurois auoir aulcune excuse. Quelle excuse trouueront ils? quæ diront ils pour leur deffense

deffense? *Quam causam reperient, quam causam dicent?* Dicimus præterea uenustè, *Causam haud dicas, causæ nihil dicas,* quin is sit profusus sui, id est, *Vous ne scauriez dire le cõtraire,* que cestuy la ne soit prodigue, id est, non possis inficias ire, non possis negare, concedas oportet, & c. Item pro recusare, & de-
 tractare. *Si tibi non soluero ad præscriptum diem, causam haud dico,* quin me in ius uoces, *Si ie ne te paye au tour dict,* ie suis content que tu me faces conuenir en iustice. Dicitur etiam, non causor, non causificor. *Si ie te trouue menteur, es tu content de-
 stre batu?* Si te mendacij conuincor, nunquid causare, quin uapules? *Diuersum est, Non sum in causa,* Ie nen suis pas en cause. *Quòd negotia malè gesseris, in causa est secordia tua. Quid cause,* quur non promoueas in literis? id est, quid uetat, quid prohibet? *Il ny ariè qui me garde de uiure a mon plaisir, si ie ueulx,* Nihil cause est, quur non obsequar uoluntati, si uidetur. Reperitur & causa pro conditione & statu: ut, *In eadem sum causa,* qua antea eram. *Ce nest pas tout ung de uous & de moy,* Ego & tu non sumus in eadem causa. P. Iam tandem dic clausulam & periodum. D. *Vt uitam mihi esse acerbam putem.* P. *Quis ordo est?* D. *Vt putem uitam esse mihi acerbam.* P. *Dic uerbum.* D. *Putem.* P. *Quur hoc in fine collocatum est?* D. *Quia uerbum eleganter ultimum locum orationis sortitur: quemadmodum paulò antè diximus.* P. *Quæ est eius constructio?* D. *Construitur cum oratione infinitiua, uitam esse acerbam mihi: eius enim hæc significationè explicat. itaque ei est uice appositi.* P. *Quidnam uocas appositum?* D. *Grāmatici esse dicunt casum uerbi à posteriore: sicut nominatiuum ante uerbum personale finiti modi, suppositum. Infinitiuus autem, uel sine casu, uel cum casibus suis non rarò adiungitur uerbo finito pro supposito (ut ita dicam) aut apposito: fungiturq; officio nominis: ut, Legere & non intelligere, negligere est.* P. *Cæterum quæ est natura infinitiui esse?* D. *Vt*
 casum

Esse in causa.

easum post se habeat eundem, & similem ei, qui primus inuenitur ante ipsum, quanquam precedente datiuo rectè post se recipit accusatiuum: ut, mihi licet esse diuitem, si uelim. P. Quid sibi uult acerbam? D. Insuauem, iniucundam, & plenam sollicitudine. P. Vitam mihi esse acerbam puto: quomodo hoc Gallicè uernaculè dicimus? D. Equidem sic ferme opinor, le me fâsche de uiure, que ie ne puis faire pour uous en uostre affaire, ce que uous aues fait pour moy au mien. Ut addatur illud, quoniam non idem in tua causa efficio, &c. P. Perge rem exemplis explanare. D. Igitur quod Gallicè dicitur, Il luy ennuye de uiure, Latine non dubitabo dicere, uita est ei acerba, & fortasse quod est apud Terentium, sese odit, Græci dicunt ἀβίωτος τὸν βίον: quasi quibus uita est acerba, uiuendo non uiuant. Vnde Cic. 11. de Oratore: Nous ne pensons point que ce soit uiure, uiure sans l'estude d'eloquence: Sine his eloquentiæ studijs nullam uitam esse ducimus: uitam insuauem sine his studijs putamus. Quomodo hic uitam sibi acerbam esse ait, Metaphora à fructibus non maturis, tunc enim proprie dicuntur acerbi. Gallicè etiam dicitur, Cela luy est bien aigre, Cela luy est bien amer, Hoc illi est oppidò acerbum, id est, ualde. Je suis tombé en inconueniens fort aigres & fâcheux, Impegi in casus multum acerbos. Fit autem substantiuum multitudinis numero acerba acerborum, quomodo aduersa aduersorum. Tant dennuys & fâcheries tous les iours aduiennent de ce monde a l'homme, Tot quotidie acerba homini ex hoc mundo offeruntur. P. Putare, quid propriè significat? D. Luxuriam Putare cum quandam, id est, quæ redundant, & superflua sunt refecare: compositis. ut putare uites dicimur, quum eis sarmenta abscindimus, Gallicè, tailler les uignes. Transfertur autem ad animum, & significat existimare, quòd cogitatio dum in id inclinatur animus, quod in rem fore uidetur, cætera omnia reijcit. Accipitur interdum pro eo quod est, conferre rationem, subducere rationem, ponere calculum

calculum. Nam Plautus dixit, Putatur ratio cum argentario, On compte avec l'argentier. Hinc compositum ex eo est suppurare. P. Dic aliquot alia ex eodem composita. D. Disputare, quod est differere de re quapiam. Il traite fort bien de ceste matiere, Optimè de hac re disputat. Deputare, id est, censere. Reputare, id est, considerare. P. Ex his texe orationem. D. Cum mecum reputo, quanta me necessitas eius hominis mores perferre cogat, non deputo quenquam usquam gentium esse æquè miserum ac me, id est, Quand ie pense à moy mesme combien mest force de durer cest homme la qui est si terrible, ie ne pense point quil y ait homme au monde ou il ayt si grãde pitie quen moy. P. Ex reputo fit ne Reputatio uerbale nomen? D. Quorsum istud? P. Num rectè dicatur, Ipse est bonæ reputationis: ubi Gallicè dicitur, Il est de bonne reputation? D. Minime, sed dicendum est, bonæ existimationis. P. Rectum ne est, Deputauerunt custodes, id est, Ilz ont depute pour gardes, & c. D. Non, sed Præfecerunt custodes. Terent. Chæream ei rei præfecimus. Destinarunt custodes: aut, designauerunt etiam: Vt. aut constituerunt. P. Vt, hoc loco unde pendet? D. Ex superiore nomine tanta. P. Licuisset ne auctori dicere, Tanta quòd, quemadmodum uulgo ferè solet? D. Non. P. Quid causæ est? D. Quia post tam, tantus, talis, adeò, tot, sic, ita: & post uerba rogandi, iubendi: item post facio, efficio, fio, timeo, uereor, me tuo, sequitur ut, non quòd: ut, Tam segnis est, ut ad opus exire nolit, Il est si paresseux, quil ne ueult aller a la besongne. Nul lum tam impudens mendacium, ut teste careat. Tanta est magnitudo. er. me. offi. ut, & c. Talis fuit, ut cum eo nemo durare posset. Adolescentula est uultu adeò modesto, adeò uenusto, ut nihil super. Tot mala ubiq; sunt, ut quòd te uertas, tibi prorsus incertum sit. Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret. Ita doctus est, ut ne legere quidem sciat. Post uerba rogandi: Orat te, ut ad se uenias. Te precor, ut ne uelis mihi aduersar

uersari. Obsecro, obtestor, ut te inopis miserescat mei. Discipuli rogant, ut sibi ego prælegam libros Rhetoricorum. Post uerba iubendi: CHRISTVS ait, Hæc mando uobis, ut diligatis uos inuicem. Interdico tibi, ne puerum extulisse extra ædes usquam uelis, Ie te defens, que tu ne soyes si hardie de porter lenfant en lieu du monde hors de la maison. Edico uobis, ut ne quòquam efferris sinatis: aut, edico uobis, ne, &c. simpliciter, Ie uous commande que ne souffres quil soit porté en lieu quelconque. Non iussi, ut hoc faceret. Post reliqua uerba: Feci, ut ad te scriberẽ. Si quid est, quod tibi scire intersit, fac ut sciam. Nõ efficies, ut sint meliores. Cum nullam des literis operam, sit ut nihil sit mirũ, si oratione imperitus es. Post uerba timoris, Vt, significat ne nõ. Vt, Metuo, ut substet hospes. Vereor, ut firmæ satis sint nuptiæ, id est, ne non. P. In his omnibus, Vt, quæ pars orationis? D. Coniunctio. P. Cuius potestatis? D. Causalis puto. P. Rectè. Quæ est eius natura? D. Adsciscit uerbi subiunctiuum modum. P. Exemplum. D. Iussisti, ut facerem. P. Non Latinè diceretur, Iussisti, ut faciam? D. Quibusdam non uidetur. P. Quur non uidetur? D. Quia præcedente uerbo (inquiunt) præteriti temporis, Vt cõiunctionem excipit, & sequitur uerbum subiunctiuum præteriti imperfecti temporis. Præcedente uerò præsentis temporis uerbo, ipsi eidem Vt, subiicitur præsens subiunctiuũ. P. Hoccine est catholicum? D. Non censes? P. Non equidem. D. Quamobrem quæso? P. Quia nec id semper obseruatum est, & ratio nonnunquam exigere uidetur, ut aliter fiat, ut apud Terent. in Eunucho: Ita conturbasti mihi rationes omnes, ut eam non possim suis, ita ut æquum fuerat, atq; ut studui, tradere. Nam quæ loquitur Thais illic non potius, opinor, dicat, Vt eam non possim reddere. Sed quòd id, ut donemus usitatum esse, tamen non sit ubiq; nec semper obseruatũ, ex eodem Comico fiet manifestum: qui itidem in ea ipsa Comœdia ait, Nunc mihi hoc negotij cateri dedere, illũ

ut

ut quæram. Non ait, illum ut quærerem. Et in continuo sequenti scena: Submonuit me Parmeno ibi seruus, ut uestem cum eo mutem, & pro illo iubeam me ducier. Vides, hic etiam nec mutarem, nec iuberem dixit: & ne causificeris poetam esse, Livijs item in præfatione primi: Res est, inquit, quæ ab exiguis profecta inijtis eò creuerit, ut iam magnitudine labore sua. Nec eò ita quadrasset, ut magnitudine laboraret sua. Præterea post ut, licet subiicere etiam præteriti perfecti subiunctiuum. Sueto. in August. Tantis perterritis minis, ut is se præcipitaret. Tit. Livijs in primo: Subito coorta tempestas, tam denso regem operuit nimbo, ut conspectum eius concioni abstulerit. Plusquam perfecti etiã. Quis enim rectũ esse neget, Tam stultus, & indoctus erat, ut etiam monachus huius seculi esse potuisset. Quid quòd etiã si præsentis temporis uerbum præcesserit, post ut, poni potest subiunctiuum præteriti temporis imperfecti? Cice. in Quintiliana: Iste postulat, ut procurator iudicatũ solui satisfaceret. Item inibi: ita disceditur, ut Idibus Septēbris Publiũ Quintium sisti Sextus Alphenus promitteret. Et paulò post: Ita in utroque excellunt, ut nemo nostro loco natus assequi posset. P.

Vt. Quot modis usurpatur Vt? D. Multis. P. Planum fac. D. Primo pro postquam, & tunc iungitur indicatiuo. exemplum sit: Vt ab urbe discessi, nullũ intermisi diem, quin aliquid ad te literarum dederim, id est, postquam. Pro quemadmodum uel sicut idẽ; rursum cum indicatiuo, Ita faciam, ut iubes. Credo, ut est impudens, id sibi arrogabit. P. Mane parumper: Est etiam in Vt, nescio quid peculiare, quod non admodum diuersum uideri queat ab isto tuo postremo exemplo. Nam quomodo Latine dicas, Il est homme assez docte pour ung homme de France? D. Vir, ut in Gallia, literis satis eruditus: quemadmodum dici posse opinor, Alexander, ut temporibus illis, non malus auctor fuit, Lalexandre pour ce temps la na point este mauuais auteur. P. Sat habeo: persequere quod restat. D. Igitur tertio accipitur

accipitur pro quàm, quod significat quantum, ueluti, Vt ferox est id est, quàm ferox. Quarto, pro Quomodo interrogatiue. & his duobus proximis modis non intuemur discrimen modorum, Vt uales? ut ualuisse? ut fecerit, nescio: ut declinatur? & dic ita ut dixisses. Quinto pro quamuis, Vt desint uires, tamen est laudanda uoluntas. Præter hæc, Vt est aduerbium similitudinis, Vt homo est, ita feras. Vt mores sunt, ita fortuna respondet. Quadrat & superlatiuus, præceptore Valla, Vt quisque maxime placet mundo, ita est nequissimus. Est & imprecatiuum: Vt omnes antichristos Deus perdat. Que male fin puisse tu faire, ne me croiras tu pas? Vt te Deus perdat, non eris mihi dicto audiens? Vt tibi sit male. Inaudita Latinis sunt illa, Quòd diabolus possit te importare, quòd febris possit te religare, & cætera similia. P. At tu mi adolescentule, caueto, si quid

Deum reuereris, talia ex te audiantur unquam. In-

terdixit dominus noster CHRISTVS, ne cui

male dicremus unquam, aut imprecare-

mur. sit omnis oratio nostra Chri-

stianis digna. D. Curabitur ob-

seruande præceptor. P. Su-

perest ne quicquam

quod uideas, de

hac perio-

do? D.

Nihil, puto: excusimus omnia.

accipitur

FINIS.